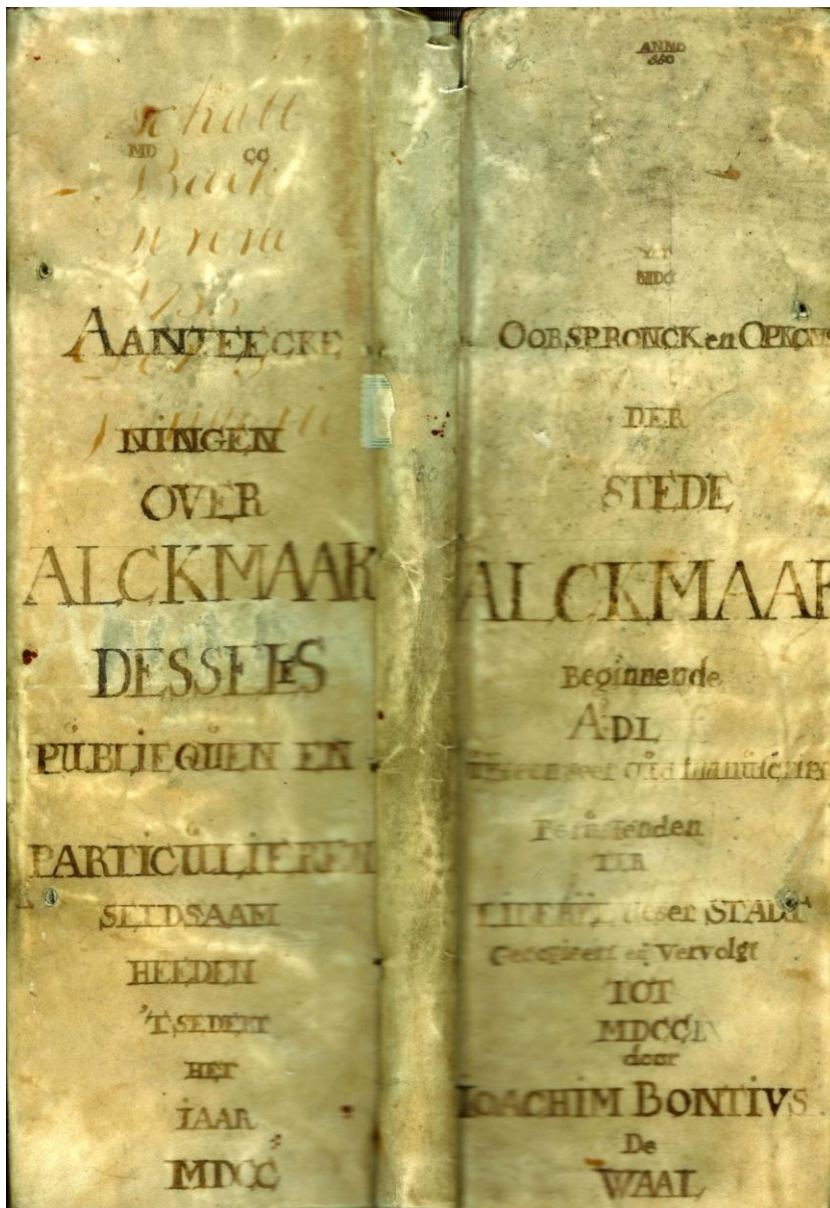

Kroniek van Alkmaar, tot 1760
Joachim Bontius de Waal

Collectie Aanwinsten, inventarisnummer 41

"Oorspronck en opkomst der stede Alckmaar, beginnende anno DL uyt een seer oud manuscript berustende ter Liberije deser Stadt gecopieert ende vervolgt tot MDCCLX door Joachim Bontius de Waal".

Transcriptie: transcriptiewerkgroep Regionaal Archief Alkmaar, 2011.

AANTEECKE

NINGEN

OVER

ALCKMAAR

DESSELS

PUBLIEQUEN EN

PARTICULIEREN

SELDSAAM

HEEDEN

'T SEDERT

HET

IAAR

MDCC

ANNO

550

TOT

MDCC

OORSPRONCK en OPKOMST

DER

STEDE

ALCKMAAR

Beginnende

A:° DL

uyt een seer oud manuscript

Berustenden

TER

LIBERIJE deser STADT

Gecopieert en Vervolgt

TOT

MDCC [in ander handschrift:] LX

door

IOACHIM BONTIUS

De

WAAL

[blad 1, verso, in later handschrift:]

Inhoud

Kronijk tot 1760.

Aanhangsel. bl. 77.

Leerlingen der *Latijnse* school
tijdens Murmellius bl. 1.

Kronijk 1566 – 1687.

Wapens op poorten en rin-
ketten. bl. 16.

Kronijk 1714 - 1755. bl. 17.

[blad 2]

AENTEECKENINGE

van

bijsonderen en merckwaerdigen

Voorvallen,

Gebeurtenissen

Seldtsaemheeden

Veranderingen

en

Verbeeteringen

In en Om

Alckmaer

sedert

't jaer ons Heeren

anno 550

[opgeplakt papierfragment, in ander handschrift:]

Gedoopt 24 januari 1702

Joachim

zoon van Gerrit de Wael en

Margaretha Bontius

Joachim huwde 14 mei 1730

Belida van Eldert

[Folio 3]

Beginsel

en

opkomste

der

stadt Alckmaer

De stadt Alckmaer is naest Leijden en Dortrecht de oudste van Hollandt, seer vermaert in de Vrieschen Chronycken, alsoo dese plaats, als de Westvriesen op Holland oorlogen wilden of noot stigten, den eersten en meesten den stadt leijden moest, gelijk 1166 geschieden doen sij verbrandt wierdt. En seker ees 't dat sij omtrent 't jaer 720 al bekent is geweest en dat se sijn naem heeft bekomen van allen de meeren of staenden wateren daer rontsom geleege, die daer wel in de twintig waeren in getaelen en dat Alckmaer sooveel als Al Meerste seggen is, te Meer alsoo het soo het genoemdt wordt in de oude handtveste bij de ouden bisschoppen van Uijtrecht gegeven.

Is meden t' sedert het swaar beleggen des legers des konings van Spanjen in 't jaer 1573 in de omleggenden landen seer vermaert gebleeven.

De hoofdkercke die daer plagt te wesen, was gefondeert 1382 en het minnebroedersclooster 1447 ende buyten de stadt werdt gestigt het vrouwenbroers- of carmeliter-clooster 1467.

De hoofdkerck plagt een hogen schonen tooren te hebben, denwelcken 1468 ternederstorten, maer 1470 sijn de twee parochiekercken, die bij den and'ren stonden, afgebroocken en in die plaats is weer gebout die hoge Groten Kerck die men nu nog siet.

Het stadthuys is gefondeert 1509. Het Capell, weleer genaemt Onsen Lieven Vrouwcapel, maer ick soude meenen dat het is *Sint*-Annacapel geweest, alsoo ick bij mijn hebbe het zegel dat se weleer plagten te gebruycken, wanneer iet wes besegelt moste worden, daer *Sint*-Anna bovenaen sit, die Maria voor haer heeft sitten die het kindt Jezus op haer schoot heeft, als deesen nevensgaende figuur afbeeldt, dewelcke ick op 't voorschreeven zegel hebbe afgedrukt.

[4]

Beginsel van Alckmaer

Anno

550 In het jaar ons Heeren 550 heeft men Alckmaer eerst begost te bouwen of te timmeren van eenigen vissers, die wanneer sij eenigen vis hadden gevangen, nae de stadt Vroon ende de omleggende dorpen voeren en aldaer met haer vis te koop kwaemen, alsoo hier verscheyden wateren en meeren waeren, als de Berger- en Egmondermeer, Boeckel- en Schermeer, Voormeer, de Vrooner- en Swijnmeer, Daal- en Diepmeer, Klaj- en Grepmeer, de Waert ende nog veel and'ren meeren, die ick om kortheydwille hier niet noeme, maer sult die kunnen vinden in het nevensgaende kaertie, alwaer

- die allen verthoont worden haer gedaante aler die meeren bedijckt waeren, soodat voor den aenwas van de veelheydt der visschers, met eenigen boeren die het landt alom bebouwden en besayden, soodat het eerst van een buurt hutties en huysies een dorpie wierdt en soo temet grooter en grooter werdende, en de luyden welvaerende, heeft men begost alhier een tempel te bouwen ter eeren van haer afgoden, want sij allen toen nog heydens waeren. Soo heeft
- 600 men in het jaer 600 een tempel van hout alhier begost te maecken, waerin sij haer afgoden aenbaeden ende eerden.
- 695 In 't jaer ons Heeren 695 sijn de burgers of inwoonders van Alckmaer bekeert door de goede leeringe van de Heylige Switbertus, terwijl dat nog Willibrordus tot Romē was.
- 720 Omtrent deesen jaeren wierdt Alcmeer van den koning Adgildus begost te timmeren tot een stedeken, leggende dicht bij de vervallen stadt Vrona ende omtrent twee mijlen van Egmond, heeft het genaemt Alcmeer om de veelheydt der meeren die daar omlaegen.
- 725 Is de stadt Alcmeer eerst bewalt.
- 855 Is *Sint-Louweriskerck* gebouwdt binnen Alckmaer.
- 890 Is *Sint-Louweriskerck* in sijn effect gebragt.
- 901 Soo de kerckelijcken memorien houden, of t' eenigen jaeren meer, soo bij de sommigen aengeteekent staat, heeft de stadt Alckmaer in timmeragie, neeringe en welvaert vermeerdert. Toen sijn de Vriesen gekomen, hebben 't landt en de stadt overrompelt, alsoo de bewalling der stadt nog niet heel sterck was, oock weynige burgers die in de wapenen geoeffent waeren, soodat de Vriesen al vermoort hebben dat sij vonden. Daerenboven, doen sij lang genoeg in de stadt gewoedet hadden, hebben de stadt in brandt gesteecken ende verbrandt.
- 902 Degeenen die de Vriesen ontvlugt en ontloopen waeren, sijn soo nu en dan weer tevoorscheijn gekomen, hebben hier en daer weer hutties en huysies opgeregt, en soo Alckmaer uyt de verbrande assche en de puynhopen weder opgebout ende tot een stadt gebragt die in korten jaeren lustig weer begost te floreeren.
- 977 Heeft de graeff van Hollandt aen het clooster te Egmond gegeeven de toll van Alckmaer.
- 1072 Is het dorp Delft omwalt en met een starck slot voorsien door Govert met de Bult.

[5]

Ditselve jaar is Govert met de Bult binnen de stadt Alckmaer gekomen met sijn volck, welcke stadt als doe van de Vriesen beleegert is geweest den tijdt van negen weecken en is daernaē door bisschop Willem van Utrecht ontset, die 8000 Vriesen ternedermaeckten en soo de stadt van

- allen gevaer verlost heeft.
- 1072 Godevaert, hertog van Lotrijck mitten Bult, was de negende graeff van Hollandt, heeft een grooten magt vergaedert van volck en is met een grooten heyr met hulp van den bisschop Willem van Utrecht gekomen in Vrieslandt, rovende en vangende al dat landt door, is met eenen groten swaeren rooff gevangens, van beesten en and'ren dingen gekomen binnen Alckmaer. Dit verneemende, de Oostvriesen kwaemen met grooter magt en beleyden Alckmaer alomme negen weecken lang. Daer kwam bisschop Willem van Utrecht met gewaepent volck te hulpe. Daer werdt een bloedige strijdt gevogten, maer in 't eynde verlooren 't de Vriesen en daer wert'er omtrent 8000 Vriesen dootgeslaegen ende veel wert'er gevangen. Ende aldus wert hertog Godevaert een geweldig heer over West- en Oostvrieslandt.
- 1132 In deese tijdt Florens, die men de Swarte noemt, versetten sig tegens grave Diederick, sijne broeder, waeromme hij Hollandt ruymen moeten ende voer totten Vriesen ende wert haer hulpert tegens ~~de Vriesen~~ sijne broeder ende toog met haer hulpe ende verbrande Alckmaer die kercke ende oorlogde een gantsch jaer tegen de Kennemers.
- 1166 In den jaere 1166 kwaemen de Westvriesen mit veele striders over een waeter dat hiet Ockenvoerde en voert tot Alckmaer, opdat sij voert mogten trecken ende beroven Kennemerlandt, daer een hardt strijdt bevogten, zoedat die van Alckmaer verlooren 80 mann, die ewig leven hebben gekogt, om krancke verganckelijck leeven, want is doget te vegten om des vaderlandt, soo is't ock doget te sterven om des vaderlandt. Die Vriesen, als zi die zeegen verkreegen hadden, verbranden zi dat stedeken Alckmaer zonder die kercke altemael ende die lieten zij onverbrandt mit gemeenen raeden, alsoe dat die DCCCC Vriesen genoeg gewroocken sijn, die de ridders van Haerlem dootgeslaegen hadde. Dusverre *J. Béka, folio 84.*
- 1169 In 't jaer ons Heere 1169 op *Sinte-Hipolitusdag* vergaederden de Vriesen een groot hyer, opdat zi Alckmaer destrueeren souden. Daertegens kwaemen de ridders mitter gemeenten van Kennemerlandt bij te waeter ende te lande ende in der ierster vergaeding werden 30 der aldersterksten Vriesen dootgeslaegen. Ende als die doot waeren, ontliet al dat ander gebiedt te Vrieslandt waer 't sonder meer schaeden, want die Hollanders soo luttel paerden hadden, dat zi niet volgen en mogten. Ende die schutten van Vlaenderen kwaemen oock laat genoeg die den grave diende mit solt. In korten jaeren daerna kwam grave Floris mit grooter heirvaert in Vrieslandt ende verbrande Winckel en Nijendorp ende voert voort in Tessel ende in Wieringen, die hem bijden onderdaenig worden, daer hij afnam 4000 marck silvers ende hi se mit vreden liet. Ende daerna voer hi tot Jeruzalem ende versogte Sophijen, sijne moeders grafstee. *J. Béka folio 85.*

[6]

- 1412 De geregte deser stede Alckmaer heeft de schutterije, sterck sijnde 60 mannen, afgenoomen den dobbelschoolen, wijntappen, quaeckelbordt- en kloodbaane, en haer daervoor gegeven de wage ofte de inkomste van dien elcke schutter genooten heeft een gulden 's jaers, de reste is gegaen tot profijte van het gild, mits conditie dat daervoor een ieder schuttebroeder als men de papegay schoot, soude aenhebben een schuttersrock en een caproen volmaeckt, ende dat souden geschieden allen jaeren. Daer benefens verleende sij de schutterije te doen bewaeren het quakelbordt 3 daegen in de paeschmarckt ende 3 daegen in de *Sinte*-Bartholomaeusmarckt en in *Sinte*-Matthijsmerckt. Daervan moest het quakelbert weder geslooten staen tot paeschmerckt.
- 1417 Is de partije van de Hoecks en Cabeljauwsen wederom opgereesen.
- 1168 Vergaederde graeff Floris de III op een harde vorst in de winter een groot leger tot Schoorl om de Vriesen eens de broeck op te nestelen, omdat sij Alckmaer driemaal verbrandt hadde. Eenige van des graven edele tegen de graven raadt sijn door nieuwgierigheydt verder gegaen om der Vriesenlanden te besien, maer in het weder omkeeren met de roof, liepen sij meest in de klem, want de Vriesen laegen onderwegen in de rietbossen omtrent Burghoorn, de Zijp en bij *Sint* Maerten op haer te loeren.
- 1286 Heeft graeff Floris soo ras het water gevallen was (tot verseeckering sijner landen en tot beschut der stadt Alckmaer) inderhaest doen maecken 5 kasteelen, als Eenigenburg tusschen Crabbendam en *Sint* Maerten, maer is 14 jaer daernae wederom verwoest, Niuwdorp, Niuwburg bij de Halve Maen tot Outdorp, daer de ruienen van de stuck muurs nog uytsteeckt, gelijk ick selve gesien hebbe, en Middelburg, bewesten de Munnickenbrug, nu geheel vernietigt, en 't vervallen kasteel van Medenblick liet hij repareeren.
- 1296 Den 17 juny is tot Alckmaer in 't choor van de kerck gestelt 't ingewandt van graeff Floris de V, in een verheeve tombe met een rode leeuw in een geel veldt beset en met dit volgende opschrift versiert:

*Hieronder is 't Ingewandt
van Graeff Floris van Hollandt
Verslaegen van Heer Gerrit van Velsen Anno 1296 den 27 Junij*

- 1408 Hebben Floris van Alkemade en Aen Grientenszoon omtrent Alckmaer uytgevonden de maenier om het water uyt te malen.
- 1426 In de Kennemerloop hebben die van Alckmaer haer banier

verlooren omtrent Woggenum, die tot Hoorn aen 't verwulfzel van haer parochiekerck 56 jaer hing. Die van Alckmaer hebben in 't jaer 1482 met 2500 sterck Hoorn ingenoomen en haer banier wederom gehaelt.

- 1429 Op dit jaer is het miracul geschiet van 't *Heylig* Bloedt, op den eersten meydag in heer Volckerts eerste misse ende heer Jacob, pastoor van Schorel, was sijn wijser en ductor heer Volpert, pastoor tot Alckmaer.
- 1430 Is de Limmermeer bedijckt.
- 1441 Op dit jaer sterft heer Wolphert Schult van Gorcum ende was pastoor van Alckmaer ende in sijn plaets is gekomen meester Jan van Schiedam.
- 1443 Is het accoordt gemaect tusschen de stede Alckmaer en het dorp Bergen beroerende de Quaeckelbrugge sluys en de onkosten vandien. Gedaen de 29 maj desselvige jaers.

[7]

- 1444 Is de Hoecks en Caebeljauwse partije wederom opgereesen ende is een groot rumoer geweest binnen de steden Haerlem en Alckmaer.
- 1445 Op dit jaer worden die van Alckmaer toegelaeten haeren poorten te hangen ende de stadt weder wat te vestigen tot wederseggen, mits blijvende sijn sententie tegens die van Alckmaer in sijn waerde. Gedaen den 8 july.
- 1447 Dit jaer is het clooster van de minnebroeders tot Alckmaer gefondeert op die plaetse, genaemt het Heijlige Veldt, den 12 february, overmits dat daer seeven priesters bij malkander eerlijcke woonde.
- 1450 Overdragt geschiedt op dit jaer tusschen de rijckdommen ende de vroedtschappen der steden Alckmaer, dat 31 personen 's jaerlijcks 't geregte aldaer souden nomineeren, mitsgaeders de stadtsregeeringe en is geaprobeert bij den hertog.
Op denselven tijdt is vercooren confirmatie op de marckt van *Sint-Bartholomaeus* tegens die van Hoorn met sententie geconfirmeert.
- 1451 Hebben die van Alckmaer consent gekreegen van den hertog om haere stedemuuren te maecken en de deuren wederom in haer poorten te hangen en te mogen sluyten, niettegenstaende voorgaende condemnatie die tegens Alckmaer gegeven was.
- 1453 Dit jaer in april sterft Claes Thorenburg, die langen jaeren schout van Alckmaer geweest is, ende hij wert begraven tot Heijloo in 't clooster van de reguliers aldaer.
- 1455 Op dit jaer is verworven dat schout ende schepenen de schouw sullen hebben op den Reeckerdijck, beginnende van Heijlemans tot de Koedijcker sluys.
- 1456 In dit jaer werden de eerste prove gegeven tot Ceulen ende

- genaemt Gerrit Adriaensz., ipso die *Sinti-Laurentii*.
- 1458 Op dit jaer werden de eersten steen geleydt van de tooren tot Alckmaer op den Octave van Maria Hemelvaert en is wederom gevallen in october des jaers 1468.
- 1460 Dit jaer den 15 juny werden Jan Gerrit Willemsz. de prove gegeven tot Ceulen.
- 1464 Was Jacob, dwangschout van Alckmaer, sittende aen sijn taefel en sterft; en soo den aucteur uyt sijn schrijven op de librije seydt in sijn boecken, dat hij meenden uyt seeck're oorsaecke, dat hij vergeeven was.
Dit jaer heeft men binnen Alckmaer een achelen tarw gekogt om vijf groot.
Meester Pieter, pensionaris der stadt Hoorn, gereyst van stadts-wegen van Hoorn tot Avenhorn, koste 10 penningen; van Avenhorn een schuyt gehuurt tot Alckmaer, koste 2 stuyvers; van Alckmaer op Haerlem was de fragt 1 stuyver 4 penningen.
- 1467 Heeft Aelbert van Raephorst gefondeert het vrouwenbroers-clooster op Saenegeest buyten Alckmaer tusschen Niuwburg en Oldenburg, anders Middelburg; deese was schout van Haerlem ende rentmeester van hertog Philips.
Dit jaer is Godefridus de Trajecto, pastoor van Alckmaer, deser wereldt overleeden.
- 1468 In de maandt van october is gevallen die vermaerde en heerlijcke toorn van *Sinte-Lourenskerck* binnen Alckmaer, waeronder twee bagijnties in 't Oude Bagijnhof doodt sijn gevallen, die gefondeert was in 't jaer ons Heere 1458.
- 1469 Dit jaer is het fundament gelegd van de Groote Kerck van Alckmaer en die twee ouden kercken die op het kerckhof stonden, wierden altemet afgebroocken.

[8]

- 1470 Den 9 juny is de eersten steen aen de *Sint Lourens-* ofte Groote Kerck tot Alckmaer geleydt en is in 5 jaeren volbout; deselve staet van de * tooren van Egmond op Zee 2519½ roeden.

[in marge:] *siet folio

Ditselve jaar is koning Eduward, den IV van die naam, uyt het rijck van Engelandt verstooten en gevlugt met 800 mannen met twee scheepen; is gekoomen tot Alckmaer alwaer hij seer eereijck ontfangen is van de stadthouder of president, die hem met alle sijne staete kleeden, want hij geen geldt ofte eenige noodsaeckelijcke dingen hadde, ende is geconvojeert in De Hage, soo de boecken op de librije dat vermelden.

- 1473 Daegs nae *Sint-Aelbertsdag* quam *meester* Rijer op de prove

tot Ceulen.

Ditselve jaer is het capittel van de minnebroeders tot Alckmaer gehouden.

- 1476 Dit jaer sterft Pieter Pietersz., bailljuw van der Niuwburg, burger tot Alckmaer.
- 1478 Werden die van Leeuwaarden van de Vriesen overvallen, werde seer wreedelijck doodtgeslaegen om de gerechtigheydt Pieter Pinck, licentiaat in 't geestelijck regt, doentertijdt olderman van Leeuwaarden, dat is sooveel als schout, en hij was een burger van Alckmaer.
- 1482 Dit jaer den 20 july is de stadt Hoorn ingenoomen en is aldus toegegaen: Willem van Naaldwijck heeft in den morgenstondt Hoorn ingenoomen met 30 gesellen en heeft Velaer, schout derselver stede, verdreeven met den rijcksten en treffelijcksten van de stadt ende terstondt daernaen den schout, met eenigen van Alckmaer daer gereetschap maeckende om de stadt te bestormen, is met allen de zijnen van Willem van Naaldwijck verslaegen, waerdoor de stadthouder met die van Alckmaer de stadt Hoorn beleydt hebben met omtrent 2500 knegten; en hebben ~~xxxxxx~~ op den 8, sijnde *Sint*-Maria Magdalenadag, de stadt stormenderhandt ingenoomen ende de krijgslieden (door de victorie) hebben haer seer wreedelijck aengesteldt, doodtslaende, vangende ende beroovende de burgeren. Daer sijn oock twee priesteren booven van de kerck nedergeworpen. Daer is eene burger geweest van Alckmaer, genaemt Lambert, die aen het welfzel van de kerck geklommen is ende vandaer genomen heeft het Alckmaerder vaendel, dat daer over de 50 jaeren gehangen hadde, en heeft het vaendel tot Alckmaer gebrogt, waerdoor hij van de burgermeesteren stadtsbode is gemaect, en, oudt geworden sijnde, is hem de prove in het gasthuys gegeeven. Op deesen tijdt des belegs van Hoorn hebben de bagijnen van Hoorn gefondeert het Witte Bagijnhoff op de Niuwesloot.
- 1486 Dit jaer is de minnebroederskerck ingeweyjdt binnen Alckmaer.
- 1488 Is de *Sint*-Pancraskerck, staende op de Vroonergeest, dit jaar een parochiekerck geworden.
- 1491 Op deesen tijdt sijn die van Schaegen, met die omleggende dorpen gekoomen des maendaegs nae beloocken Paeschen binnen Alckmaer, omme de rentmeester Claas Corf doodt te smijten, en

[in marge:] *siet folio 35

hem niet vindende, hebben sij sijn * huys met inboel en anders aen stuckend geslaegen en is de oorsaeck hiervan geweest desperatie, vermits sij te seer geschat wierden ende daerenboven ging

de heer Jan van Egmond, stadhouder van Hollandt,
om haer te dwingen nog ruytergeldt te geven.

- 1492 Dit jaer wierdt tusschen de schout Willem van Poelenburg ende drie van de principaelsten Caes- en Broodtvolck op het cruyswerck binne Alckmaer, waeren genaemt Frans Joncker, Roel Jansz. en Jan Huijgensz., seer dapper gevogten, dog sijn ten laesten gevangen, en de drie wierden onthoofdt en op raeden gestelt. De Caas- en Broodtvolck hebben oock ingenoomen Niuwburg ende Middelburg met hulp van de burgers, die sij daertoe gedwongen hadden. Omtrent de Beverwijck ende Heemskerck is een groote veldtslag geschiet. Den hertog van Saxen, binnen Haerlem gekomen sijnde, hebben die van Alckmaer haer bannieren binnen Haerlem moeten brengen.
- Dees tijdt is het Caes- en Broodtspel opgestaen om den dieren tijdtswille, welcke een oorsaeck van veele quaedts was binne Alckmaer, daerover de 300 personen vergaederden van volders en weevers, genaemt het Caes- en Broodtvolck.
- 1499 Is het capittel van de minnebroeders binnen Alckmaer gehouden op den eersten sondag in mey.
- 1500 In dit jaer is *meester* Andries van Ouddorp buyten de stad Alckmaer met een kaas vergeeven; hij was doctor in de medicijnen ende was de medicus van den paus Alexander, den VI van die naem.
- 1503 Deesen tijdt is Joannes Heerenberg, pastoor van Alckmaer, deeser wereldt overleeden.
- 1505 Is het clarissenclooster binnen Alckmaer gefondeert.
- 1506 Op dit jaer is Claes Corf, burger van Alckmaer ende rentmeester van den grave van Hollandt ende van Egmond en van de abdije van Egmond, deeser wereldt overleeden.

[in marge in ander handschrift:] dit is te Hoorn

- 1508 In de maandt van maart worde de oude kerck tot Alckmaer, genaemt De Schuijt, verbrandt, met twee orgelen, maer het nieuwen werck is staenden gebleeven.
- In dit jaer is desparrije geweest binnen Alckmaer om de pastorye, want eenen *meester* Jacob Schuijtgen, pastoor tot Alckmaer, hadde eene vernuiftige geest ende trouw voor de burgers, dickmael komende self in de vierschaere en hielde de burgers haer woordt als advocaat. Om deese Schuijtge te vangen is de procureur-fiscael booven gekomen, wel gewapent met volck ende heeft genoomen eene *meester* Adriaen Sel, meenende dat hij *meester* Jacob Schuijtgen hadde, waerover het volck rumoerig is geworden en hebben niet toe willen laeten dat Schuijtgen met haer souden gaan, waerover die van Alckmaer bij 't Hoff in

ongenaeden gekomen sijn ende soude te vuur en te swaerde overgegeeven hebben, soo die van Delft (die met Alckmaer broeder waeren) met and'ren daer niet voor geweest en dat afgeloopen hadden.

- 1509 Dit jaer wierde het clarisseclooster tot Alckmaer geweydt en de clarissen van Der Goude werden daerinne geleydt.
- 1515 Heeft de heer van Schaegen het schoutampt verpagt van Alckmaer en setten in sijn plaets Adriaen Dircksz., denwelcke sijn eersten regtdag sat den 24 july ende is Pieter Claesz. in sijn plaets tot burgermeester geset.
- 1517 Is Alckmaer van de Geldersen en Vriesen ingenoomen, des nagts op *Sint-Lewijnsdag* en sijn daerinne gebleeven 5 of 6 daegen, ende den dag *Visitationis Mariae* trocken sij daeruyt als sij de luyden wel beroofdt en geplundert hadden, en staecken het

[10]

't Rissevoort aen de brandt en passeerden soo voorts nae 't Huijs ter Hart en voort door de Veenen ende nae Alphen, dat sij overvielen stormenderhandt, en vermoorden daer velen menschen.

- 1521 Den Heer van Schagen heeft het schoutampt van Alckmaer in pagt genoomen, maer mogt geen substituut setten buyten consent van de Caemer van Reeckeninge en de vroedtschap van Alckmaer. Daerom sat de heer van Schagen selfs op 't regt den 13 augusti ende Aelbert van Rietwijck was sijne taelman.
Den 8 october sat Pieter van Egmond sijn eersten regtdag als substituyt van de heer van Schaegen.
- 1523 Is de niuwe vaert met de brugge op de Vroonergeest gemaect, heeft gekost omtrent 356 guldens en 12 stuyvers; men sal 't vinden in het thresoriers reeckenboeck anno 1524.
- 1528 In dit jaer heeft men verworven dat men de stadt Alckmaer vast souden maecken en dat men op 100 roeden van de stadtragten niet souden mogen timmeren ofte boomen planten.
Den 24 april is de eersten steen geleydt aen de oude Vriesche-poort.
Dit jaer gaf hertog Philips een swaeren sententie tegens die van Alckmaer uyt oorsaecke dat se dickwijls tegens hem hadde gerebelleert en joncker Willem van Bredenrooden geassisteert hadden.
- 1529 Hebben die van Amsterdam met Alckmaer een accoordt ingegaen van den doorvaert en het onderhouden van den Cnollendammer zluys.
- 1531 De vroedtschap der stadt Alckmaer, groot wesende dertig persoonen, daernae veertig persoonen, nae eenenvijftig persoonen, is ten laesten veraccordeert tot vierentwintig persoonen in 't getal.
Den 19 september quam de koning van Denemarcken tot

Alckmaer en was daer twee nagten met veel volck, trock van daer nae Zuijdt-Hollandt *ende* quam nae 13 daegen weder en passeerden met veel volck door de stadt en toog des and'ren daegs nae Medenblick om vandaer weer sloop te gaen nae sijn landt.

- 1534 Dit jaer is de verstoeling geschiet op 't landt van Overdie op den dag van de Geboorte Mariae.
't Selve jaer is het capittel van de minnenbroeders binnen Alckmaer gehouden.
Ditselven jaer is den Oosterdijck met de vier waetermolens binnen Geestmer Ambacht gemaect.
Hebben Jan Jansz., bailjuw van der Niuwburg ende Willem Jansz., schout van Alckmaer, de paelen gesteecken om de Agtermeer te bedijcken.
- 1535 Is de Zijpe bedijckt.
- 1540 Dit jaer is Stijntie Jans Mickers, Geert Jans van Alckmaer en Griet Jacobs van Langendijck geexecuteert met het water, alsoo sij herdoopt waeren.
Is Pieter Halfvasten, schepen van de stadt Alckmaer, in 't Marsdiep verdroncken.
- 1541 Den 7 february is Grietie Fransz. van Alckmaer geexecuteert met het water, alsoo sij herdoopt was.
Is het voorslag op het Heijligen Geesthuijs gekomen.
- 1542 Is het voorslag op den Grooten Kerck gekomen.
- 1545 Is verkreegen een mandement generael daer men de onwilligen betaelders van exue mede soude dwingen.

[11]

- 1551 Wierden de poorten en boomen van de stadt Alckmaer geslooten en daer werden poortiers en boomsluyters gesteldt.
- 1552 Wierde de Vrieschepoort gemaect tot Alckmaer.
- 1555 Wierdt bedijckt de Egmondermeer.
- 1556 Heeft men begost de Bergermeer te bedijcken.
Is het weeshuys binnen Alckmaer opgerecht in 't huys daer de Jacobini haer residentie hadden, op haer termijn te vergaederen, staende aen de zuydtsijde van 't kerckhof.
Dit voorschreeve jaer is een octroj verworven bij de steden van Noordt Hollandt, dat men van geen geweesen vonnissen beneeden de 60 gulden moet manctiseeren onder cautie de restituyendo.
- 1557 Dit jaer was het een grooten dieren tijdt binnen Alckmaer, oock door geheel Hollandt, soodat ~~xxxx~~ een last rogge tot Amsterdam koste 99 goudtguldens en is het broodt verkogt aen de schaemelen menschen voor vier stuyvers ende men heeft de poorten bewaert, dat men geen broodt soude laeten uytevoeren; men backte garst met tarwe tesaemen om de schaersheydt van de graenen die 'er in de stadt waeren.

Dit jaer heeft de stadt Alckmaer gekogt van de Caemer van Reeckeninge allen de tollē om 1750 guldens op drie termijnen.

1558 Dit jaer wierden de brugge gemaect over de Meent door begeerte van de buuren van de Voordam, genaemt de Kijfbrug, respoederende op de steeg van 't Clompie Goudt en Cornelis Vaanlis huysinge, gaende nae de Houtilstraet ende was grooten twist tusschen de buuren van ~~de Voordam~~ 't Fnidsen met de buuren van de westzijde van de Meent tegens de buuren van de Voordam, want de voorschreeven buuren hadden de Waag verpagt van den magistraet en wouden de Waag brengen op den hoek van Cornelis Cossenstraet, dog de twist is bij de wet ternedergeleydt, die seer heftig waer.

Op dit jaer wierdt het waeter van de Meendt gewijdt, beginnende van de sluys af, tot den hoek van den Zeijdam en met plaetingen gemaect, mits conditie dat die van den Voordam haer houtillen soudē afbreecken, die langs den Voordam op het waeter stonden.

Ditselve jaer is gekeurt, dat men een mengele Goudts bier of Delfts niet hoger geeven moest dan 7 duyten, waerdoor eenen grooten twist gekomen is, soodat de biersteekers en de stadt een proces voor den Hoven van Hollandt gevoert hebben, waervan de stadt triumpherden den 26 februaire 1561.

Ditselve jaer is oock meden gekeurt, dat allen de bierscheepen van vrijdagnaemiddag tot saturdaynaemiddag uyt de Meent bij den Waag en Lacoudorp moesten leggen, op welke keure *meester* Dominicus Boodt als commissaris van de plaggers informatie genoomen heeft.

In de weeck nae mey wierden den huysen besijden 't Heijlige Geesthuijs afgebroocken tot ruymte van de suyvelmarckt en koften die huysen voor 3000 guldens, te betaelen op seeven meydaegen.

In ditselve jaer is gemaect de niuwe Waege aen het Heijlig Geesthuijs.

Omtrent *Heylige* Sacramentsdag is binnen Alckmaer gekomen heer Nicolaes de Castro, inquisitor, met meer and'ren dienaeren van Utrecht geassisteert, en heeft de schout met de geregte ontbooden te koomen in de sacristie, alwaer hij geopent heeft sijn commissie, om haer te hebben tot

[12]

sijn assistentie om in bewaerderhandt te neemen heer Cornelis Kooltuijn, priester tot Alckmaer, maer 't selve tot sijnder kennisse gekomen sijnde, heeft hem getransporteert tot Embden en nae eenigen jaeren is aldaer overleeden.

Op dit jaer is gestorven van onsterfelijcke memorie den hoogloffelijcke Keyser Carolus V in Spanjen en is sijn uytvaert meden gehouden binnen Alckmaer in Hollandt op Sinte-Pietersdag in february anno vijftienhondert neegenenvijftig.

- 1559 Is koning Philippus, graeff van Hollandt, uyt Zeelandt te waeter nae Spanjen gereyst.
- 1560 Is de Dael- ofte de Aelmeer, aldus genaemt nae sijn aelvoeding, bedijckt.
Dit jaer sijnder twee zoutkeeten gemaect tot Alckmaer; bij Willem Anthonisz., Thomas Heerties en Dirck Maartsz. en beslooten in september te sieden voor de eersten maal. De stadt heeft haer tot maecken van de zoutketen geleent elck 400 gulden, dat sij op termijnen betaelen souden.
- 1561 Is de Vroondermeer bedijckt.
- 1562 Sijn deese bruggen geleydt: bij Coomen Maertensz. op den Dijck en de brug over de Cooltuijn over de sluys ende bij Jan Vaers over het Lacouterop en bij de bogt over het Dronckenoort.
Dit jaer op Sinte-Sebastianusdag is de Niuwen Schutters Doelen gemaect van de Jonge Schutterije.
- 1563 Nu is het carmelitenclooster buyten Alckmaer afgebrooken bij Dirck van Teijlingen en 't selfde verkogt door oudt-heydt aen den prior van de carmeliten tot Haerlem, nogtans buyten consent van den pater van 't selfde convent, die genaemt wierdt broeder Quaedtsaedt, en in 't afbreecken van 't selven convent heeft den prior van Haerlem allen de meubilen met allen de glaesen, staende in de raedtcaemer, die seer schoon waeren, met hem nae Haerlem gevoert.
Daernae heeft een conventuael van de carmelietenorden (die daer geprofessiet was) en uytlandig geweest hadde in een ander convent, hem gesteldt opposant tegens Dirck van Teijlingen (cum sociis) en heeft geopposeert en is regt ontfangen en heeft sijn habitatie genoomen in de vervallen kerck, die een weynig is gerepareert geworden, dat hij bequaemelijck mogt wonen, dog in de revolte van de landen van Hollandt omtrent 't jaer 1572, is het altemael gedestruert en de broeder is gaen lopen.
- 1564 Is de Laedt of Leedt doorgeschooten tot in de Bergermeer om 't selven tot gerigt van de stadt te weesen, hoewel daer veelen sustineerden, soo de Bergermeer bedijckt wierdt, dat die van Alckmaer weynig strooms door deselven soude krijgen.
Dit jaer is de steenen brugge bij de Quakel gemaect, is meden gemaect de brug bij Claes Hendricksz. op 't Lacouterop en de brug op 't Dronckenoort bij Claas Neelties.
- 1565 Wierdt de Egmonder- en Bergermeer bedijckt.
Is het accoordt gemaect tusschen burgermeesteren van Alckmaer ende de heeren de graeff van Egmond en

Bredenrooden als heer van Bergen.
Dit jaer is de nieuwe vismarckt op de hoeck van de steenen-
brug en Trijn Luijcas huys opgekogt.

[13]

- Op dit jaer wierde de wet die men eligeerden den 13 maj,
wederom geëligeert op cersavondt, nae ouder gewoonte.
- 1566 Op den 27 april is de impost verpagt bij den Staeten van
Hollandt binnen Alckmaer tot meydag anno 1567 bij
Augustijn van Teijlingen, verpagt voor 1482 gulden; hij was
1566 kerckmeester.
- Ditselve jaer is de Agtermeer bedijckt.
Dit jaer hebben de gereformeerden beginnen te predicken op
den lesten july in de Bergermeer, welckers predicant was
Jan Aerentsz.; hij was een corvenmaecker en burger van
Alckmaer. Daernae is de predicatie gedaen in de lijnbaanen
en daernae in een schuur over de Geest, alwaer sij in de maendt
december het nagtmael hebben gehouden.
- Den eersten september naer den noen is den heer van Breden-
rode met sijn huysvrouw en twee susters van de prince van
Oranje, met ettelicken paerden geassisteert, binnen Alckmaer
gekomen en was gelogeert in de Doelen, en is des and'ren daeg[s]
bij juffrouw Willemina geweest, haer vangende in haer sieck-
bedde, en vandaer gaende, komende buyten 's huys, soo werdt
hem in handen gegeven een request van seeck'ren burge-
ren van Alckmaer omme te hebben de minnenbroeders-
kercke, om aldaer de nieuwe religie der nieuwen predicanten
te mogen prediken voor de gereformeerden, welcke requeste
den heer van Bredenrode geleesen heeft, en bij monde voor
antwoordt gaf (soo sommigen seggen) dat sulck versoecken
in sijn magt niet en was, want het rogatien waeren.
- Ende daernae omtrent vier of vijf uuren is den heer van Bre-
denroden met sijn familie uyt Alckmaer vertrocken. Soo
haest als Bredenroden vertrocken was, sijnder eenigen quaedt-
willigen gelooopen in de minnebroederskerck met bijlen
en and'ren instrumenten in haeren handen en hebben het
minnebroedersclooster geweldig overvallen en alles aen
stuckendt gesmeeten. De broeders binnen 't convent sijnde,
dit horende en siende, sijn meterhaest uyt 't convent ge-
loopen, elck soo hij best mogt, den een over de muur, d'ander
door het water geswommen, maer des and'ren daegs sijn de
broeders bij de magistraet ende de wet weder in 't con-
vent gebragt.
- In deselfde maandt van september waeren de burger-
meesteren bedugt voor eenigen quaedtwilligen die den
beeldstormerije van meeninge waeren in de Grooten Kerck
te doen, hebben bij advys van den heer Nicolaus, den bis-
schop van Haerlem, allen de gedeputeerden bij haer ontboden

van de gildens, dat sij allen de beelden met de altaeren bequaemelijck souden afneemen ende deselven in goede hoede te neemen en hebben de gedeputeerden van de gildens sulcks beloofd te doen, ende de gilden properlijck in het werck sijnde, is haer ommis gekoomen binnen de kercke en hebben allen de beelden en altaeren aan stuckendt geslaegen, en het altaer, staende bij de vondt, is tot de grondt toe gedestruert, seggende ('het moet af') en hebben uyt allen de altaeren genoomen 't geen dat genaemt wort Reliquiae Sanctorum. En is terselver tijdt van schrick en vreesen doot gebleeven een vrouwe genaemt Guurt Jacobs.

1567 In april sijn de predicatien der gereformeerden weder opgehouden.

1568 Dit jaer sijn verkreegen twee octrojen van den bisschop van Haerlem, gedateert den 3 mey anno 1568.

[14]

Op den 3 augusty is gemaect een accoordt met den heer van Boeckholt van de navigatie door de Zijpe.

Den 4 juny is de grave Lamorael van Egmond met de grave van Hoorn van den hertog van Alba ter doot veroordeelt en op den pinxsteravondt binnen Brussel geëxecuteert met den swaerde: eerst de grave van Egmond, daernae de graeff van Hoorn

Op den 26 april sijnder eenigen van 't leger van de heer van Batenburg, hetwelcke voor Amsteldam geweest hadde, gekoomen tot Hijloo in 't reguliersconvent ende alsoo sij verstonden, dat sij vervolgt wierden van de geweldige provoost met sijnen knegten en ruyters, dat door bevel van de grave van Meegen, sijn sij vandaer vertrocken en sijn 's avondts gekoomen voor de Kennemerpoort van Alckmaer, bij haer hebbende den prior van 't selfde convent, denwelcken den poortier door bidden en giften daertoe gebragt heeft, dat hij de poorten geopent heeft en heeft se in de stadt laeten komen en sijn seer verwoest door de stadt gegaen nae Oudtdorp. Onder deesen (soo het gerugte ging) soude de heer van Batenburg met eenigen van sijn kinderen geweest sijn.

Soo haest de burgermeesteren verstonden, dat den poortier de poort in den avondtstondt geopent hadde, hebben de burgermeesteren denselven poortier van zijn officie geditueert. Des and'ren daegs 's morgens is meden voorbij de stadt gepasseert een hoop van deselfde regimenten, komende uyt de abdije van Egmond, van waer sij eenigen buyt met haer bragten, gelaeden op twee waegens en op de eene waegen was geseeten den prior van denselfden abdije, genaemt heer Otto, die sij medennaemen. Daernae is de provoost van de graeve van Meegen met de sijnen voorbij de stadt gepasseert nae Medenblick, om Baeten-

burgs hoop te vervolgen. Soo is hij met grooten haest nae drie of vier uren wederom gekomen voor de stadspoorten van Alckmaer en heeft de burgers aengeroepen, dat sij de brugge buyten de stadt souden afwerpen, sorgende dat de Baetenburgsen knegten hem nog soude vanagteren vervolgen. Op den 1 maj sijn allen de resten van van de ruyteren en knegten voorbij Alckmaer gepasseert om den Baetenburgsen hoop tot Medenblick te vervolgen, waerdoor de burgers (niet wetende wat het was) aen de stadtsmuuren geloopen sijn met haer geweer, soodat daer een grooten consternatie en commotie in de stadt gekomen is, dog is weder gestilt. Op dees selven tijdt was de graeff van Meegen in het clooster tot Heijloo, alwaer de burgermeesteren haer deputeerden gesonden hebben aen den graeff, versoeckende hem te willen begeven binnen de stadt Alckmaer, daerop hij tot antwoordt gaf 't hem niet geleege te weesen, maer de magistraeten hebben de graeve besteldt allen proviande van spijs ende dranck als aen sulcken heer betaemt en hebben hem vergeselschapt. En hij is de 4 maj voorbij Alckmaer gepasseert naer Medenblick en hebben daer eenigen van de gevangenen geëxecuteert en de rest met schepen agtervolgt en eenigen gevangen, die tot Brussel geëxecuteert sijn met den swaerde.

1573 Op den Palmsondag weesende den 8 april 's avondts omtrent vijf uren sijn binnen Alckmaer gekomen vier waegens met Spaenschen soldaeten, wesenden fouriers en

[15]

adelborsten, dewelcken gesonden waeren van den grave van Bossu, stadthouder van Hollandt, om twee vaendelen Spaenschen soldaeten binnen de stadt te fourieren, volgende de missieven van den graeff aen den burgermeesteren gesonden ende bij de fouriers den burgermeesteren overgeleevert, en de missieve bij den burgermeesteren gevisiteert sijnde, hebben doen de vroedtschap vergaederen en biljetten te maecken, om de soldaeten te logeeren elck nae sijn qualite en onder 't besoigneeren van de biljetten te maecken, hebben de Spaenschen soldaeten, staenden voor het raadthuys, de bohay tegens de burgers gemaect, waerdoor een commotie in de stadt is geweest en de burgeren haer daertegens in de wapenen begeeven hebben. 't Selven komende tot kennisse van den raadt, sijn de magistraeten met'erhaest van het stadthuys gegaen tusschen de burgeren en soldaeten en hebben alsoo de partijen vaneen gehouden, soodat de soldaeten gebragt sijn binnen de plaets van Dirck van Teijlingen, rentmeester, en de burgers sijn nae de poorten getrocken en een wijl tijds daernae soo sijn de twee vaendelen voor de

stadt gekomen, maer de burgers, bevreest sijnde voor eenige inconuenientien, hebben die vaandelen niet in willen laeten en sijn alsoo de soldaeten in de voorstadt gebleven, dog den raadt heeft haer voorsien met spijs en dranck en 't geen haar van noden was. Des and'ren daegs hebben de fouriers, die binnen de stadt waeren, versogt aen den raedt dat men haer uyt de stadt wilden helpen en daer seer hart op aenhoudende, hebben de burgermeesteren haer wat geleydt door 't heck van de minnebroederen ende sijn soo voort bij den and'ren gekomen. Burgermeesteren en de raadt, hiervan bedugt sijnde wat hiervan souden komen, hebben raedtsaem gevonden haeren gedeputeerden te senden aen de grave van Bossu *voorzeyd* om hem te kennen te geeven 't misverstandt dat daer geschiedt was en daer benefens te versoecken dat Sijn Genaeden hem souden laeten vinden en bewilligen binnen Alckmaer te komen, om aldaer goede ord're te stellen, om verd'ren inconuenientien te schouwen, 't welck Sijn Genade goedt gevonden heeft en is met de gedeputeerden voor de stadt gekomen en de poorten, nog gesloten sijnde, soo heeft de grave de gedeputeerden hardt aengesproocken, waerom men des Koninglijcke Majesteyts volck soo lange buyten hielden, maer de burgerije, verstaende dat Sijn Genaeden voor de poorten was, sijn sij van de poorten gewecken en de poorten wierden geopent. Den grave binnenkomende, liepen daer veelen burgers uyt de stadt, waeronder geen kleynen waeren van de gedeputeerden en doen sijn de soldaeten binnengekomen, naedat sij drie daegen buyten geleegen hadden en sijn gefouereert geweest op der burgeren kosten. De graeff, hem geïnformeert hebbende van de commotie, is weder veretrocken nae Den Hage, soeckende daer den *commissaris meester* Rijer Verduijn om hem hierop als breder te informeeren en, de informatie gedaan sijnde, heeft de commissaris bij klockengeslag doen publiceeren dat allen burgeren haer geweer op het stadthuys hadden te brengen op seeck're poene daertoe gesteldt, welcke publicatie den burgeren naegekomen sijn en is de commissaris, naerdathij hem op alles geïnformeert hadde, nae Den Hage gerijst om sijn

[16]

raport te doen. Nu als de Spanjaerden lang binnen de stadt bleven, soodat het een ieder verdroot, soowel de vreemde man als de burgers, ende den burgeren haer mosten schaften tweemaal daegs gesooden en gebraden, en de wijn op den disch, soodat de burgeren seer uytgeput wierden, en 't selven niet langer harden mogten, soodat de burgermeesteren uyt noodt gedwongen waeren, om nae den graeff te trecken, en aen Sijn Genaeden te versoecken en te bidden dat hij die burgeren van Alckmaer wilde van de soldaeten

ontlasten. Maer het was al tevergeefs. Dog nae langen sollicitation van de burgermeesteren is de stad van een vaendel ontlast, maer het ander most daer binnen blijven, en daerbij seggende (dat Sijn Genaede de knechten niet beter konde fourieren dan binnen Alckmaer) dog (onder correctie gesproocken) 't hadde beter geweest dat men se binnen De Briell, Enckhuijsen, Hoorn ende Medenblick geleydt hadde, soo men hebben bevonden, ende souden hier niet op Alckmaer gekoomen hebben, maer burgermeesteren hebben patientie moeten hebben tot haerder ondanc, dan hebben de verlossing wijders willen versoecken ende het is bij den raedt goedt gevonden en geresolveert, eenigen uyt haer te deputeeren en goede vrienden binnen Antwerpen, kennis hebbende aen den hertog van Alba, biddende dat het haer souden believen de knechten uyt Alckmaer te neemen, hetwelck haer beloofdt werden ende heeft de soldaeten uyt Alckmaer doen vertrecken (Godt sij gelooft). Maer of de graeff met den president en sommigen burgeren daerin genoegden, dat weet den Heer Almagtig, die wil het haer vergeeven. Soude men 't al verhaelen dat daer geschiet is, men souden daer wel een heelen chronyck van maecken.

- 1572 In de maandt july sijn Jacob Rijersz. Boon, Evert Jansz. Stuijling en Baert Sijmensz. gedestitueert van haer burgermeestersampt bij eenen Willem Mostaert, wesende een Brabander, die hem seyde gouverneur te wesen over Alckmaer vanweegen de prince van Oranje en heeft gesurrogeert (ex sua auctoritate) tot burgermeesteren jegen den in loco, deser stad van Alckmaer den heer Floris van Teijlingen, Claes Harcksz. ende Albert Comans.
 In de maandt july is het clarisseclooster binnen Alckmaer tot de grondt toe afgebroocken.
 In het naejaer quam de prins van Oranje in Hollandt.
 Korts daernae hebben die van Alckmaer ende van Haerlem haer meden begeeven onder de regeeringe van de prince van Oranje, soodat er ten leste niet over en bleef onder des hertogs regiment dan Amsteldam en Schoonhoven, sijnde de Noordt-Hollandtsen steden gerevolteert.
- 1573 Is het minnebroedersclooster gedemoljeert tot den gron[dt] toe, dat gefondeert was 1447.
- 1572 Is er een comeet in de Nederlanden gesien.

[17]

Belegering der stad
 Alckmaer

- 1573 Den 20 augusti 's morgens omtrent 10 uuren quam

don Frederico voor de stadt Alckmaer, heeft se met sijn armee swaerlijck belegert, soodat niemant uyt nog in mogt komen, dog is Dirck Olofsz. met een caas-schuyt tot het tonnenrack uytgeraecht met groot perycel sijns levens.

Den 25 dito quam daer een voor den stadt en ijschten de stadt op, 't welck (soo men sijde) Steenbock was, dan wierdt soo beantwoordt met klooten dat hij daer niet en ver-toefden.

Den laesten augusti trocken een deel Spanjaerden nae het Noorderlandt en haelden koeyen en anderen buyt.

Den 15 september wierdt een Spanjaerd gevangen gekregen buyten de stadt, genaemt Jan Jeronimo, denwelcke sijde op wat dag don Frederico de stadt souden bestormen en op wat plaetse, en dat sij die daerop sterck souden maecken en, soo hij deesen stadt den eerste storm niet en kreeg, soude terstondt vertrecken, hetwelck de burgers een groten moedt en couragie gaf, gelijk het oock geschieden.

Den 17 dito vrijdaegs voor *Sint*-Mattheus met het kriecken van den dag, begosten de Spanjaerden dapperlijck op de stadt te schieten, soo op de Vrieschenpoort als op den Roden Toren met kogels van 40 en 42 pondt en op de stadt dapper gestormt, maer de borgers en soldaeten met de wijven en kinders hebben haer soo gequeeten dat de Spanjaerds sulcks niet gedagt hadden, en moesten van de stadt wijcken met dapperen schaeden die sij in haer volck geleeden hadden.

Den 20 september begonnen de Spanjaerden weder dapper op de stadt te schieten en maeckten haer om te stormen gereet, dog en sijn niet aengekomen, waerdoor eenigen vrouwen niet wel tevreden waeren dat sij niet aen en quamen om te stormen, want sij hadden daer soo heerlijck wat opgekoocht dat de Spanjaerden haer niet bedanckt souden hebben, hadden sij aengekomen; veel meer dan op den eersten storm was daer gekoocht.

Den 8 october sijn de Spanjaerden met allen haeren magt vertrocken van de stadt Alckmaer en hebben de stadt Alckmaer verlaeten.

Die begeert te weten het pertinent verhael van het geheele beleg ende de feyten die daer geschiet sijn, die leesen het boeckie gemaect bij den pensionaris Nanning van Foreest, 't welck gedrukt is anno 1574.

Den 21 augusti wiert Alckmaer seer strengelijck beleyt door don Frederico de Toledo, soodat daer niemant uyt ofte in mogt. Den 1 september daeraenvolgende hebben sij van 's morgens ten vijf uren tot nae de middag ten drie uren met 20 metaelen stucken seer vreesselijck geschooten 2300 schooten; daernaer hebben sij 3½ uur op de Vrieschenpoort en Roden Toorn gestormt, met drie reyse verversinge van

Spanjaerds en Walen, maer sijn van die borgeren en soldate[n] alsoock van vrouwen, maagden en jongers seer mannelijck afgeslaagen met wapenen van keselsteen, sient kalckwaeter, brandende geteerden hoepen, die sij de Spanjaerds om de hals wierpen.

[18]

- 1574 In de maandt juny den 17, als nu de Spanjaerden weg waeren en uyt Hollandt vertrocken, hebben de bosgeusen selven het vorstelijck slot van den graven van Egmond op den Hoeff verbrandt ende in de asschen geleydt door last van jonckheer Dirck van Sonoj, alsoo hij dat tevooren gesien had.
- 1575 Wierdt geordonneert dat men soude bijten van Petten buyten Alckmaer tot aen de stadt Monnickendam, hetwelck de langte is van 14991 roeden, en wierdt op deese maniere aengegaen:
Van Petten tot Alckmaer de langte van 6007 roeden wierden opengebijt door 1335 mannen op de wijtten van 42 voeten.
Van Alckmaer tot aen het Spijckerboor de langte van 4250 roeden opengebijt door 1325 mannen de wijtte als vooren.
Van het Spijckerboor tot Purmerendt de langte van 1769 roeden gebijt door 1717 mannen de wijtten als vooren.
Van Purmerendt tot Munnickendam langs de Purmer de langte van 2965 roeden gebijt door 1215 mannen de wijtte als vooren.
Soodat 5192 mannen mosten bijten de langte van 14991 roeden en op de wijtten van 42 voeten, 't welck daegelijcks opengehouden wierdt, om 't overloopen der Spanjaerden te beletten.
Is 't accoordt geslooten tusschen die van Haerlem ende Hijloo, dat die borgeren ende ingesetenen van de stadt Haerlem sullen vermoogen met haeren coopmanschappen allen jaeren 6 weecken aen den anderen vrij en onverhindert te mogen rijsen nae Alckmaer, sullen aldaer vrij mogen negotieeren, sonder eenigen molestie gedaen te werden. Veraccordeert den 25 dag in februario anno 1575.
- 1577 Dit jaer in de maendt juny quamen de boschgeusen, omtrent 80 in het getal, omtrent den avondt tot Bergen buyten Alckmaer op de hofsteede van jonckheer Sebastiaen Craenhals van Hattinga, schout van Haerlem ende landtdrost; sij schreeuwden met bijster getier en schooten door de glaesen. Heer Craenhals, sijnde ter taefelen geseeten en hoorende van onraadt, stondt op, liep ter agterdeuren uyt, maer wierde vervolgt en agterhaelt

en doordolven met meer dan dertig wonden; braecken kaemers en kelders open, sloegen de kisten en kassen aen stuckent, en sij naemen alles tot buyt meden wat hun lusten.

1580 Den 6 april tegen den avondt heeft men in geheel Noordt-Hollandt, alsoock op de Noordtzee, een aerdtbeving gevoeldt.

Op den 25 maj is de heer Jan van Foreest, wesende tot Antwerpen op den dagvaert als gedeputeerde van het Noorderquartier van Hollandt, aldaer deeser wereldt overleeden, ende is vandaer gevoert ende gebragt op den 27 may binnen Alckmaer tot sijne huuse, ende leydt begraeven voor het choor in de Grooten Kerck (nota), is overleeden 's morgens omtrent de klock een uuren. Dit jaer is de Boeckeldermeer bedijckt.

[19]

Is oock geleydt de brugge op het oostendt van de stadt bij de zoudtkeeten ende de valbrug om nae den ton te gaen.

1581 Dit jaer soo is de Hijloermeer bedijckt.

Ditselve jaer is de Boempoort gemaect.

1582 Den 20 juny heeft Cornelis Goudtsmit (alias Brou van Haerlem (nota), (doen waeren kerckmeesteren Cornelis Lourisz. Goudtsmit, Claes Tomisz. en Jan Adriaensz.), weesende kerckmeester der stadt Alckmaer, de costerin van de kerck belast, als sij de kerck soude sluyten nae ouder gewoonten, soo sij gewoon was te doen, dat sij dan de noorderdeur agter in deselven kerck soude laeten openstaen want (sijde hij) men soude wat in de kerck doen, hetwelck sij soo gedaen heeft. Soo sijn 's nagts in de kerck gekomen Jaques Mostaert, een Brabander van geboorten met eenen Marcus Blanverneur, een uytlander van geboorten, ende hebben de schilderije van de seeven wercken van barmhertigheydt, staende agter in de Grooten Kerck, deerlijck bedurven, met een swarten quast met swarten verven overstreecken, mitsgaeders de schilderijen aen den predickstoel (wesende de propheten) meden bedorven, ende het geschrift dat daer benefens stondt. 's Morgens de burgerije dit siende, heeft aldaer een groote commotie onder de burgeren geweest, dog is het swart bij den anderen kerckmeesteren door eene wederom afgewist, dan de predickstoel is swart gebleeven. Doe is deselfde Cornelis Goudtsmit voor de wet geroepen, dog de saeck is aen een spijcker blijven hangen.

Op den 25 july is den eersten steen geleydt van de niuwe Waag in 't Heijlige Geesthuijs bij Thomas Adriaensz., is het zegel 't welck copen was, dat men plagt te gebruy-

ken ad causas, bij den vroedtschap verandert ende grooter
gemaectt van silver bij eene meester Joost, wegende 10
loot min 2 engels. Het fatsoen heeft gekost 10 pond
vlaems.

1583 In de maandt juny is de vaert agter de Vroonergeest opge-
schooten bij Jan Boejens af tot den ringsloot van den
Vroonermeer, ende de brugge leggende over de vaert wierdt
gemaectt.

Is de Langenstraet deeser stadt Alckmaer uyt eender-
handt verhoogt.

1587 In de maandt october is den graeve van Licester binnen
de stadt Alckmaer gekoomen met een grooten staat ende
bleef daer 10 à 11 daegen, is toen gereyst nae Amsterdam.

1589 Wierde de Geesterpoort gemaectt met de brug.

Is het mannengasthuys wesende agter het stadthuys ge-
transporteert in 't oude gasthuys van *Sint-Elizabeth*, en 't
selve is heerelijck vertimmert.

't Selve jaar is het leprooshuys gevoegt bij het mannen-
gasthuys, om beter onderhoudt te hebben tot daer anders in
voorsien sal werden. En is bij provisie een niuwe leproos-
huys opgerecht buyten de Kennemerpoort, staet op die
plaets daer het ouden gestaen heeft eer het verbranden.

1590 Is de niuwen steenen brugge gemaectt op het Droncken-
oort neffens de bogt, die tevooren een houte brugge was.
Dit jaer is agter het stadthuys geordineert de gaerenmarkt,
vlas- en linnenmarkt, tot geryf van de borgers en buyten-
lyuden.

[20]

1590 Dit jaer is de brugge gemaectt op het Luttick-
oudorp tegen de Agterdam over.

Ditselve jaer is oock gemaectt de brugge buyten de
Vrieschenpoort.

1591 Is de Slootgaert of Slootjermeer bedijckt.

Dit jaer is de craen gesteldt op het endt van 't ooster
Fnidsen.

't Selven jaer is de steenen brug en de wal gemaectt bij
Heijntie Comen en Lou Bogaert.

1592 Dit jaer is de brugge over het Dronckenoort gemaectt,
respondeerende over de *Sint-Anna*straat.

Ditselvige jaer is de vismarckt vermaectt.

1593 Sijn gemaectt drie niuwen bruggen: een bij de Waag,
d'ander bij 't Klompie Goudt en de darde bij Harmen
Aertsz.

Ditselve jaer is nog een brugge op het oostendt van de
Leedt of Laet gemaectt.

Hetselve jaer is de Leedt of Laet drooggemaectt en
opgeschooten, beginnende van Mallaackenbrug af

tot het oostendt van Onsen Lieven Vrouwecapel.
In de paeschmarckt hebben de predicanten van Alckmaer,
weesende van de gereformeerde kerck binnen Alckmaer,
geroepen de predicanten van de menniste religie, om
met haer te spreeken van den kinderdoop bij con-
sent van eenigen van de burgermeesteren, ende sijn
bij den ander gekoomen ten huysen van Arent Claesz.
in de Langenstraat tegen 't raadthuys over. Ende
naedat sij 2 daegen met den anderen gesproocken had-
den, hebben de burgermeesters haar geinterdiceert
niet verder in die saecken te treden en haar besongies
te casseeren, hetwelck sij geobedieert hebben en sijn de
saeken gecasseert bij Pieter Michielsz. ende Hendrick
Buijs, geswooren roedraegers der steede Alckmaer.

- 1593 Is de weescaemer mitsgaeders de secretarye, die gestaen
en hebben op de ouden schepenencaemer, getransporteert
1594 beneeden in 't stadthuys daar de conchergie gewoont hadde
ende is meden op deselven tijdt een schoonen zaal met een
keucken en kaemer getimmert en geordineert in de hal
en achter de hal in 't oudemannengasthuys.
- 1594 Is bij de Crebbesteeg over de Leedt of Laedt een nieuwe
brugge gelegt.
Heeft de stadt Alckmaer doen maecken tot haeren koste
twee overtoomen, een tot Hensbroeck en een tot Opdam.
Des sullen de voorszeyde dorpen de kleyne ordinaris reparatie
tot haeren kosten onderhouden, volgende 't accoordt daer-
van sijnde, leggende op de burgermeesterencaemer.
Is beslooten dat de vaert van 't windaes af nae de stadt
Alckmaer te verwijen en te verdiepen; heeft gekost van
arbeydtsloon alleen omtrent 500 guldens.
Begost men de straeten te vermaecken binnen Alckmaer
bij eenen straetenmaecker van Haerlem, genaemt meester
Jan.
- 1595 Is daer een nieuwe steenen brugge geleydt met twee
pijpen in de wall bij de Roden Toorn, in de plaats van
de houten sluys aen de Waeterpoort.
Ditselven jaer wierdt de Latijnsche school van agter het
stadthuys getransporteert aen 't Jonge Bagijnhof over
de Oude Doelen.

[21]

- 1595 Koft men tot Alckmaer 1 last rogge voor 145 goudt-
guldens, een roggengbroodt van 12 *libra* kosten 9 stuyvers 12
penningen, een kop boter wegende 36 loot kosten 6 stuyvers,
een vierendeel boter koft men om 19 en 20 gulden, een sack
tarwe koste 6 gulden en 10 stuyvers, 't 100 *libra* kaas koft
men om 10 gulden.
- 1596 Begost men de tooren van de Waag der stadt Alckmaer

af te breecken.

Den 24 april is heer Cornelis Hendricksz., pastoor uyt de Cunder, van burgermeesteren belast uyt Alckmaer te ver-
trecken binnen drie daegen en daer niet weder in te komen
op poene van gebannen te werden ten eeuwige daege uyt de
landen van Hollandt ende Vrieslandt, omdat hij (soo
men sijde) geoeffent hadde de pausselijcke religie. Dan
heeft een request gepresenteert aen de vroedtschap
om gratie te mogen hebben dat hij soude mogen blijven
ende heeft apostille op sijn request gekreegen dat hij
alsnog voor deesen tijdt soude blijven totdat hem anders
geordineert werdt.

1597 Den 10 augusti is den eersten steen geleydt aan de Waag-
tooren.

Als doen was 'er weynig rogge in Hollandt, soodat men
qualijck roggenbroodt bijwijlen konden bekoomen. De
stadt Amsterdam hielden wagt in haeren poorten ende
op de boomen, opdat daer geen roggebroodt soude werde
uytgebragt. Van gelijcken binnen de stadt Alckmaer dan
bij een biljet van burgermeesteren ende wierden de
omliggende dorpen sooveel gerief gedaen als het mogelijk
was. Dit duurde omtrent drie weecken. 1 last tarwe
gelde tot Amsterdam 225 goudtguldens, 1 last rogge
148 goudtguldens, 1 sack tarwe koste te Alckmaer op
de marckt 9 guldens.

Deeden de burgermeesteren van Alckmaer eenige lasten
rogge voor de armen op.

1598 Gaeven burgermeesteren aen de armen het roggen-
broodt van 12 *libra* voor 7 stuyvers.

't Selven jaer wierden de vermogende burgermeesteren op
rogge geset ter somme van 80 last, elck nae sijn staet.

1602 Den 3 january was 'er binnen Alckmaer omtrent de klock
elf uren voor den middag een seer groote aerdtbeving.

1605 Is de straet in de Niuwstraet verniuwt.

1606 Is de straet in de *Sint*-Jacobstraet verniuwt.

1607 Is de brugge gemaect op de Oudegragt neevens de Sama-
ritaensstraet.

Is de Wogmeer en Beemstermeer bedijckt.

1608 Is de Wieringerwaert bedijckt.

Is het Amsterdammer veer, dat bij De Roode Gans was,
verleydt buyten bij het accijnshuys ende de veerschuyten
die op Hoorn vaeren, sijn bij De Roode Gans verordineert.

1609 Op den laesten december, sijnde niuwejaersavondt, hebben de
schutterije deeser steede Alckmaer met twee vliengenden
vaendels opgetrocken in 't geweer, hebben het stadthuys
ingenoomen met weynig tegenstandt en hebben de wallen
beset met de schutterije.

1610 Des and're daegs, wesende niuwejaersdag, tegens de avondt soo
sijn de twee anderen vaendelen opgetrocken nae het stad-
huys om de twee eersten vaendelen af te lossen van de wagt

ende hebben de wallen meden beset. Ende daegs daeraen sijn ze voort allen avonden opgetrocken, een vaendel tevens, en dat geduurde twee maenden lang en het was om haer privilegien

[22]

voor te staan. Sij naemen oock de schepenencaemer in, daer den overigheydt van de vaendels wagt hielden en daer wierdt in al dien tijdt geen regt gedaan, want de schutterije en wilden 't niet lijen voordat allen dingen effen was en dat sij tot haer voorneemen gekomen waeren.

1620 Wierdt de Purmermeer bedijckt.

In 't selven jaer heeft de graeffelijckheydt het kerckhof van de stadt Vronen (nu *Sint Pancras*) verkogt ende voortbesteet om tot slegt landt te maecken. Uyt de fundamente van de kerck sijn wel 60 tonne duyvesteen met veel and'ren steenen gevonden, alsoock vier steenen kisten. Nog hebben sij gevonden een ouden lantaern met grooten menigte van menschenbeenen die nog glat en sterck waeren.

1623 In den herfst en 1624 is er een seer dieren tijdt geweest alsoo dat een sack rog voor 9 gulden verkogt worde. De steden verboden dat men geen graen of broodt van haer soude uytvoeren, en het eene dorp verboodt het aen 't andere, maer Godt versag het alsoo dat 'er veel rog uyt Vranckrijck quam.

1626 Sijn de Heer Huijgenwaert en de Wijde Wormer bedijckt.

1629 Is het een seer heeten en drogen somer geweest.

1630 Was alhier in 't Noorderquartier en oock in gantsch Hollandt sulcken dieren tijdt als er noyt bij menschegeheugenisse niet is geweest: 1 last rogge wierdt tot Amsterdam verkogt voor 317 goudtgulden en de last tarwe voor 400 gulden[s], een broodt van 12 *libra* gelden 22 stuyvers.

1631 Is de Schagerwaertmeer bedijckt.

In dit jaer wierdt de Braeckmeer bij Eerswoud tot landt gemaect.

1632 Wierdt de Grooten Sloot van de Zijp tot Koedijck opgegraeven.

In dit jaer is de Schermermeer bedijckt.

1643 Is de Sterremeer bedijckt.

1648 Met het afkondigen van den vreden, jae op deselven dag, gaf de Heere terstondt een stercke plas regen, dewelcke met een schraele koude en suure lugt soo lang aenhielt dat in veel quartieren het gantsche landt in 't midde van de somer onder water wierde geset, en de vrugten des veldts of t'eenemael verrotte en verdorven of genoegsaem vergaen uyt het water wierden gevist, soodat dit jaar het 'regenjaar' wierde genaemt.

1649 Hadden wij aen d'and're zij een dor en onvrugtbajer laat

jaar en brandende droogten. Het koorn wierdt toegeschroit en verbrandt, het gras verdorden, de beesten loeyden om voeder en bromden nae water, maer daer was niet.

- 1651 Is de heerlijkheydt van Schagen verkogt aen Georgius van Cats voor 263000 guldens en naemaels weder verkogt aen de graeff van Warfuzee voor 170000 guldens.
- 1655 Is er een grooten sterften geweest binnen de stadt Alckmaer, soodat 'er over de 100 menschen 's weecks aen de pest sijn gesturven, 't welck al eenigen weecken duurden.
- 1656 Dit jaer is bij goetvinden van den vroedtschap gemaect een doorgraevinge in de stadswallen bij het Munnickenbolwerck om verversinge van water daerdoor in het hoog eynde van de stadt te krijgen. Oock sijn ten dien eynde weder hermaect de twee steenen beeren, den eene beoosten de Vrieschenpoort en den and're tusschen de Kennemer- en Niuwlanderpoort.
Als doen is meden nog gemaect de dubbelde paerdenstaling in het weeshuys.

[23]

- 1656 De caemer boven de Princenkaemer in het stadthuys en de Princenkaemer is verniuwt.
- 1657 Den 12 maert is in de niuwen Princenkaemer gehoude[n] de grooten maaltijdt, alwaar twee daegen agter den anderen geweest sijn de heeren: als den heer officier deser stede, regeerende en ouden burgermeesteren, regeerenden en ouden schepenen, de gantschen vroedtschap en twee geswooren klercken; den derde dag alleen den officier, regeerenden en ouden burgermeesteren, fabrycken, scholarchen, den rector met haer huysvrouwen.
Ditselven jaer sijn oock de gragten en burgwallen door de stadt gediept en gebaggert en de bagger die is gebragt op de gasthuysweydt buyten de Vrieschenpoort.
- 1658 In de maandt van julio is begonnen de uytwaetering benoorden de stadt Alckmaer bij die van de Schermer ter wijdte van 8 roeden, diep 7 voeten in conformite van 't octroy tot bedijcking van de Schermer, behalven dat in de royinge verandering is volgens 't accoordt ten overstaen van de commissarissen van den Hogen Raadt en mitsdien soo is die eerst aengevangen van de middel cingel over het Munnickenbolwerck. De uytwaetering moet beneden in de bodem wesen 5 roeden, sulcks dat 'er aen elcken zijde gegloyt is anderhalve roede, maeckende ter wederzijde drie roeden.
- 1659 In het laest van augusti is begonnen de treckvaert tusschen Alckmaer en Hoorn ende waere doe commissarissen tot bevordering en voltrecking desselven wercks de heer Jacob Baert, oudt-burgermeester, ende Arent

van der Graeff, weesmeester der stad Alckmaer, mitsgaeders Jan Allertsz. Lammerschaegen en Dirck Veen, oudt-burgermeesteren der stad Hoorn.

- 1660 Den 18 december 's morgens wayden 't een vreeselijcken noordtwesten windt, waerdoor veel schepen vergingen en veel huysen schaedeloos wierden.
Deesen winter heeft het bijnae niet gevroosen, maer veel stormwinden gehad.
- 1661 Den laesten january en den eersten february is in den Princenkaemer gehouden de grooten maaltijdt, alwaer geweest sijn de heer officier, regeerende en ouden burgermeesteren, regeerenden en ouden schepenen, vroedtschappen, weesmeesteren ende meester Pieter Schaegen als geswooren klerck.
Den 21 february hebben de regeerenden heeren burgermeesteren in de voorgemelde Princenkaemer getracteert de vier predicanten der gereformeerde kerck van Alckmaer, den rector en twee secretarissen, met haeren respectiven vrouwen, sijn seer vrolijk geweest.
- 1662 Den 17 augusti is de synoden binnen Alckmaer geijndigt en hebben de heeren burgermeesteren ten selven daege met een maaltijdt de leden van het synodus getracteert in het stadthuys in de Princenkaemer, sterck 42 personen, aen een taefel sonder cromme elleboog, hebbende geseten in ordre als volgt: den heer Van Maesdam bovenaen, aen sijn rechterhandt burgermeester Ocker, aen des linckerhandt den heer hooftofficier Van Veen, den burgermeester Zevenhuijsen, den burgermeester Baert, den burgermeester Van der Graeff en naest denselven den secretaris Schagen ende naest denselven de correspondenten, naest den burgermeester Zeeven-

[24]

huijsen, den preses, assessor, schriba, de drie predicanten van Alckmaer en voorts vervolgens ieder classe nae haer ordre.

- 1663 In augusti hebben de regeerende burgermeesteren getracteert in de Princenkaemer de vier predicanten deeser stede met de twee secretarissen, allen met haer vrouwen.
Dit jaer is 't agterste van de Waag geappropriert tot de kaesmarckt, tevooren geweest hebbende het kistenmaeckerspandt en het wagthuys van de majoor.
- 1664 Den 29 april is een ligt gesien als een vierpijl over al de 17 provintien.
Den 20 en 21 december is in Hollandt veel ijssel gevallen, dat veel boomen door de swaerten kraeckten.
Wierdt oock in de maandt december een sterre met een

staert gesien door heel Hollandt, Zeelandt ende Vrieslandt.
Hij heeft hem op verscheyden maenieren verthoont, oock son-
der staert, oock met een staert, krom geboogen als een
halve O op deesen maenier: *ꝛ.

- 1667 Den 16 maert begon het te vriesen, dat men den 17 dito over 't
ijs konde rijden, en men reet overal tot den 25 en 26 maert.

Memorie

*In Januarij Sestienhondert Seeven en Sestig
doen Vroort en het Sneeuwden seer heftig
stijf Ses Weecken stondt de Vaert geheel stil
Drie Weecken voer men weer geheel nae wil
het voornaemsten dat hier wordt genoteert
is; dat' er soo veel IJs quam in de Meert*

Nota

*Den 16 Maert begont weer hart te vriesen
den 17 moesten de Visschers de winst verliesen
den 18 liep veel Volck voor de laag op 't IJ
den 19 passeerde men van d'een tot d'andre zij
den 20 boot Weer en Windt een weijnig soen
den 21 leeck of Weer en Windt anders wou doen
den 22 was de Windt weer felder aen 't vriesen
den 23 begon 't IJs door de Son hart te verliesen
den 24 al vriesende verloor 't IJs sijn kragt
den 25 sijn der veel over 't IJ gekoomen met voordagt
den 26 liepen der nog Drie van Stee over 't IJ
's naemiddaegs zijlden de Schuijten de Stadt voorbij
den 27 heeft de Oosten Windt 't IJs op Pampus hoog geset
den 29 was 't vaeren daer over nog wel belet
den 30 quaemen eenigen daer over vaeren en loopen mee
den 1 April liepen eenigen Persoonen nog op de Zuijder Zee
den 2 dito is in 't Val een Schip door 't IJs vast gehegt
dit is genoteert door M T, de Lootsen haer Knecht.
om Godts groot wonder ende kragt
te doen houden in gedagt.*

M.T.

- 1674 Den 1 augustus is in Hollandt en meer and'ren plaetsen
soo een schrickelijck weer geweest als nojdt in deesen lande
geweest is.
- 1680 Sijn 'er seer veel menschen uyt het midden van ons vaderlant
weggeruckt door vierige siekten en brandende koortsen.
In 't laest van november hebben wij alhier een comeet gesien,
in 't oost staende boven de Koornaier en is den 3 decem-
ber weder verdweenen, dog men heeft hem op den 23 en 26
december 's avondts weder gesien in 't west, met een staert
van wel 60 graeden lang, dewelcke seer vierig en brandig was.
Deese voorschreeve comeet en konde 's nagts sijn roede niet
onder den horizont verbergen, maar wierd den geheele nagt bij

- ons gesien, al was de comeet onder.
- 1681 In february is hij wederom verdweenen. Naederhandt is hij weder gesien den 9 maert en oock mede den 21 april.
- [25]
- 1682 't Sedert Christus geboorten tot nu sijn 119 opregte comeeten gesien en van 't begin der wereldt tot nu toe omtrent 300 comeeten gesien.
- 1683 In deesen winter vroom 't soo fel en hardt gelijk in de jaere 1608. Men konde van Kamper-duijn af en soo de gantsche Hollandtsche kust langs geen water bekenen. Oock rede men met sleeden en koetswaegens van Harlingen op Vrieslandt en van Enckhuijsen op Stavoren en van Stavoren over Wieringen op het Niuwen-diep bij De Helder. Oock meden (dat te verwonderen is) vroom een visschersgaljoot van De Helder in de Noordtzee op de bree veertien soo vast, dat se rontsom het galjoot over 't ijs liepen.
- 1684 Den 9 february is een gorter van Alckmaer 's morgens met den opgang der zonne uyt die stadt gereeden, over Hoorn en Enckhuijsen op Stavoren en 's avondts weder t' huys gekomen.
- 1689 In 't laest van october begon het te vriesen en den 19 van november reedt met paerdt en slee over de Haerlemmer treckvaert en een schip met koyen gelaeden, in 't ijs bevrooren sijnde, wierden deselven den 21 dito over 't ijs daeruyt gedreeven.

Memorie

In 't Jaer Sestienhondert Neegen en Tagtig was de Maandt Meij koudt en waragtig en Junij niet warm, en viel veel water neer de Maandt Julij was getempert weer de Maandt Augustus was heel droog en heet daer 't Koorn gewas al vrije wat schaê door leet.

Nota

't Voornaemsten dat mijn tot schrijven heeft bewogen is om'te stellen wat ongemeender voor ogen September was warmer als in lang was gehoort October bragt in 't laest IJs op 't Waeter voort den 1 November had de Oosten Windt weer gedaen den 12 was deselven weer helder aen 't gaen den 13 en 14 begon 't stercker te waijen en te vriesen den 15 en 16 moesten de Schippers haer winst verliesen den 17 bevroor een schip met Koeijen in 't IJ den 18 gong men voor de laag de Scheepen voorbij den 19 liepen veel menschen van d'een tot d'and're kant

alsoo veijlig bij nae als op 't vastenlandt
 denselven dag reeden Vijf Mannen in Slee en Paart
 op 't IJs over de Haarlemmer Treckvaert
 den 20 scheen of 't Vriesen een weijnig was gedaan
 den 21 liet men de koeijen uijt 't Schip over 't IJ gaan
 den 22 liepen de Boeren nog over 't IJ met melck
 den 23 was 't overloopen gedaan voor elck.
 hier siet men Godes wonderwercken en kragt
 die men behoort te houden in gedagt.

S.A.

- 1691 Wierdt de heerlijkheydt van Petten en Nolmerban
 verkogt voor 15000 guldens aen Gerard van Egmond
 van der Nijenburg, burgermeester der stadt Alckmaer.
- 1692 Den 28 september op den middag gevoelde men hier en door
 de gantschen Nederlanden een aerdtbeving, waerdoor alles
 beefden en veelen klokken aen 't luyen geraeckten.
- 1699 Was het een seer dieren tijdt, soodat een roggenbroodt
 van 12 pondt koste 22 stuyvers.

[26]

1700

- 1703 Den 7 en 8 december is 'er een schrickelijcke stormwindt
 geweest die aen huysen en kercken veel schaede heeft
 gedaan.
- 1708 Veertien daegen voor kerstijdt begon het soo sterck te
 vriesen als het bij menschegeheugenis niet is geschiet;
 de vogelen vielen dood uyt de lugt en duysenden van
 menschen vrooren doodt.
- 1713 Is daer een extraordinaire sterfte onder het rundvee,
 soo hier als door gantsch Nederlandt, ontstaen en is (door
 Godts goedtheydt) eyndelijck, nae omtrent agt jaeren
 gewoedt te hebben, in 't jaer 1721 opgehouden.
- 1717 Den 24 en 25 december is er een grooten waetervloedt ge-
 weest in meest allen landen en koningrijcken, waer-
 door een onbedenckelijcke schaede is geschiet, sijnde
 door het inbreecken van veelen dijcken bij duysenden
 van menschen en beesten verdroncken:
 In Noordt-Hollandt was het seer desolaet gestelt door
 het inbreecken van den Assendelfer dijk op 6 bijsond're
 plaetsen, hetwelk met sulck een verwoedtheydt geschiede
 en aenpersing van het water, dat men stucken aerden
 van 20 à 25 voeten breed en 8 à 10 voeten hoog, wel
 200 treden landtwaerds in gedreeven sag, soodat de
 inwoonders van Assendelft, Crommenie en and're plaet-
 sen sig op de solders moesten onthouden, alsoo het alles
 beneden onder water stondt. De *Sint-Aegtendijck* brack
 oock in op 3 bijsond'ren plaetsen en in de Noordermeer

brak een gat. Selfs binnen Alckmaer stonden niet alleen verscheyden gragten blank van het water, maer het drong oock door tot in de huysen.

Hebbe selfs op de derde cersdag, staende op de stadtswal bij de Baansloot en mijn oogen slaenden over de landerijen, soo ver mijn gesigt konde draegen geen landt kunnen bespeuren, staende alles wijdt en zijdt onder waeter. Hierop begost het kort daernae sterck te vriesen, soodat men van Alckmaer regttoe regtaen tot op Aeckersloot, Uijtgeest, Crommenie's Dijck, Crommenie, Assendelft tot aen, in, en door de gaeten van de inbreuck in de voorszeyde dijck op schaetsen konde rijden.

1720 Dit jaer is seer befaemdt door de soogenaemde actie- of windthandel, gepractiseert door een Engelsman genaemt Jan Law, en eerst in Vranckrijck, vervolgens hier in de Seven Provintien, en wel voornaementlijck in Hollandt tot selfs hier in Alckmaer, tot groot naedeel van de ingesetenen en schaede in de publiecke negotie voortgeset hebbende, allen de steden van Hollandt (Amsterdam, Haerlem, Leijden uytgesondert) daertoe geconsenteert, hebbende deesen windtnegotie enckelde gelukkig dog de meesten ongelukkig gemaect.

1723 Is 't soo een drooge somer geweest als bijnae geen mensche tevoren hadden beleeft, soodat op een eenigen plaetsen de beesten door gebrek aen gras en ander voedtsel, voor niet sijn weggegeeven.

1727 Is het soo warmen somer geweest als iemandt ooyt heeft beleeft.

Van 1 september tot den laesten april 1728 is er een groote sterfte van menschen in veelen plaetsen van Hollandt alsoock hier in Alckmaer geweest, waerdoor soowel hier als op and'ren plaetsen extraordinaire uren van begraven moesten werden gehouden.

[27]

1730 Dit is dat droevige jaer; waerin door allen de Seeven Provintien en wel bijzonder in de meesten steden van Hollandt (Alckmaer uytgesondert) over die verdoemelijcke, ten uysterste verfoiejelijcke en voor Godt om wraeck schreuwende sonden veelen personen op veelderlijke maeniere, soo openbaerlijck als in 't geheym, sijn geëxecuteert en de lijcken in zee gesmeeten, sijnde een ongelijck veel grooter getal, die gehapeert waeren, bij naem en toenaem publyck ingedaegt en de indaegingen aen den stadthuuse der plaetse geaffigeert.

1731 Hebben een soort van zeewormen, tevooren hier weynig of niet bekend, een considerabele schaede aen de paelwercken van onsen zeedijcken toegebracht, knaegende deselven tussen

windt en waeter (eevenal een honinggraedt) door en door, brengende ons Noorder Quartier in groot gevaer, sijnde de voorschreeven paelen sooveel als palissaeden voor onse barrièren de zeedijcken. Om niet door dit woedend en al vernielendt element overrompelt en vernieldt te worden, werdende de tusschen bijden opnieuws ingeslaegen paelen in seer korten tijdt, schoon nog soo wel en op alderhande wijsen versorgt, door dit kleyn en sleijmerig zeedrogt door en doorknaegt totdat het eyndelijck, nae veelen en considerabelen tevergeefs aangewenden kosten en arbeyd de goddelijcken goedtheydt en wijsheydt behaegt heeft eenige voor 't vaderlandt waeckende verstanden in te blaesen, om die plaetsen, alwaer de dijck bloot stondt voor de aenval en aenslag der woedende golven door 't wegknaegen der paelen, met 't storten van eenigen lasten keysteenen voor die ontblooten plaetsen tegen de voet van de dijck ensoovoort glojende neder te storten, om aldaer op het hevigste geweldt en woedende aenval der bulderende baeren te breecken, hetwelck van soo een gewenscht succes is geweest, dat van die tijdt allen jaeren niet alleen onsen zeedijcken, maer oock op and'ren plaetsen met eenigen duysenden lasten van diergelijcken keysteenen werden besorgt.

- 1734 Dit jaer sal altoos in de Nederlanderen haer geheugen blijven, wegens de soogenaemde *Sint*-Jansnagt, waervan niet alleen ~~xxxx~~ hier, maer door allen de Seeven Provintien, veelen en wonderbaerlijcke dingen wierden gepropheert, tot sooverre, alsdat de schutterije hier ('t welck anders nojt hier practikabel is) eenigen weecken voor en nae die tijdt des nagts de wagt op het stadthuys waerneemen moest, en de gantschen stadt door patroeljeeren, sonder ooit iets gesien, veel minder ontmoet te hebben, soodat deesen gewaande prophetien, soo hier als op and'ren plaetsen, enckel windt en herzenschimmen sijn geweest en alles in vollen rust, soo voor als nae, is gebleeven, hebbende deesen wonderlijcke prophetie wel bijsonder sijn oorspronck genoomen doordien het paaschfeest dat jaar soo laet verviel als het ooit kan komen, naementlijck op den 25 april (sijnde tegelijck de feestdag van de *Heylige* evangelist Marcus) ende het pinxterfeest op den 13 juny (sijnde 't feest van de *Heylige* Antonius à Padua) en de feestdag van 't Alderheyligste Sacrament op den feestdag van de geboorten van den *Heylige* Joannes den Dooper, 't geen seer selden in een geheel eeuw voorvalt.

[28]

- 1740 Op driekoningenvondt, in de morgenstondt,

naedat het die nagt eeven tevooren nog hadde ge-
 regent, begon het sterck te vriesen, 't welck conti-
 nueerden tot donderdag den 10 maart ~~xxxx~~, hebbende
 de koude (verselt door een stijven oostenwindt)
 soo extraordinairie fel en vehement geweest als geen
 bejaerden menschen mogten gedencken, staende vol-
 gens de nauwkeurigste waerneeminge gedaen door
 den heer Nicolaas Duijn, medenlidt van het Colle-
 gium Phisicum et Mathemaeticum tot Haerlem,
 de mercurialische thermometer van de heer Farn-
 heijdt: op maendag den 11 january 's morgens ten
 8 uren onder nul 1½ graed, 's middaegs ten 12 ure[n]
 naegenog 2 graeden en 's avondts ten 10 uren de felste
 koude, sijnde deesen en de voorgaende dag de koude 8
 graeden stercker bevonden als in 't jaar 1709, sijnde
 alhier verscheyden gragten tot op de grondt toe be-
 vrooren geweest, soodat daer geen droppel waeter uyt te
 bekomen was, blijvende 't gantsche voorjaer tot diep in
 de somer soo koudt en schrael dat daer geen gras voor de beesten
 op het landt te vinden was en 't hoj en stroo, op de
 stallen vervoert sijnde, hebben de huyslieden de riette
 daecken van haer huysen gebroocken om aen het
 stommen en onnooselen uytgehongert rundtvee tot
 voedtzet te verstrecken. Anderen ('t geen ick meenigmael
 met mijn eygen oogen gesien heb) haelden daegelijcks gehee-
 len melckschuyties volgelaeden met de eersten uyt-
 loopen van de soogenaemden toeterblommen en alderhan-
 den anderen groenten die daer maer te vinden was, jae selfs
 de tacken van de elsen en willigenboomen, soo uyt de
 Houten deeser stadt als and'ren hieromtrent leggende
 boschen, wierden afgescheurdt om het van honger uyt-
 gemergelde rundtvee voor te werpen. Sijnende egter
 veele door honger en gebreck aen voedtzet gecreveert, gelden-
 de in de maandt mey 't 1000 *libra* hoj 125 guldens. Hier-
 op volgden een buytengemeenen dieren tijdt, geldende in
 october deeses jaers (volgens eygen aenteeckening) de hier-
 onder gespecificeerden eetwaeren als volgt, naementlijck:

100 lb. witten kaes 6 à 7		1 kop wejbooter weegt 1¼	
lb. 't stuck	f 15 - 0 - 0	lb. 2 loot	f 0 - 11 - 0
100 lb. komijnde kaas	11 - 5 - 0	1 lb. kaersen	0 - 5 - 8
¼ ton boter à 80 lb.	40 - 10 - 0	---- stroop	0 - 3 - 0
1 sack tarw	12 - 0 - 0	---- raepolie	0 - 14 - 0
----- rogge	7 - 0 - 0	----- boter	0 - 14 - 0
----- paerdenboonen	7 - 0 - 0	1/2 schepel tarwmeel	
----- geestgarst	4 - 0 - 0	----- gruttenmeel	0 - 10 - 0
----- kleygarst	4 - 0 - 0	----- grof mann	0 - 14 - 0
----- haever		1 mettie tarwenmeel	
----- mostaert	8 - 7 - 8	----- gruttenmeel	0 - 6 - 0
----- coolsaedt	14 - 0 - 0	----- gort	0 - 6 - 0

----- witten boonen	44 - 0 - 0	----- witten erwten	0 -12- 0
100 hennipkoecken	3 -10 - 0	-----boonen	1 -16- 0
---- lijnkoecken	10 - 0 - 0	1 mut boeckweydt	9 -10- 0
100 lb. uyen	7 -10 - 0	1 sleepie melck	0 - 1 - 0
* 1 waegen geelen raepen	30 - 0 - 0	25 henneyeren	1 - 8 - 0
----- witten dito	20 - 0 - 0	1 roggbrood	0 -11 - 0
100 lb. vet saedt	55 - 0 - 0	14 stuyv`	0 -14 - 0
1 last boeckweydt 38 à 40 lb.		1 last tarw 300 <i>goudtgulden</i>	
1 last poolschen tarw 246 tot 280 <i>goudtguldens</i>		----- rogg 190 <i>goudtgulden</i>	
een vet varcken levendig 3 ½ p.lb.		[in ander handschrift:]	
(*) 1 waegen hout 6 ton 1 ton 10 kinneties		1000 lb. hooy	
		125 <i>guldens</i>	
		in maymaand	

[29]

- 1740 Den 12 en 13 november is'er een vreesselijcke storm uyt het westen geweest waerin bij de 100 schepen op den Hollandtsen, Franschen en Engelschen kusten verongeluckt sijn.
- 1744 Even nae den herfst Hoornse koemarckt is alhier alsmeden in and'ren landen die droevige en schaedelijcken sterften onder 't rundvee begonnen (eensklaps) uyt te barsten en bijkans overal tegelijck met groot geweld in dit quartier te woeden, sijnde de landtlieden nog niet volkomen hersteldt, soo van quantiteyt als qualiteyt van rundtvee, die sij in de voorgaende sterften, welcke in 't jaer 1713 begon en in 't jaer 1721 cesseerden, verlooren hadden.
- 1742 Den 5 maert 's nagts is door Pieter IJsenbroeck en sijn medencompagnon Dirck Klinckenberg, beyden mathematici tot Haerlem, geobserveert een comeet met de volgende omstandigheeden:
Den 6 maert 's morgens ten half twee uren vertoonde sig alhier de gemelde comeet circa 15 graden benoorden 't oost, * \Re dog wegens eenigen wolcken kon men toen sijne hoogten boven den horisont niet bepaelen, maer ten half drie uren de lugt klaarder sijnde, bevondt men sijne hoogten omtrent 22½ graden en de afstandt beneden de star Lyra circa 21 graeden en van de klaersten star in de Vliegende Arendt circa 14½ graeden. De staert vertoonde sig in de bovenstaende gedaanten bezuyde de gemelde vaste star, waeruyt dan volgt dat deese comeet circa 15 à 16 graden in Capricornus was, met omtrent 38 à 40 graden noorderbreedte, de langte van de staert wierdt bevonden circa 5 graden te sijn en de comeet scheen een star tusschen de eerste en tweede grootte te wesen. Dese

gepasseerde nagt den 7 dito is deselve, niettegenstaende de lugt meest betrokken is geweest, echter nog een korten tijdt omtrent half 3 uren gesien, toen stont de comeet 16 graden en 10 minuten beneden de star Lyra en de staert bevond men toen ruym 6 graden lang te sijn. De staert van deese comeet is kleyn in tegenstelling van de comeet van 't jaar 1680, die 60 graden lang was.

1743 Op den 5 february is alhier overleeden Marijtje Warnars, oudt 102 jaeren, 10 maanden en 17 daegen, gebooren tot Edam.

Volgens de observatie van de heer Cassini tot Parijs heeft de laest gebeurde passagie van den planeet Mercurius onder de son geduurt 4 uren 21 minuuten en 54 secunden. In het jaar 1764 op den 6 juny sal een diergelijcken veel seldtsaemer phaenomenon gebeuren met de planeet Venus.

1744 De tegenwoordige bewuste comeet die tot Haerlem den 9 december van 't gepasseerde jaar door Dirck Klinckenberg, landtmeter en lidt van het Genoodtschap der liefhebbers in de natuur- en sterrenkunde, is ontdekt tusschen de Grootte Driehoek en het hoofd van de Ram, heeft sich bijnae die geheele maendt sonder staert verthoont. Den 3 january sag men die met een staert van ruym 2 graden, den 14 en 15 was de staert circa 8 graden. Den 1 february stont de comeet in de vleugel van het Vliegende Paerdt en was seer klaer. De staert had de leng * $\frac{3}{4}$ te van 14 graden, sijn terugwijkende en in evenaerbreedte afneemende beweging was in 't eerst $\frac{3}{4}$ graedts in het etmaal en is nu tot circa

[30]

$\frac{1}{3}$ van een graedt vermindert, en behouwdt naegenoege voor 't oog in een regte lijn te gaen, sijnde van deselve van die tijdt toen die eerst gesien wierdt af tot nu toe, omtrent 30 graden teruggewecken, en verscheyde maalen door de liefhebbers van gemelde genoodtschap waergenoomen.

Op sondag den 9 february is alhier binnen Alckmaer op het stadthuys en naederhandt door de eerwaarde pater Thomas Helling van de order der predickheeren getrouwt meester Dirck Roos, geboortig uyt Ceuls landt, oudt 95 jaeren, met Elizabeth Eeckhoudt, oudt 34 jaeren.

In dit jaer hebben de jooden alhier tot Alckmaer vrijeheydt tot oeffening van haer godtsdienst verkreegen en hebben haer vergaeding begonnen te houden agter de Grooten Kerck, even voorbij het Hogenhuijs en heb het eerste kindt aldaer sien besnijden.

Sonojs Hof ofte in de wandeling genoemt 't Hof, staende binnen Alckmaer in de Veeren- of Heerenstraet en van agter met een brug over 't waeter uytkomende tot

op den Niuwensloot, weleer geweest hebbende een bagijnklooster van de Witte Ordre, door armoede vervallen sijnde, is hetselven met consent des bisschops van Haerlem aen de stadt van Alckmaer verkogt, die het aen joncker Diederich van Sonoj weder verkogten, daernaer bij koop onder *meester* Willem Bardesius, wiens sone joncker Arnold Bardesius, heere van Warmenhuijsen, het in 't jaer 1644 verkogt heeft aen joncker Engelbrecht Ramp (cum sociis) ende is de boomgaert vandien ten deelen weder verkogt aen particulieren erven en met huysen betimmert, ten deelen aen den *edele eerwaarde* magistraten, die daerof hebben geordineert de zuydtoosthoeck tot de niuwe marckt en de uytgang nae de Lombaertsteeg tot een gemeene straet, die bij de *edele* magistraten *voorzeyd* is genaemt de Heerenstraet. De rest of het vord're gedeelten, sijnde de timmeragie of de huysinge van 't voornoemde Hoff, heeft den *voorzeyde* joncker Ramp aen sig behouden en is in laetere tijdt gekogt en bewoont bij joncker Jan van Egmond van der Nijenburg, burgermeester en raadt der stadt Alckmaer, wiens soons dogter, vrouwe Maria van Egmond van der Nijenburg, vrije vrouwe van Petten en Nolmerban, vrouwe van Egmond Binnen, Buijten en de Hoeff, vrije vrouwe van Rinnegum, vrouwe van Schorel, en Kamp, douarriere van ~~joncker~~ de hoogedele welgeboren heere joncker Dirck van Egmond van der Nijenburg, raadt in de vroedtschap der stadt Alckmaer, overleeden op haer *edele* buytenplaets, geleege tusschen Alckmaer en Heijloo, vanoudts genaemt Ypenlaan nae 't Huijs te Niuwburg, den 12 october 1742, tot haer doodt toe heeft beseeten, en bij haer *edele* erfgenaemen, de hoogedelen welgebooren heeren joncker Nanning en Cornelis van Foreest, bijden burgermeesteren en raden der stadt Hoorn, in publiecke veylinge tot Alckmaer in de Oude Schutters Doelen, op den 15 december 1743 verkogt aen Dirck Tonninga, *meester*-metzelaer op de Laet, op 't hoeckie van de Sackenstraet, en Jan Stuijt, *meester*-timmerman op

[31]

de Niuwsloot bij 't gasthuys, voor de somma van 900 guldens onder de conditie als dat het toerentie, staende op de plaets tegen de huysinge, nojt nog ten eeuwige daege mag afgebroocken, maer bij continuatie gerepareert en in volle ordre moet onderhouden werden, en is door de *voorszeyde* Barzen het voorgenoemde huys in 't voorjaer 1744 verkogt aen den diaconen van den publiecke kerck voor 2000 guldens en is met consent van burgermeesteren

geschickt tot een diacenuys, sijnde de eersten oude mannen en vrouwen daerin gekomen op maendag den 2 november 1744.

1745 Op saturday den 3 april sijn Haer Hoogheeden Willem Carel Hendrick Friso, prins van Nassau, Dillenburg, Dietz en Oranje, erfstadthouder van Frieslandt, stadthouder van Gelderlandt, Groninge en 't Landtschap Drenthe, gebooren den 1 september 1711 en getrouwt den 24 maart 1734 met Anna, kroonprinsesse van Engelandt, gebooren den 2 november 1709, beneffens haer dogter Carolina, gebooren den 28 february 1743, 's morgens tusschen 10 en 11 uren met 4 koetsen, ieder bespanne met 6 paerden, waervan in de voorste sat de jongen prinses Carolina op den schoot van haer gouvernante, in de tweede het vorstelijck paar en in de derde en vierde de edellieden en hofdames, beneffens verscheyden edelen te paerdt door Alckmaer over Hoorn nae Enckhuijsen gepasseert om vandaer met sijn princelijck jagt nae Frieslandt over te steecken en hebben dit doorlugtig paar sig bijkans een uur voor de herbergen De Roode Leeuw, 't Vlies en De Toelast opgehouden om de paerden te vervarschen, sonder uyt haer koetsen te treden; sijnde van geen een heer van distinctie of publieck character gecompimenteert, feliciteert of aengesproocken, maer stil gepasseert, sonder dat sig eenig heer publieck op straet verthoont heeft, maer hebben sig allen geretireert gehouden, hebbende ick, met mijn vrouw en oudsten soon Gerrit de Waal het Rissenvoort sien passeeren.

Op zondag den 2 maj heeft Liuwert van Meijerick, vleeshouwer in de Schoutenstraet tot Alckmaer, gekogt van Jan de Haen, hospes (over De Rustende Jager) tot Bergen, een wagen alderbest kojhoj voor een fles wijn, bij de koper en verkoper 't saemen te drincken, sullende de koper 't reijloon betaelen van Bergen tot Alckmaer en is deselven op maendag den 3 dito door den koper ontfangen en is (nae gissing) op de *voorzeyde* wagen gelaeden geweest ruym een halve koeyhoj.

Hier bespeurt men in een seer korten tijdtbegrip een seer grooten droevige en voor ons landt en ingesetenen ten hoogste ruineuse verandering, wandt daer men nauwelijcks vier jaeren van tevooren door overvloedt van rundtvee en schaersheydt van hoj 't selven tot soo hogen prijs hadt sien steijgeren, dat men op den 2 maj 1741 het 1000 *libra* hoj voor 125 gulden tot Amsterdam heeft verkogt en veelen onnoozelen beesten bij gebreck van voedtsel sijn gecrevert ofte door de huyslieden aen and're sijn weggegeeven, siet men nu omtrent dieselven tijdstip door die woedende en al vernielende pest onder 't rundtvee, het hoj en landt voor niet weggegeeven en de gebeeterde beesten tot 250 en 300 gulden 't stuck aen

elckander verkopen.

[32]

Tot nog meerder bewijs hiervan streckt als dat op donderdag den 6 may, als wanneer bij publiecke veyling op 't regthuys tot Bergen de spae gestoocken landerijen aldaer geleegeen, voor een jaer verhuurt wierden, onder veelen and'ren een best stuck weydtlandt groot omtrent 3½ morgen, geleegeen omtrent Zaanengeest, is gepagt bij Willem Vinck, hospes in De Rustende Jager aldaer, voor ses stuyvers.

Item nog twee stucken alderbest claeverlandt, genaemt de Coogen van Hamboer, groot ieder 5½ morgen, te saemen verhuurt voor seeven gulden.

Hebbe selve die tijdt tot Schorel in de herberg (de boeren daer present sijnde) gepresenteert een stuck landt, geleegeen onder Bergen in de Oudtbuurgpolder, genaemt Aukensweijdt, groot omtrent 446 roeden (sijnde 4 roeden minder als 1½ morgen) op mijn kosten te laeten mayen, sullende zij het hoj genieten voor 't zweelen en 't huys reijden, maer hebben hetselven niet begeert op die conditie te aenvaerden.

1747 Den 3 maj, is Sijn Hoogheydt de heere Wilhelm Carel Hendrick Friso, prince van Orangie en Nassau, onder 't gejuych van groot en kleyn, oudt en jong, rijck en arm, onder 't gebalder van 't canon, 't uytsteecken van princenvlaggen van allen kercken en toorens en 't onophoudelijck roepen, soo van de heeren van 't stadthuys als van de burgerije en 't gemeen 'Vivat Orangie', alhier van 't raadthuys tot stadhouder geproclameert, draegende ieder sonder onderscheydt van staat, stand, sexe of jaeren, de manspersoonen orangie cocardes op haer hoeden en de vrouwspersoonnen diergelijcken stricken op haer borst.

Op vrijdag den 15 september 's morgens tusschen 8 en 9 uren is alhier buyten Alckmaer in de Varnebroeck op de vierde krott van de Houten af te reekenen, aen de weg nae den Hoef aen de linckerhandt op 't oostendt van deselven, aen de noordzijde voor 't eerst begraeve een jodin, de huysvrouw van Marcus op de Laet, 't derde huys van 't Krebbensteegie. Deese vrouw was daegs tevooren (sijnde haer Grooten Versoendag) 's naemiddaegs ten 4 uren gesturven en is de eersten die hier oyt begraeven is geweest, waarvan ick en mijn soon Gerrit ooggetuygen sijn geweest.

Den 12 december is er sulck een swaare storm geweest als bij menschegeheugen noijt is geweest.

Den 29 april hebben de Staaten van Hollandt de weecke-

lijcksen bedenstonden geordonneert en sijn alhier allen woensdaegenavonden met veel stigting en een grooten toeloop van toehoorders om de vreden van Godt Almagtig af te smeecken, bij allen gesindtheeden sonder onderscheydt gehouden.

Den 18 augustus is de resolutie om 10.000 man waerdtgelders op te regte, uytgekomen.

Den 13 september hebbe haer *edele* grootmogenden een plaetaet gepubliceert tot het doen van een liberaele gift, moerende allen onderdaenen van den staat, geen uytgesondert, groot of kleyn, arm of rijck, nae maeten van haer capitael, of in gemunt geldt of gemaect goudt of silverwerck (onder eeden) van haer capitael offeren twee gulden van ieder hondert gulden capitael.

[33]

Den 26, 27 en 28 october hebben verscheyden burgers soowel hier als in and'ren steden van Hollandt requesten gepresenteert tot het verkopen van ampten.

1748 Den 26 juny hebben de heeren Staeten van Hollandt en Westfrieslandt allen de pagten van de gemeenen landts middelen afgeschafft.

Den 21 september hebben de Staten de volmagt aen Sijn Doorlugtige Hoogheydt gegeven om den magistraat in de steden te veranderen.

Tot een bewijs van de extraordinairie duurten, die de (bij continuatie nog aenhoudende) grasseerende sterfte onder 't rundtvee veroorsaect, dient aenge-teeckent als dat den 29 october te Purmerende op de marckt 12 inlandtsen gebeeterden ossen verkogt waere[n] voor 2766 guldens, van welcken prijs bij menschengeheugen daer niet gehoort was.

1749 In january en december ~~xxxxxx~~ 1750 is het fray en lommerrijck starbos, geleegen even buyten de Geesterpoort en streckende tot aen 't verlaet (beplant met omtrent 1000 swaeren opgaenden ipenboomen), bij publiecke veyling verkogt om uytgeroydt te werden en die volgende somer diep omgespit en 't daer-aenvolgende voorjaer de eersten helft, streckende van 't verlaet tot aen de middel dwarslaan, daer de lindenboom in 't midden staet, en correspondeerende van de stads-buytengragt tot op den thuyt van den weledele groot-agtbare heer en meester Jacob Jozias Vrijburg van de Capelle, burgermeester en raad der stad Alckmaer, weder op-nieuw seer fray met jongen ipenboomen, met ipenhaegen daertusschen en ecken kaphout daerbinnen, weder op-nieuw tot een heerlijcker en frayer starbos aengeleydt en begonnen te beplanten en is de eerste boom geplant

op woensdag den 18 maert 1750 op de hoeck bij 't verlaeter bruggetie door Jan Hezelman (soon van Jan Lamaire), weeskindt in 't Burgerweeshuys alhier, en sijn deselven in plaets van op 18 voet, gelijk als de voorgaende hadden gestaan, op 24 voet van malkander geset en 't volgende voorjaer de andere helft, strecken de tot aen de steene reijweg en paerdenwedt op deselve voet vervolgt, en dus dit heerelijck en vermaeckelijck bosch voltoydt.

- 1747 Op den herfst sijn de ipenboomen op den Niuwensloot langs het water van het Schaepensteegie tot aen den Hogenstraet geplant, naedat de ouden lindenboomen 's jaers tevooren verkogt en uytgeroydt waeren.
- 1749 In 't voorjaer is de laan ipenboomen geplant, streckende van 't verlaeter bruggetie tot aen de Boeckenlaan, sijnde de ouden 's jaers van tevooren verkogt en uytgeroydt en die volgende somer die gantschen laan diep omgespit. In 't naejaer is de regel ipenboomen geplant, langs de binne[n]-kant op de stadswal agter de Koningsweg, beginnende van de Bockensluys tot aen de kluft of afgang corresponderende over de Doelenstraet. Omtrent deesen tijdt is de dubbelde regel ipenboomen op 't sandt agter 't tugthuys langs 't water geplant.
- 1751 Op maendag den 4 january sijn de ipenboomen, beginnende bij de Waegenmaeckersbrug langs de Lindengragt tot aen de Heul en voorts langs de Heul en Laat tot aen den Capel bij publiecke veyling verkogt en op donderdag den 4 maert weder opniuw met jongen ipen-

[34]

boomen beplant, beginnende op de Laat bij de Capel, van voor het huys genaemt het Landt Wijf, de Laet ten eynde, den Heul langs, de Lindengragt om, tot aen de Waegenmaekersbrug.

- 1751 Vrijdag den 22 october nae middernagt ten 2 uren is Sijn Hoogheydt Willem Carel Hendrick Friso, prince van Orange en Nassau, erfstadthouder der Vereenigden Nederlanden etc., etc., etc., op 't Huijs d'Oranjezaal nae een sieckte van 5 daegen overleeden, oudt 40 jaeren 1 maendt en 12 dagen. Sijn *Doorlugtige* Hoogheydt was gebooren den 1 september 1711,

[in marge:] *siet folio 48

getrouwt met *Anna, croonprincesse van Engelandt, den 25 maert 1734, vrijdag, door de steden Vlissingen en Ter Veer 't aldereerst tot stadthouder uytgeroepen den 28 april 1747, tot stadthouder, admirael en capiteyn-generael van

de Seven Geunieerden Provintien uytgeroepen
den 3 may 1747,
tot erfstadthouder, soo in de mannelijcke als vrouwelijcke
linie, over de gantschen Unie verklaart 26 july 1747,
doet sijn intrede als stadthouder in 's Hage 6 juny 1747,
de provintie van Hollandt verklaert 't stadthouder-
schap erfelijck den 4 january 1748,
de Staaten van Hollandt bieden 't peterschap aen prins
Willem de IV aen den 6 february 1748,
't diploma van 't erfstadthouderschap aen prins Willem
den IV voor Gelderlandt overgegeeven den 12 febr-
ary 1748,
de provintie van Zeelandt verklaert 't erfstadthouderschap
en biedt 't peterschap aen den 20 february 1748,
vrijdag, de Staaten van Overijssel overhandigen 't diploma van
't erfstadthouderschap den 23 february 1748,
vrijdag, prins Willem de V werdt op 't Huijs de Oranjezaal
gebooren den 8 maert 1748,
prins Willem de IV wordt van de provintie van Groninge
erfstadthouder verklaert den 20 maert 1748,
prins Willem den V in 's Hage met groote statie gedoopt
den 11 april 1748,
't opperbestier der VOC aen prins Willem den IV opge-
draegen den 15 december 1748,
prins Willem den IV tot directeur-generael van de VOC
aengesteldt den 16 april 1749,
prins Willem den V werdt met de Ridderorder van de
Koussenbant op 't Huijs de Oranjezaal plegtelijk
omhangen den 6 juny 1752.

Direct nae 't overleijden van Sijn Doorlugtige Hoogheydt heeft
derselver gemalin Haere Konincklijke Hoogheydt in
handen van den heeren Staaten van Holland etc. den
eedt als gouvernante van de Unie en voogdesse van den
jonge erfprins afgelegd.

Soodrae was dit hoog sterfgeval 's middaegs aen onsen
regeering niet bekent gemaectt, of allen de klokken van

[in marge:] *Grooten Kerck, Capel en de Waag oock 3 dagen
voor en op den dag van de begraeffenis

de stadt * hebben van die tijdt af bij continuatie driemael
daegs geluydt geduurende ~~xxx-xxxx~~ agt daegen, alsmeden in allen
steden en op allen dorpen van de geheelen Unie. Hebbende
allen de leeden van de regeering, soowel als op allen
anderen plaetsen, neevens haer vrouwen en kinderen de
swaeren rauw aengenoomen: draegende de heeren pleu-

[in marge:] *als waeren deselven ten eersten sijn quiteert

reusen op haer mouwen tot nae de * begraeffenis, welcke

met een vorstelijcke pragt (ten koste van den staat) is vrijdag voltrocken den 4 february 1752, als wanneer dit vorstelijk lijck met allen solemniteyten nae Delft is getransporteert en aldaer in de pragtige grafftombe van sijn doorlugtige voorsaeten is bijgeset, sijnde in 3 bijzonderen kissies

[35]

als 2 van tin, en 1 van massieff silver; in het eene tinne het hart, in het tweede de ingewanden en in 't derde, sijnde het silvere, de herssens als het edelste gedeelten en werck-tuygen van 't menschlijk vernuft, beslooten nae Leeuwaerde getransporteert om in de grafftombe bij sijn doorlugtige voorouders geplaest te werden.

1752 Sijn de ipenboomen, staende op Laet, van de Niuwlander-tot aen de Sackenstraets brug toe, langs de Capel uytgeroodt en weder jongen in de plaats geplant.

1753 In 't naejaer is de dubbelde regel ouden boomen op de buytencingel, beginnende van de Vrieschepoort, over de Niuwen- of Koedijckervaert brug tot aen de thuynen bij publiecke veyling verkogt en uytgerojdt en die volgende somer diep omgespit en de volgende herfst

1754 met een dubbelde regel ipenboomen met ipenhaegen daertusschen seer net en cierlijck beplant, sijnde eenigen jonge boomen staende rontom het schutheck blijven staen ten getaelen van 21 stucks.

Nog is in 't selve voorjaer 1753 een regel jongen ipenboomen geplant aen de oostzijde van de Mient, streckende van de steenen- tot de Speckbrug, hebbende de twee laesten (staende bij de Speckbrug voor de vijgenboom) reets eenige jaeren daer gestaen.

Oock is in 't selven voorjaer 1753 buyten de Boompoot van 't Schelvissie tot aen het eynde toe, langs het Seg'lis, een regel jongen ipenboomen geplant.

In het voorjaer sijn op de grondt, daer voor deesen het

[in marge:] *siet folio 8

* Hogenhuijs heeft gestaen, weleer geleegeen aen de noordzijde van de Langenstraet, 't laeste huys aen de Grooten Kerck, sijnde ruym 80 voeten breedt geweest, en verciert met een toorn, mitsgaeders voor het huys een spatieus bassecour of voorplaets, omcingelt met een fraye steenen muur waerin twee ruymen in reeden met dubbelden deuren, hangende in steenen gemetselden pylaeren, van boven ieder pylaer pronckende met een leeuw, houdende in sijn pooten een schildt, verciert met 't oudt adelijck waepen der Teijlingens, aen wiens geslagt het dusver heeft toegekomen, corresponderende deesen twee ingangen,

de eene over de Koorenstraet en de and're over de Geester-
of Bergerpoort, kunnende op deesen voorplaats menig-
ten koetsen en and'ren reijtuigen geplaest werden,
bij publiecke veyling op saturday den 17 maert 1753
ten huuse van Jan Berckhout, casteleyn in de Oude
Schutters Doelen, geveylt en verkogt tot afbreuck
aen Jan Stuijt, *meester*-timmerman op de Niuwensloot
bij 't gasthuys voor 625 guldens onder conditie als
dat de koper tot sijne koste een muur sal optreken op
dieselven hoogten, dichte en fadtsen als de oude muur,
staende bewesten de ruïne van 't afgebroocken gebouw
is en deselven tot tegen naestgeleegen huys aen metse-
len, mitsgaeders de grondt daer 't gebouw op gestaan
heeft, alsmeden de voorplaets, met de gemeenen stadts-
straeten gelijkmaecken en op deselven hoogten met
klinkers op sijn kant aenstraeten, alles tot sijnen
kosten, sijnde de voorschreeven grondt nu door de hee-
ren burgermeesteren geappropriert tot een pleyn
nevens de Groten Kerck en met een regel van 11
jongen ipenboomen langs de voornoemden muur be-
plant. (*Nota Bene*) Dit voornoemde huys was in 't jaer 1491
bewoont door eene Claas Corf, rentmeester van heer Jan
van Egmond, stadthouder van Hollandt.

[36]

- 1754 In 't voorjaer is de jonge regel ipenboomen op 't Eijlandt
geplant, beginnende van de brug op 't Heijligen Landt.
Nog de regel jongen ipenboomen aen de noo[r]dtzijde van
't ~~Oudegragt~~ Eijlandt, beginnende van de ~~xxxxxse~~kerck brug op de Bierkaj en
streckende tot aen 't endt toe.
- 1755 Dit voorjaer is de borstweering van de stadtswalle,

[in marge:] *siet folio 37, 39, 40

streckende langs de * binnenleijnbaanen van de Kenne-
merpoort tot aen de Baangragt, merckelijck verhoogt
en verbeterd en aen de waterkant cierlijck opgemaect,
de wal aen de binnenkant verbreet en verbeetert en met
een dubbelde regel ipenboomen op de wal van 't een tot
't and're endt beplant.

Op saturday de 5 april 's avondts omtrent half ~~xxx~~ 9 uuren
ontstondt alhier tot Alckmaer een swaere brandt
in het soogenaemde tugt- of verbeterhuys (welcken
door een hevigen *westnoord*westen windt nog stercker wierd
aengeblaesen), alwaer een groot getal persoonen soo wegens
krancksinnigheydt als wangedrag civiel geset worden
en and'ren crimilerelen en publieck geschavotteerden van de
justitie voor seeck'ren jaeren ingevolge haer vonnis gecon-

fineert werden, waerdoor het bovensten van dat gebouw neevens het dack en toorentie van het kerckie (sijnde weleer een cloosterkerckie geweest) in de assche is gelegd en eenigen gedetineerden persoonen ontsnapt sijn en sig met de vlugt gesalveert hebben. Men is niet bewust of dat ongeluck door het swaeren donderweer dat wij op die avondt hadden of door boosaerdigheydt van een seeckere gedetineerde, waarop stercke presumptie viel, hebbende die suppliant sig ondertusschen met de vlugt gesalveert, dan door eenig ander toeval is veroorsaect geworden, hebbende sijn oorspronck genoomen in 't alderbovenste gedeelten van 't dack, waer geen vuur eenigsints omtrent is. Staende onsen schoonen en heerlijcken *Sint-Laurenskerck* door de vlam en de voncken die de swaeren windt daernaetoe, tegenaen, op, jae overheen dreef, soodat deselven in de Koornstraet nedervielen, groot gevaer om door de woedende vlam aengetast te werden, sijnde de distantie tusschen de Grooten Kerck en 't voornoemde in vuur en vlam staende kerckie maer van seer weynigen voeten, laetende maer een bequaeme doorgang om te kunnen passeeren, maer is door Godts goedtheydt, het wijs beleydt der heeren, onvermoyden vleijdt en arbeydt der burgeren, 't continueel aenhaelen van zeylen die bij al de zeylenmaeckers in de stadt te bekomen waeren, door het gaarnizoen ruyterije te paerdt, gelukkiglijck gesalveert en sonder merckelijcken schaede veroorsaect te hebben, gebluscht en nog dieselven somer wederom hersteldt.

In de maandt augustus hebben de edele grootagtbare heeren burgermeesteren boven en behalven de vier brandtspuyten nog een vijfde nieuwen daerbij gevoegt en is geplaest tusschen 't sackendraegershuysie en de herberg Het Hoff van Hollandt.

In deselve maendt is de steenen ringmuur aen de noortzijde van *Sint-Laurenskerck* verniuwt en 3 november met een fray heck, hangende in twee steenen gemetselde pylaeren, staende op de eenen een lantaern corresponderende regt over de Paternosterstraet, verciert en het pleyn

[37]

binnen de voorschreeven ringmuur alvoorens in 't voorjaer met 12 jongen ipenboomen beplant.

1755 Den 18 juny heeft het cierlijck en pragtig orgel in de luytersche kerck alhier sig voor de eersten mael, soo voor de gemeenten als wel een onnoemelijck getal toehoorders van alderhanden staat en confessie, laeten hooren, soodat de kerck de meenigten onmogelijck niet konde bevatten en is daerop door den eerwaerde heer Everhardus Schut-

terop, predikant derselver gemeenten aldaer, een cierlijcke geleerde en ter materie seer toepasselijcke redenvoering gedaen, welcke naederhandt bij Jacob Maag, ordinaris stadtdrucker in de Houtil over de kaesmarckt ter drukpers is besorgt en alsoo voor een ieder gemeen gemaect, sijnde dit het eersten orgel dat deesen gemeenten alhier binnen Alckmaer oyt in haer kerck gehadt heeft.

Op vrijdag den 1 november, sijnde de solemneelen feestdag van Allenheyiligen, 's morgens ten elf uuren hebben wij alhier soowel als door gantsch Europa een stercken waeterbeving ofte schudding gehadt bij stil en moy weer, soo veel water in een moment tijds sigselven buyte[n]-gemeen verhefte en wonderbaerlijck beweegden soodat de vaertuygen als op 't water scheenen te danssen en van haer touwen, daer sij meden vast laegen, door de buyten-gemeenen en stercken beweging losgeruckt wierden, hetwelck egter (door Godts goedtheydt) meer schrick en vrees als wel schaeden veroorsaect heeft.

In de maandt november is de stadswalle, streckende van de Baangragt tot aen de Niuwlanderpoort, op

[in marge:] *siet folio 36, 39, 40

dieselven maenier * als van de Kennemerpoort tot aen de Baangragt opgemaect en 't volgende voorjaer beplant, alsmeden buyten de wal, beneeden langs het water een regel jongen ipenboomen geset en 't bolwerck bij de Baensloot cierlijck opgeset en met een dubbelde reij ipenboomen beplant.

Den 24 en 25 november sijn de ipenboomen, staende beneden langs de stadswal, streckende van de Geesterpoort tot aen de hoeck om nae de Paerdenmarckt te gaen, bij publiecke veyling verkogt.

Mitsgaeders de dubbelde regel ipenboomen, staende in de Westerhouten, beginnende van de Boeckenlaen tot aen de eerst daeraen volgende dwarslaen, alsmeden de boomen, staende binnen de stad op 't Hof, sijnde de drie die voor en langs de huysen staan, niet verkogt geworden en 't volgende voorjaer weder beplant.

Op dingsdag den 2 december des 's morgens ten elf uuren is het klockenspel op den Waagtooren weder voor de eersten mael begonnen te speelen, naedat het-selven sedert 't begin van augustus had stilgestaen en het klockengeslag eenigen tijdt tevooren (naedat het een geruymen tijdt niet had geslaegen) weder is gehoort, sijnde de klocken daer allen uytgenoomen geweest, alsoo de boomen waer de klocken aen honge[n] en die van ijser waeren, door den tijdt en de lugt versleeten en verroest waeren, sijnde deselven allen verniuwt en van koper of metael gemaect.

Deesen somer sijn de eersten blauwen steenen paelen hier geset buyten de Kennemerpoort, langs de straatweg nae 't paerdenwedt, als drie vooraen bij de poort en vier op 't endt bij 't paerdenwedt.

[38]

Omtrent deesen tijdt sijn meeden agt blauwen steenen paelen als vier aen ieder toegang van de vismarckt geset.

In dit voorjaer is in plaets van de ouden lindenbomen een regel jongen ipenboomen geset van 't heck van de Kennemerpoort tot aen 't paerdenwedt.

Oock meden aen de oostzijde van de straet en reijweg van voor het huys, bekend bij de naem van de niuwen overdeckten kolfbaan, tot aen de laesten thuyn toe, hebbende daer tevooren hoogen swaere lindenboomen gestaen, welcken die winter verkogt en uytgeroodt sijn.

Nog is dit naejaer een jonge regel ipenboomen geplant in de Houten buyten de Kennemerpoort aen de westzijde van de reijweg, beginnende aen 't endt van 't stuk landt, gemeenelijck bekend bij de naem van Wildemansweijdt, gaende nog bij het huys weleer genaemt de Kolfbaen, nu't Brummelbos, tot aen 't endt van de voorschreeven landts toe, hebbende daerlangs heen tevooren seer hogen ouden eeckenboomen gestaen die dat jaer bij publiecken veyling sijn verkogt en uytgeroodt.

Oock is ditselve naejaer opniuw weder met jongen ipenboomen beplant de laan, beginnende bij Roppiescuijl, belent met 't huys en warmoestuyn, genaemt Costverlooren, ten oosten en 't huys en warmoestuyn, genaemt 't Princen Hoff, ten westen tot aen de eerste dwarslaen, sijnde de ouden boomen in 't voorgaende voorjaar uytgeroodt.

Naedat eene Geertie, de huysvrouw van eene Jan Borgaert, in de gemeene wandeling genaemt de Spijckermaecker, werckende in de spijckermaeckerije van de heer Rijplandt in de Houttill, woonende weynig huysen daeraf over 't Moordenaersstee-

[in marge:] *in den maent juny

⁽¹⁾twee soonen en een dochter

gie, in 't gepasseerde *jaer van ⁽¹⁾drie kinderen in een dragt

[in marge:] ⁽²⁾omtrent deselven tijdt

was verlost, dog allen sijn gestorven, is deselven deesen ⁽²⁾somer weder in de craem gekomen van twee kinderen tegelijck

en heeft dus in twee dragten binnen de tijdt van een jaer en veertien daegen vijf kinderen in twee dragten ter wereldt gebracht.

In deesen naesomer sijn de binnenmuuren van het pandt van de stadts Wage, die tot nog toe bloodt waeren geweest, van ~~xxbinne xxxxxx~~ bestoocke en seer sindelijck met kalck beplijstert.

Nog is in deesen naesomer een niuw orgel in plaets van 't oude, 't welck seer gering en slegt was, gesteldt in de kerck van den eerwaerden paters predickheeren op de Baensloot, werdende die statie bediendt door den eerwaerde pater Thomas Hellinx, missionaris van die order en is daer aldereerst op gespeelt op het hoogfeest van Cersmis, waervan ick oor- en ooggetuygen ben geweest en pronckt onder met dit jaerschrift:

*Looft GoDt Met gekLank en FLUIten
Snaeren - speL en OrgeL Psal: CL.V 3:4.*

- 1756 Op Saturdag den 6 maert is op het stadts erf 't huysie, staende op het bolwerck bij de Boampoort ter plaetse daer vanoudts een razijnenmolentie gestaan heeft (en nog huysden ten daege bij die naem bekent), in publiecke veyling door burgermeesteren verkogt om af te breecken en weg te ruymen naedat het alvoorens door haer edele grootagtbaren van den eygenaer voor 200 gulden was overgenoomen, sijnde dit de prijs waervoor het de eygenaer voor deesen gekogt hadt.

[39]

Naedat in 't gepasseerde naejaer op den 25 november de ipenboomen, staenden aen den binnenkant beneeden en tegens de stadts wal, streckende van de Geesterpoort tot aen de hoeck om nae den Paerdenmarckt te gaen, bij publiecke veyling waeren verkogt en uytgeroydt, soo is in 't volgende voorjaer in de maandt april die voorszeyde wal aen de binnenkant met een steenen muur uyt de grondt tot op de hoogten van vier voet opgehaelt, en verder op de voorszeyde muur tot op sijn ordinairie hoogten met groenen looden opgeset, naedat alvoorens de wal aen de binnenkant een goedt gedeelte was afgestoocken om de straet, gaende beneeden tusschen de wal en de huysen, te verbreedden, dewijl deselven alvorens beswaerlijck door een hojwaegen kon gebruyckt werden, daer nu twee reijtuysen malckander gemackelijck kunnen passeeren

[in marge:] *siet folio 36, 37,48

en is de borstweering eevenals die van de * Kennemer- tot den Niuwlanderpoort, op dieselven hoogten en breedten cierlijck met zooden opgeset en verhoogt.

Is oock in deesen maendt de houten brug bij de Geesterpoort verniuwt en in plaets van houten (die daer voormaels altoos aen geweest waeren) met ijseren leuninghen voorsien.

[in marge:] *siet folio 48, 50

In de maandt may is de * houten brug, leggende over de Laet om uyt de Capelsteeg in 't Niuwlandt te gaen, verniuwt. Den 19 may 's morgens tusschen 2 en 3 uren is de hout-

[in marge:] * siet folio 41,43

saagmolen, genaemt De Sampson, staende buyten de Vrieschenpoort aen de Hoornse treckvaert, sijnde de middelste van de drie aldaer staenden houtmolens, toebehoorende Willem Bruijn, houtkoper even buyten de Vrieschenpoort, en Dirck Gorter, houtkoper aen de zuydtzijde van de ouden vest tusschen de Brill- en Ridderstraets brug, in compagnie, tot de gront toe afgebrandt (sijnde d' oorsaek onbekent) en alsoo de windt dies tijdt noorden was, stont de volmolen, staende aen de overzijde van de vaert en weg, groot gevaer, hebbende reets vuur gevat, maer is door vigilantie van de burgerije met behulp van de brandtspuyt sonder merckelijcken schaede toegebracht te hebben, geluckiglijk geblust en bewaert.

Deesen gepasseerde winter heeft het soo weynig gevrooren als geen stockouden lieden gedenckt oyt beleeft te hebben. Hebbende het de geheelen winter sooveel ijs niet gemaect als dat het een vogel soude hebben kunnen draegen, veel minder dat een schipper een dag in 't vaeren verhindert is geweest, soodat men mag seggen als dat daer geen ijs in de waeteren is gesien nog de wegen of straeten geduurende deesen winter eens van sneeuw bedeckt sijn geweest.

Op woensdag den 18 february 's morgens omtrent half agt uren hebben wij niet alleen hier maer door gantsch Nederlandt en op verscheyden and'ren plaetsen een aerdtbeving gehad, welcker nogtans (door Godts onverdiende genaede) meer schrik en onsteltenis als wel schaeden heeft veroorsaect en alsoo men die dag een algemeene danck-, vast- en bedendag door allen de Geunieerden Provintien en Geassocieerden Landschappen vierden, waeren reets veelen menschen in de kercken, die door het sterck heen en weder slingeren der kerckcroonen buytengemeen geallarmeert wierden en met grooten confusie uyt de kercken vlugten en op sommigen plaetsen elckander halfdoodt drongen. Sijnde het notabelste hier omtrent aen te mercken, als dat op verscheyden plaetsen in twee huysen naest den and're staende, de schudding in de eene sterck en in 't and're in 't geheel niet is gevoeldt of bemerckt.

Op vrijdag den 4 juny 's middaegs omtrent half een uren sijn bij 't ophaelen van de brug, leggende over de Meent voor De Witten Roos en in de wandeling genaemt de Speck-

brug, de kettingen waermeden onder de brug met haecken aen de wip vast is, los geschooten, waerdoor de wip vermits sijn swaere overwigt subietelijck en met grooten vaert agterover kwam te slaen, waerdoor een jongetie van een schaerenslijper, genaemt Jan Baptist, wonende in de Langenstraet op de hoeck van 't Paijglop, oudt omtrent 6 à 7 jaeren, staende naest sijn vaders zejde plotselijck is dootgeslaegen en nog een ander jongetie neevens een boerin van Warmenhuijsen en een boer uyt de Schermer, genaemt Jan Slinger, gevaerlijck gekwest sijn.

In de maandt july is de wal aen de zuydtzijde van de Laet, streckende van het Niuwlandt tot aen de Sackenstraet, uyt het water niuw opgemetseldt.

Naedat het slag- en kloekenspel op de Waagtooren, 't geen in 't gepasseerde jaar t'eenmael gerepareert is, sig op den

[in marge:] * siet pagina 37

*2 december weder had laeten hooren, soo heeft op vrijdag den 23 july ~~xxx~~ het heerlijk speelwerck op dieselven tooren 's morgens van 9 tot 10 uren (sijnde het ordinairie uur) weder voor de eersten mael het oor van burgers en buytenlieden (die omtrent die tijdt aldaer t'saemen vloyen om de kaashandel te drijven, die aldaer 's weeck'lijcks bij een ongelooffelijcke meenigten door de huyslieden ter marckt werdt gebragt) gestreelt, werdende onsen stadt en weeckelijckse marckt met regt van de meesten schrijvers aengemerckt en bij uytinementheydt genoemt de kaaskaemer ofte het kaesmagazijn van geheel

Europa, werdende dit wereltgedeelten, meest door deesen onsen vrugten, welcken hier (om soo te spreecken) tweemaal daegs gepluckt werden, gespijst.

Tusschen donderdag en vrijdag den 29 en 30 july 's nagts omtrent half een uren, ontstondt hier een verschrickenlijcke en ijssenlijcke brandt aen de noordtzijde van het Luttick Oudtdorp op de westhoek van 't Worm Backerssteegie in een koekenbackerije, daeruyt hangt de 'Gekroonde Olijphant', staende dit huys, in een korte stontd ten eene mael van onder tot boven en van vooren tot agteren in een vollen vlam, zoodat bijkans alles, selfs een huysshondt, door 't vuur is verteert, hebbende de man en de vrouw ternauwernoodt tijdt gehadt om de vlam te ontwijcken en is de knegt, uyt sijn bedt springende sonder klederen aen sijn lichaem, 't gevaer ontvlugt, soodat deesen ongeluckigen menschen in een moment tijdts van haer eygen

huys, kostwinning, huysraedt, klederen, jae alles wat sij besaeten, sijn beroofdt. Soude dit ongeval nog droeviger hebben kunnen weesen en nog meerder hebben ongelukkig gemaekt, hadde Godt niet gegeeven als dat het voor die tijdt dootstil was, soodat men geen de minste windt kost bespeuren, hebbende het even voor en oock kort nae dit ongeval redelijck sterck gewaydt en is dit ongeluck bij dit huys alleen gebleeven. Vervolgens is (met consent van de heeren burgermeesteren) een generaelen collecten onder de burgerije voor deesen ongeluckigen gedaen, waerdoor een aensienlijke stuyver is versaemeldt, uyt welcken penningen (onder de directie van de heeren burgermeesteren) dit huys weder opnuw dieselven somer is opgebouwt en de voorige bewoonder daer weder ingetrocken in de maendt january 1757.

[41]

In de maendt augustus is de wip en de brug, staenden en leggende over de ouden vest tusschen 't Groot en Kleijn Niuwlandt, verniuwt.

Den 7 october hebben wij een vreesselijcken storm uyt den *noordwesten* gehad, gelijkende nae een orcaen, waerdoor alhier groote schaeden soo aen gevels, daecken, en schoorsteenen is geschiedt, sijnde veel swaeren boomen, soo in als buyten de stadt omver en met haer wortels uyt de grondt geruckt. De schaede soo op onsen stranden als in 't Vlie, Texel en allen d'and'ren havens van ons landt, is ongelijck veel grooter geweest, sijnde veel schepen langs onsen kusten gestrandt en een grooter getal in onsen havens gebleeven of van haer anckers, mast en reddeloos weggedreeven en oock op onsen kusten in zee gesoncken, waervan man nog muys teregt is gekoomen en hebben dus veelen zielen jammerlijck 't leeven verlooren, zijnde het dorp Petten in 't uysterste gevaer, en als op 't punt geweest om door de Noordtzee ingeswolgen en overstroombt te werden, sijnde het seer opmerckelijck, als dat (volgens getuygenis van verscheyden lootsen, welcken op dieselven tijdt diep in de Noordtzee geweest waeren) niet meer als een stijven doorgaende windt aldaer hadde gewaydt. Daerenboven is niet minder aenmerckelijck en verwonderenswaerdig als dat niet alleen de blaederen aen de boomen welcken nog jeugdig en fris daeraen hingen, maer oock het gras en allen ander gewas 't welck nog weeld'rig en groen op het veldt stondt, plotseling door deesen hevigen windt is verslenst, soodat des and'ren daegs alles sig vertoonden evenals of het door een heeten vlam was versengt en verdort, 't welck niet alleen ick, maer veelen met mijn, niet sonder grooten verwondering hebben beschouwt.

Van vroeg in 't voor- tot laet in 't naejaer is gepasseert met

de gevel voor de stadts Waag te repareren, van niuwen glaesen te voorsien, en op te schilderen.

Het heeft in 't begin van de maendt november reets soo sterck begonnen te vriesen, dat verscheyden menschen den 11 en 12 derselver maendt op de Zwijnmeer en and'ren binnenslooten reets op schaetsen hebben gereeden, hebbende reets meerder ijs gemaect als men de gantschen gepasseerden winter niet heeft gesien. Op sondag den 5 december heeft het weer opniuw begonnen te vriesen en heeft hetselven met groote strengheydt gecontinueert 9 weecken agter den and'ren, soodat het verscheyden nagten agtereen meer als 3 duym dick ijs heeft gemaect, hebbende de vaert nae Amsterdam en elders geslooten geweest tot maendag den 21 february 1757, wanneer de eersten veerman hier vandaen op Amsterdam weder is begonnen te vaeren.

[in marge:] * siet folio 42, 44

Op donderdag den 2 december is het afbreecken en * weder opbouwen der predickheerenkerck op de Baansloot (ter langte van 80 en breedte van 40 voeten) publieck op de stadstimmerwerf aenbesteed en 't selven aengenomen bij Jacob Spierdijck, *meester*-timmerman op de Koningsweg, voor *f* 3150 - 15 - 0 en Pieter Schagen, *meester*-metselaer in de Heeckelstraet, 1186 - 0 - 0

1757 Den 7 maart heeft men begonnen de houtsaagmolen, genaemt De Sampson, staende buyten de Vrieschenpoort aen de Hoornse

[in marge:] * siet pagina 39,.43

treckvaert (die in de gepasseerde somer op den * 19 may door de vlamme tot de grondt toe was verteert), weder uyt de grondt opniuw op te timmeren en op donderdag den 26 maj 's morgens ten 4 uuren de niuwen molen op te regten, staende deselven (tot verwondering van allen kendere en veelen aenschouwers) dieselven morgen ten 9 uuren, met beyden de raeden daerin, reets in sijn vollen geraemten.

[42]

Op dieselven dag (naementlijck op maendag den 7 maart) hebben sij begonnen de ses wielen ofte drie overtoomen, staenden en geleegeen een weynig buyten de Vrieschenpoort, even voorbij den verbranden saegmolen, af te breecken, om één and'ren ofte twee wielen in de plaets te stellen, oordeelende (volgens sentiment van Albert Panders, stadstimmermansbaas) met deesen twee wielen de kleynen vaertuygen, komenden van Langendijck, mitsgaeders allen de schuyties, vaerenden van *Sint* Pancras (voor welcke

geen anderen passagie nae de stadt open is), hiermeden over te haelen, werdende deesen overtoom neevens de doorschutting door het sluysie, op deese sijde van het huys geleege, met het woonhuys (cum annexis) bij burgermeesteren der stadt Alckmaer verpagt voor de somma van 1500 *gulden* jaerlijcks. Naedat de borstweeringe van de stadtswal, streckende van de Geesterpoort tot aen het bolwerck (genaemt het Munnickenbolwerck), in het voorleeden voorjaer onvoltooit was gebleeven, is hetselven werck in de maendt maert van dit jegenwoordige jaer seer cierlijck en net voltrocken en met een dubbelde regel jongen ipen-

[in marge:] * siet folio 36 en 37

bomen, evenals van de * Niuwlander- tot den Kennemerpoort beplant en de straet, beneden daerlangs heen gaenden, verstraat en tegelijck een begin gemaect met het opmaecken van 't Munnickenbolwerck. Oock is dat gedeelten van de Westerhouten, beginnende van de Boeckenlaan tot aen de eersten daeraen volgende dwars-

[in marge:] * siet folio 37

laan, 't geen in de * voorleeden winter uytgeroojdt was, weder opniuw met jongen ipenboomen in de maandt van maart beplant en is dieselven winter de daeraen volgende gedeelten van

[in marge:] * siet folio 45, 47

de Westerhouten, beginnende van de eersten* dwarslaan en streckende verder zuydt op, omtrent ter halvenwegen het endt of de grooten banck, bij publiecke veyling de ouden bomen verkogt, om uytgeroojdt te worden, en in de maandt february, bij publiecke veyling besteedt om drie spit diep omgespit te worden, tot 5 stuyvers de roede.

Sijn oock meden terselver tijdt de regel ouden ipenbomen, staenden langs de reijweg, streckende langs het Geesterbos, van 't begin af bij de herberg, genaemt Jeruzalem, tot aan 't verlaeter bruggetie verkogt en uytgeroojdt; nog sijn in dit voorjaer de houten paelen buyten de Kennemerpoort, langs de steenen reijweg van de boevenpaal af tot aen 't endt van de thuynen toe, weggenoomen en blauwen steenen paelen daervoor in de plaets geset.

Naedat de jongen ipenboomen, in 't voorleeden voorjaer op 't Hof geplant, schoon dat sij in 't begin heerlijk hadden beginnen te waschen, egter in 't midden van de somer door 't schrobben van 't voorschreeven pleyn (op

en door ordere van burgermeesteren) met peeckel, is hetselven in dit voorjaer weder opniuw met 8 jongen ipenboomen beplant.

Op woensdag den 20 april is men begonnen om den

[in marge:] * siet folio 41, 44

predickheeren * kerck op den Baansloot tot de grondt toe af te breecken en heeft men de fundamenten van de niuwen kerck begonnen te leggen omtrent den 16 maj, sijnde de drie eersten steenen geleydt door den eerwaerde pater Thomas Hellinck, mejuffrouwe Clasina Lents, huysvrouw van de heer Lambertus de Windt en mejuffrouwe Judick van Loon. Jaarschrift boven 't altaer

LaUDare, BeneDICere, et PreDICare.

[43]

In de maendt juny is de stadtsturfschuur, staende op de zuydtzijde van de Oudegragt een wijng beoosten de luyterschen kerck, door bouwvalligheydt tot de grondt toe afgebroocken en een niuwen daer weder opgebouwt.

Op vrijdag den 24 juny is het eersten vaartuyg

[in marge:] * siet folio 42

over de niuw gemaecten * overtoom overgewonden, waervan de eersten steen was geleydt op donderdag den 21 april door Jan en Salomon Panders, beyden soonties van Albert Panders, stadtstimmermansbaas.

Op maendag den 13 juny heeft men de roomsen pastoorskerck in 't Diggelaerssteegie beginnen af te breecken en het huys, staende aen de westzijde van agteren tegen de ouden kerck uytkomende op de Laat, tot de grondt toe afgebroocken en tot deselven hoogten als de neevensstaende gevel opgetrocken en de oude kerck boven van agteren daermeden vergroot en heeft de kosten van deesen vergrooting en verbetering alleen gedraegen ~~door~~ den seer eerwaardige heer Amandus de Weert, aertspriester over een gedeelten van Noordt-Hollandt en pastoor in dieselven kerck, sijnde tot timmermansbaas van dit werck gebruyckt Anthonie Rensma en tot metzelaersbaas Jan Schouten.

In 't laest van augustus sijn de houten leuning

van de brug (bij den gewezen brouwerije van Den Boom) om op den Dijck te gaen, weggenoomen en ijseren in de plaets gemaect.

In 't begin van deesen maendt heeft men de houten

[in marge:] * siet folio 47

brug buyten 't * Waeterpoortie, streckende over de stadtsgragt, afgebroocken en een steenen in de plaets begonnen te metselen.

In 't laest van deesen maendt sijn de uurwijsborden van de Capel opniuw opgeschildert en de uren en wijser verguldt.

Op maendag den 3 october heeft de niuw herboude houtsaegmolen, genaemt De Sampson, staende buyten de Vrieschenpoort aen de Hoornse treckvaert, die in

[in marge:] * siet folio 39

't gepasseerde jaar * op den 19 may 's morgens tusschen 2 en 3 uren tot de grondt toe was afgebrandt en

[in marge:] * siet folio 41

* op maendag den 7 maert deeses jaars opniuw is begonnen op te timmeren, voor de eersten mael begonne te maalen.

[in marge:] * is niuw opgebouwt in het jaer 1702

Op saturday den 10 september is de helft van de* meelmolen, staende op 't bolwerck aen de Niuwlanderpoort, bij executie verkogt op den Niuwen Schutters Doelen aen den gesaementlijcken molenaers van den drie and'ren meelmolens, te weten die van den steenen molen, die neevens de Kennemerpoort, en de Munnickenmolen voor $f 1160 - 0 - 0$.
De and'ren helft, beneevens 't woonhuys beneden het bolwerck staende, uyt de handt verkogt door de regenten van 't roomsch-katholyck armencomptoir aen den voorschreeven molenaers, voor $f 1100 - 0 - 0$
Dus tesaemen voor $f 2260 - 0 - 0$.

[44]

Op saturday den 22 october de geheelen molen door den gesaementlijcke meelmolenaers bij publiecke veyling op de voorschreeven Doelen (tot afbreuck) verkogt aen Albert Panders, stadstimmermansbaas, en Jan

Stuijt, meester-timmerman, voor *f.* 305 - 0 - 0
Nog het voorschreeven woonhuys aen Theunis van der Meer,
molenaer op den steenen molen, voor *f.* 85 - 0 - 0
Dus tesaemen voor *f.* 390 - 0 - 0.

Op dingsdag den 1 november, sijnde de solemneelen feest-
dag van Allenheyligen, heeft de eerwaerde pater Thomas

[in marge:] * siet folio 41, 42

Hellinck in de *niuw gebouwde (egter nog niet voltooyde)
kerck, het eersten *Heylige* Sacrificie aen Godt Almagtig
opgedraegen en tot de text van sijn sermoon genomen
uyt den 1ste ~~brief~~ algemeene sendtbrieff van den
apostel Petrus 1ste capittel 15 vers:

*Sed secundum eum, qui vocavit vos, Sanctum;
et ipsi in omni conversatione Sancti sitis:*

[in marge:] sijnde ick en mijn soon Jan Baptist de Waal daer-
bij present geweest

In deesen maandt is de jongen regel ipenboomen buyten
de Geesterpoort langs de rijeweg, streckende van de herberg
genaemt Jeruzalem tot aen het Hoever- of verlaeter-
bruggetie, geplant.

Op woensdag den 30 november en donderdag den 1ste
december sijn de ipenboomen staande beneden langs
de stadtswal, streckende van de Lamoraalesluys tot
aen de Vrouwensteeg, bij publiecke veyling verkogt,
mitsgaeders de eeckenboomen, staande aen de buyten-
kant van de wal beneden langs het water.

Op zondag den 18 december, sijnde de vierde zondag
van den advent, heeft in de niuw herbouwde en ver-
groote pastoorskerck in 't Diggelaerssteegie de
seer eerwaardige heer Amandus de Weert, pastoor
in deese statie, de eerste goddelijcke dienst aen
Godt Almagtig opgedraegen, neemende tot text
van sijn sermoon deesen naevolgende woorden van
het *Heylige* Evangelie van deesen zondag uyt den *Heylige*
Lucas 3de capittel 5 en 6 vers:

*Omnis vallis implebitur et omnis mons, et
collis humiliabitur etc. et videbit omnis Caro
salutare Dei.*

sijnde mijn soon Jan Baptista de Waal oog- en
oorgetuygen geweest.

In deesen maandt hebben de heeren burgermeesteren
op het stadtserrf bij publiecken veyling aen de minst
aenneemende besteet 't maecken van een vrije voet-

padt langs de reijweg buyten de Geesterpoort, beginnende even voorbij de herberg genaemt Jeruzalem en streckende tot aen de Bergermeersbrug, bekend bij de naem van de Barnebrug, hebbende hiervoor deese nojt geen vrije voetpadt geweest, maer altoos met de reijweg gemeen geweest.

In dit naejaer is de weeckenlijckse saturdayen marckt van alderhanden meubilaeren goederen op 't noordteyndt van de Platten Steenenbrug aen 't eynde van de Langenstraet het eerst gepractiseert en bij de heeren burgermeesteren geaccordeert, staende ieder uyttraeger vrije met sijnen goederen (alsdan) daer uyt te staen.

[45]

1758

In de maendt van maert is de borstweering van de stadswall, streckende van de Vrieschen- tot aen den Waterpoort (welcken door langduurigheydt van jaaren ten eenenmaal vervallen was), seer cierlijck en net weder opgemaect.

Den 6 maert is de windtkoorenmoolen, staende op het bolwerck bij de Paerdenmarckt, sijnde een houten standaertmolen (bekent bij den naam van de Munnickenmolen) tot de grondt toe afgebroocken om een nieuwen steenen molen aldaer op denselven plaats te setten.

[in marge:] * siet folio 42

In dit voorjaer * is dat gedeelten van de Westerhouten, beginnende van de eersten dwarslaen en streckende verder zuydt op omtrent ter halvenwegen het endt of de grooten banck,

[in marge:] * siet folio 42

't geen in de * voorleden winter uytgeroojdt was, weder opniuw met jongen ipenboomen beplant.

Op dingsdag den 28 maert, sijnde den derde paesdag, 's morgens met 't slaen van de klock van half agt uren, is op 't Munnickenbolwerck, op deselven plaats daer de ouden houten koorenmolen was afgebroocken, den eersten steen geleydt op 't zuydtentd van 't voornoemde bolwerck, precies over de opgang van 't selven van de nieuwen steenen koorenmoolen, door Gerbrandt Rijplandt, soontie van Gerbrandt Rijplandt, goudt- en silversmidt in 't Fnidtsen over 't Wijden Glop, en tot een

present op de voorschreven eersten steen door deselven geleydt 25 enckelden guldens, sijnde ick, mijn vrouw, onsen soon en een meenigten and'ren niuwsgierigen hiervan ooggetuygen geweest, en moet deselven (ingevolge het besteck daervan gemaect) ter hoogte van 60 voeten uyt de grondt van steen opgemetseldt worden.

In de maendt april is de bezijde gevel van de stadts-lombaert aen de zijde nae de Koningsweg opniuw van steen uyt de grondt opgemetseldt.

Op dingsdag den 6 juny is de bovengemelde steenen moolen ter hoogten van 60 voeten volgens besteck van steen opgemetseldt en, dusverr' het metselwerk vertrocken sijnde, volgens verklaering van de heer Gerbrandt Rijplandt, daeraen vermetseldt ~~800000~~ 846000 stucks steen door Willem Groenveldt en Joost Stevens Roobaertz. in compagnie, metzelaersbaazen aen de zuydtzijde van de Laat, de eersten 't tweede huys om de westzijde van de Sackenstraet en de and're op den oosthoek van de Hofstraet, welcken het arbeydtsloon van 't opmetselen van de voorschreeven molen t'samen hebben aengenoomen het 1000 steen voor 49 stuyvers te vermetselen, mits voor haer reeckening neemende het vervoeren van den steen van het pleyn van den stadts Waag (alwaer deselven was opgelost) tot op en bij het werck, sijnde 't rijden van deselver ter bestemde plaatse, door haer aenbestedt voor 6 stuyvers het 1000.

Deese somer is op de uysterste hoeck van 't Zeglis, aen 't begin van de Noorder- of Schermervaert, op het stuck landt eertijds bekendt onder de naem van de Ruytersthuyn (sijnde bij mijn tijdt een wijdt uytgestreckten moesthuyn

[46]

tuyn geweest), door Dirck de Wit, eygenaer van de naest aengeleegen saagmoolen, gesteldt een tweede, sijnde een palsrock, welke van de Zaan aldaer is getransporteert en heeft voor 't eerst begonnen te maalen op vrijdag den 4 augustus.

[in marge:] siet folio 52

Op saturday 12 augustus heeft de niuw opgebouwden steenen Munnickenmoolen voor 't aldereerst begonnen te maalen.

In deesen maandt is de klufft of de afreedt der molenaerskarren van de bovengeschreeven meelmolen, die altoos voor deesen geweest was, bij de steenen klufft af, tusschen

de Lange en Korten Koningsweg, corresponderende regt over de Doelenstraet, verleydt even over de sluys bij de voorschreeven molen, nederkomende op den Paerdenmarckt en corresponderende regt op de Pestbrugge en *Sint*-Pieterstraet.

Oock sijn in dieselven maandt de steenen trappen om van de wall af te gaen over de brug tot op den Paerdenmarckt, uyt de grondt niuw opgemetseldt en de wal aen de binnen-

[in marge:] * siet folio 39

kant, op deselven hoogten en manier als aen de * anderen zijde opgehaelt tot aen de sluys.

Den 10 augustus, sijnde de solemneele feestdag van den *Heylige* Laurentius, beschermheylig van deesen stadt en kerck, heeft de niuwen communiebanck (gemaect door Anthonie Rensma, *meester*-timmerman alhier, en door een voornaem meester tot Amsterdam konstig gesneeden en door Aerie Venis, *meester*-schilder in deeser stadt, uytheems geschildert en verlackt, op den niuw vertimmerden kerck van den seer eerwaerde heer Amandus de Weert) voor 't aldereerst bloot gestaen; noch op zondag den den 10 september op deselver kerck het niuwen en frayen orgel, voorsien van 10 registers, sijn suyver en sierterlijck geluyt voor 't eerst aen de gemeenten en verderen toehoorders laeten hooren, sijnde beneffens 't geen op de niuw uyt de grondt opgebouwen kerck van de eerwaerde pater Thomas Hellinck op den Baensloot genaect werdt, bijden genaect tot Aecken door den vermaerden en konstrijcken meester, en is hetselve op woensdag den 27 september door den voornaemen meester Adrianus Winckel, stadtsklocken organist, in presentie van de voornaemsten liefhebbers, geprobeert en in allen deelen volleedig bevonden. Nog sijn die volgende vrijdag (sijnde de feestdag van den aerdsengel Michaël) de twee niuw uytgehouden beelden, verbeeldende het eenen de Alderheyligste Maegt en Moeder Godts Maria en 't ander den *Heylige* diacen en jongeling Laurentius, uyt hout cierlijck uytgehouden, op de kerck geplactst, om ter wederzijde van 't altaer gesteldt te werden.

In deesen selven maendt is de kluft of de afreedt der molenaerskarren aen de molen De Wolf, die voor deesen altoos langs de stadtswall tot aen den Niuwlanderpoort gestreckt hadden, verleydt en beneffens de voorschreeven moolen met een ruyme kluft ofte afreedt (met een steenen muur seer cierlijck en net opgemetseldt), geschickt om met de karren langs de Keetsloot te kunnen rijden

[47]

en is het bolwerck waerop deesen steenen meelmolen geplaetst staet, aen den binnenkant, corresponderende over de Keetsloot met een steenen muur sierlijk met een steenen trap daarneevens om op den stadts-wall te kunnen komen, uyt den grondt niuw opgemetseldt.

[in marge:] siet folio 44

Naedat op dingsdag den 1 november 1757 de eerste Onbloedige Offerhande aen God Almagtig in de niuw uyt de grondt opgeboude kerck op de Baansloot door de eerwaerde pater Thomas Hellinck was opgedragen, soo heeft op woensdag den 1 november 1758 het overheerlijk en weergaeloos orgel voor 't eerst sijn soet en oorstreelendt geluydt ter eeren Godts van Allenheyligen laeten hooren, sijnde dit volmaeckte kunststuck voorsien met 16 registers, gemaect door deselven kunstenaers waer-

[in marge:] * siet folio 46

door het orgel op de kerck van den seer * eerwaerde heer Amandus de Weert in ditselven jaer is gemaect, sijnde dit het 29ste kunstwerck 't geen door haer niuw is opgemaect.

Den 14 november sijn op de steenen brug aen wederzijde van de visafslaegershuysie een blauwen steenen waterback gemetseldt, die daer nojt tevooren geweest was.

Naedat voor eenigen jaeren (edog nogtans bij mijn goeden geheugenisse) allen de wippen met haer galgen van de bruggen buyten allen de poorten (de Boompoort alleen uytgesondert) waeren weggenoomen en vasten bruggen met ijseren leuninghe over de stadtsgragten in de plaets waeren geleydt, soo is de eerste niuwen wip en galg op de uyt de

[in marge:] * siet folio 43

grondt niuw opgehaelde brug aen de * Waterpoort weder opgeregt den 14 november.

Den 13 november is 't overgeblevene gedeelten van de

[in marge:] * siet folio 42

Westerhouten, beginnende van ter * halvenwegen van

der eersten dwarslaan, streckende verder zuydt op tot aen 't overpadt nae Den Hoeff ofte eeven voorbij de dubbelde banck, bij publiecke veyling de ouden boomen verkogt om uytgerojdt te worden.

Op woensdag den 6 december is het groot en pragtig orgel op de kerck van de eerwaerde pater Hellinck en door deselven kunstenaers (als dat op kerck van de seer eerwaerde heer Amandus de Weert) gemaect, door

[in marge:] * siet hierneevens op folio 46

een en deselven * meester geprobeert en gevisiteert en met deselven roem en lof in allen deelen geaprobeert en volmaect bevonden.

In deesen selven tijdt is het orgel op de kerck van den eerwaerde heer Jacobus ten Dam in de *Sint-Jacobstraet* door een orgelmaecker, woonende tot Amsterdam, met 11 registers gemaect.

In de maandt december is de stadtswal van de Vrieschen- tot de Waeterpoort met een enckelde regel jongen ipenboomen langs het bolwerck beplant.

[48]

In 't laest van deesen maendt heeft men het bolwerck

[in marge:] * siet pag. 45, 46

waerop deesen somer de * niuwen steenen meelmolen is gebouwt en bekent met den naem van 't Munnickenbolwerck, seer cierlijck begonnen op te maecken.

1759

Met het begin van dit jaer heeft men een begin gema[ect] om de stadtswal en borstweering, streckende van de Niuwlanderpoort tot aen de steenen meelmolen de

[in marge:] * siet folio 36, 37, 39, 50

De Wolf, op deselven maenier als de * and'eren (van tijdt tot tijdt opgemaecten) wallen, seer cierlijck en net op te maecken.

[in marge:] * siet folio 39, 51

In 't begin van january is de * houten brug, leggende over de Laat, om uyt de Schoutenstraet in 't Ruijtersteegie te gaan, verniuwt.

Op vrijdag den 12 january 's avondts eeven over elf

uuren is op 't stadthouderlijke quartier in 's Graevenhage, nae een sieckte van bijnae vier weecken, veroorsaecht door het water op de borst mitsgaeders een verval van lichaemskragten, overleeden ~~Anna~~ Haere *Koninglijke* Hoogheydt mevrouwe de prinsesse douarriere van Oranje en Nassauw, Anna van Brunswijck Lunenburg, kroonprinces van Engelandt, ceurprinces van Hanover, oudtste dogter van de thans regeerende koning van Engelandt, George den II^{de}, mitsgaeders gouvernante en voogdesse van Sijn *Doorlugtige* Hoogheydt den heere prince van Oranje en Nassauw, in 't 50sten jaar haares ouderdoms, gebooren op saturday den 2 november 1709 en op den 25 maert 1734 gehuudt met

[in marge:] *gebooren in 's Hage op den 8 maert 1748

wijlen Sijn *Doorlugtige* Hoogheydt den heere * prince van Oranje en Nassauw, erfstadthouder en capiteyn-generael der Nederlandtsen Landtschappen en Provincien, gebooren op dingsdag den 1 september 1711, verkoren op woensdag den 3 may 1747 en overleeden op 't Huijs in 't Bos ofte de Oranjezaal op vrijdag den 22 october 1751 nae middernagt, nae een sieckte van vijf dagen en met een vorstenlijke pragt en statie (op kosten van den staat) in 't princelijcke graft tot Delft, bij sijn doorlugtigen voorvaderen bijgeset op

[in marge:] * siet folio 34

* vrijdag den 4 february 1752. Soo ras dit hoog sterfgeval aen onsen regeering was bekentgemaect, heeft deselven op woensdag den 17 dito een begin gemaect met het laeten luyden van allen de klokken, soo van de Grooten Kerck, Capel als de Waag, driemaal daegs, ieder poos een uur, naementlijk 's morgens van 7 tot 8 uuren, 's middaegs van 12 tot 1 en 's avondts van 6 tot 7 uuren, en oock van die tijdt af allen klockengespeel doen stilstaan, 't welck weder is begonnen op donderdag den 25 dito 's morgens ten 7 uuren, naedat de klokken 's avondts tevooren voor 't laest geluydt hadden, waer voor de 3 klokkenluyders van de Grooten Kerck ieder voor haer ho[...]ot van burgermeesteren hebben genooten 12 guldens en heeft de regeering op saturday den

[in marge:] * siet folio 34

28 dito in 't algemeen, evenals van Sijn * *Doorlugtige* Hoogheydt, de diepen rouw aengenoomen en heeft hoogst deselven op het paradebedt 5 agtereenvolgende

daegen van maendag den 5 february tot vrijdag den 9
dito incluys, 's morgens van 10 tot 12 en 's naemiddaegs
van 2 tot 4 uren voor een iegelijck te besien geweest

[49]

in hetselven vertreck van het stadthouderlijcke quartier
alwaer Sijn Hoogvorstelijcke Doorlugtigheydt den heere prince
erfstadhouder Willem den IV (glorieuser gedagtenisse) op
donderdag den 25 november 1751 te sien is geweest en is Sijn
Doorlugtige Hoogheydt den heer erfmarschalk Louies,
hertog van Brunswijck Wolfenbittel (direct nae 't over-
leyden van Haer Konincklijcke Hoogheydt mevrouwe
de gouvernante) door de heeren Staeten van Holland etc.
als representant van Sijn Doorlugtige Hoogheydt den heere
prince erfstadhouder den eedt afgenoomen. Op saturday
den 10 february is het lijck van Haer Konincklijcke Hoogheydt in
~~xx~~
een superbe tinne kist gelegd, door den tinnengieter van lagen

[in marge:] * fray gewerckte **h**acht door den hof-tinmeester
Cornelis Bogs gemaect

vervaardigt en deesen in een houten kist beslooten ~~xxx~~ van extra*
en alsoo de lijckstatie op vrijdag den 23 february was
bepaelt en oock op dienselven dag met allen de solemnij-
ten als die van wijlen Sijn Doorlugtige Hoogheydt, volgens de
beschrijving der niuwspapieren (hierbij berustende) is
volvoerd. Soo is oock bij onsen edele agtbare magistraet
het luyden der klokken, soo van de Grooten Kerck, Capel,
als de Waeg, mitsgaeders het stilhouden van 't speelwerck
op dieselven maenier en tijdt gereguleert en hebben de
voorschreeven klokken weder driemaels daegs ieder keer
een uur agter malkander begonnen te luyden, als 's morgens
van 7 tot 8, 's middaegs van 12 tot 1 en 's avondts van 6
tot 7 uren, drie daegen voor en op de dag der be-
graeffenis, naementlijck van dingsdag den 20 february
's morgens ten 7 uren tot vrijdaegs 's avondts ten 6
uren incluys, hebbende het klokkenspel sig des an-
deren daegs 's morgens ten 7 uren weder nae gewoonte
laeten hooren.

Volgens de aenmercking van de *Nederlantschen Mer-
curius van de maendt feb. fol. 47*, is het lijck van
Haer Konincklijcke Hoogheydt die daegen, als het
voor een ieder publieck op het paradebedt tentoon-
gelegen heeft, door een ongeloofflijck getal menschen
besigtigt, als op

	‘s naemiddaegs 2 tot 4 uren		<u>2539</u>	4599
Dingsdag 6 dito	’s morgens	„	2857	
	’s naemiddaegs	„	<u>2530</u>	5387
Woensdag 7 dito	’s morgens	„	2628	
	’s naemiddaegs	„	<u>2989</u>	5617
Donderdag 8 dito	’s morgens	„	2767	
	’s naemiddaegs	„	<u>3690</u>	6457
Vrijdag 9 dito	’s morgens	„	3850	
	’s naemiddaegs	„	<u>3945</u>	7795
Saterdag 10 dito	’s morgens	„	3745	
	’s naemiddaegs	„	<u>4355</u>	
		Summa totalis		37955.

In deesen maendt is de weg buyten de Waterpoort, die in de gepasseerde somer verniuwt en verbreet is, tot een reijweg en voetpadt verdeelt en met 6 blauwen steenen paelen van elckander gesepareert.

Naedat Maria Louisa van Hessencassel, prinsesse weduwe van Oranje (gebooren den 7 february 1688) van Leeuwaarden ten 7 uren ’s morgens komenden op woensdag den 21 maert tot Enckhuijsen, voet aen landt hadt geset, heeft Haer Vorstelijke Doorlugtigheydt de reys over Hoorn voortgeset en is ’s avondts omtrent half ses uren onder ’t losbranden van ’t canon soo op de Vrieschen- als Kennemerpoort geaccompagneert door een escorten van 7 à 8 man guarde dragonders van het regiment

[50]

alhier tot Alckmaer gearriveert, geaccompagneert door 3 koetsen, ieder met 6 paerden bespannen, sittende in de voorsten 4 heeren van ’t hoff, wae[r]-nae volgden de de koets waerin sat Haer Vorstelijc[ke] Doorlugtigheydt neevens 3 van haar eersten hofdames, en in de laesten nog 4 dames van ’t hof sijnde reets omtrent een half uur van tevooren een phaeton met 3 paerden, waerin oock 4 heeren van ’t hof waeren gesee[ten], alhier gearriveert en sijn allen afgetreden aen ’t huys van de heer en meester Pieter Ouwens, raedt in de vroedtschap en thesaurier deser stadt, in de Langenstraet schuyn over de Pastoorsteeg, alwaer een dubbelde wagt dragonders voor de deur geposteert stondt, werdende Haer Vorstelijke Doorlugtigheydt bij ’t uyttreden uyt haer koets op straet direct

tegens de stoep aen opgewagt en gecongratuleerd door den heer en meester Nicolaes Domies, raedt in de vroedtschap en ontvanger der gemeenen landts middelen, neevens dominus Calencamp, jongste predicant der gereformeerde gemeenten alhier, werdende op de stoep gerecipieert en in huys geconduiseert door mevrouw Ouwens neevens haer dogtertie en heeft nevens haer hofstoet die avondt daer allen gespijst en sijn ten agt uren precies aen taefel gegaen, en ten 10 uren door haer hofdames nae haer slaepkaemer geleydt, sijnde de heeren van 't hoff nae de Niuwe Schutters Doele ten huysen van Jan van Bergen gegaen, om aldaer te vernagten en de minderen levrijbedienden en vorstenlijcke koetsen dien nagt gelogeert geweest in de Koorenstraet, op de hoeck van 't sluysie in De Vergulde Toelast bij de weduwe Hillebrandt van Egmond en naedat Haer Vorstlijcke Doorlugtigheydt des and're daegs 's morgens ten 4 uren weder was opgereesen en een ongemeen teder afscheydt van mevrouw Ouwens en haer dogtertie hadde genomen, heeft hoogstdeselven tusschen 8 en half 9 uren met dieselven treyn de reys nae Den Haeg (edog sonder escorte) onder 't lossen van het canon voortgeset en is hoogstdeselven 's avonds omtrent 6 uren behouden en in volmaeckte gezondheid op 't Oude Hoff in 't Noordteijnde van 's Hage gearriveert, werdende bij haer aankomst onderaen de trappen van 't gemelde Hof door beyden de Oranjentelgen opgewagt en aen wedersijde door bijden die spruyten onder ieder arm ondersteunt uyt de koets geleydt en nae de tederste omhelsing over en weder op dieselven maenier de trappen op tot naebinnen geconduce[ert] om aldaer een groot gedeelten van den somer te passeeren.

Deesen winter heeft men met het opmaecking van de stadtswal en borstweering van de Niuwlanderpoort tot aen de steenen moolen De Wolf oock tegelijck de moolenwerf waerop de Niuwlander moolen gestaen

[in marge:] * siet folio 36, 37, 39; 48

had, sijnde dit geen * bolwerck, maer een uyt 't water opgehaelde werf geweest, meden tot in de grondt begonnen weg te neemen, om de stadtswal van buyten uyt het water neevens de borstweering regulier lijnregt van het bolwerck van de steenen molen tegen de Niuwlanderpoort aen te laeten sluyten.

[51]

[in marge:] Utrecht 26 juny, *Haerlemse Courant*, donderdag 23 dito

Van IJsselsteijn heeft men dat mevrouwe de prinsesse douariere van Orange aldaer gisteren voormiddag uyt Den Hage gearrideert is en nae een verblijf van 2 à 3 daegen de reyse nae het Oranje Woudt stont voort te setten.

Op donderdag den 31 may, sijnde 3 daegen voor Pinxter, is de niuw opgebouwden predickheerenkerck van de eerwaerde pater Thomas Hellincks door de eerwaerde heer Henricus Turing, pastoor te Heijloo, met een pontificaelen hoogmis (sijnde daerin geassisteert door den eerwaerde pater Thomas Hellin[cks], missionaris deeser statie, de eerwaerde heer Joannis Baptista Schuijt, pastoor tot Limmen, seer solemneel ingeweyjdt) sijnde de daerop volgende en seer toepasselijke predicatie, met algemeene roem

[in marge:] * sima- plusquam prima Anglus II:V:X.

gedaen over de woorden * Magna erit gloria istius novis door den eerwaerde pater Thomas Hellincks, pastoor en missionaris derselver statie.

In 't laest van de maandt may is de Kooltuijn van den Dijck tot aen 't Luttick Oudtdorp drooggemaect en, tot 't hart toe, de modder daeruyt gebaggert.

Is seer aenmerckelijck, als dat in deesen tijdt in Noord-Hollandt hebben geleefdt drie gebroeders, als eenen Arie Cos, woonagtig tot Spanbroeck (mijn seer wel bekend) neevens sijn twee gebroeders Jacob en Claes, welcken drie met elckander 14 vrouwen hebben gehad.

In't begin van deesen maandt sijn de vier uurwijserborden aen de vier zijden van de stadts Waagtooren opniuw Berlijn blauw opgeschildert en de uur- en and'ren letters swaer verguldt.

[in marge:] * siet folio 39, 48

In 't begin van july is de houten * brug leggende over de Laat, om uyt de heer Hugo Brouwerssteeg in de Hofstraet te gaen, verniuwt.

In deesen selfden maendt sijn de uurwijserborden van de stadtsaccijns opniuw swart opgevervt en de uur- en and'ren letters swaer verguldt.

In de maandt augustus sijn de vier ruyters rijden de allen uren, met slaen van 't heel slag van den

stadts Waag, onder 't uurwijserbordt aen de oostzijde, soo meenig slag als de klock komt te slaen rondt, mitsgaeders de trompetter daer bovenop staende, ligende op dieselven tijdt sijn handt op, en den trompet aen sijn mondt brengende, waerop hij seer aerdig en duydelijck, soo lang de klock heel slag slaat, een airtie blaest, 't geen duydelijck en klaer door de liefhebbers, beneden staende, kan werden gehoort en verstaen, door Jan Peerenboom, stadtschilder en glaesenmaecker, van niuws opgeschildert, komende geen vreemdeling in deesen stad, die dit konst- en wonderstuck met geen verrucking beschouwt, sijnde hetselven overal genoegsaem befaamt en sijn gelijcken op geen plaetsen bekent of gesien.

In deesen selven maendt is de wipbrug over het

[in marge:] * siet folio 20

water bij 't * Klompie Goudt, en bij 't gemeen bekent met de naem van de Schaepenbrug, streckende tot t op den Voordam, in 't geheel afgebroocken en tot uyt de grondt wederom opniuw opgetimmert.

[52]

[in marge:] siet folio 46

Naedat op saturday den 12 augustus 1758 de niuw uyt de grondt datselven jaer opgeboude steenen meelmolen, genaemt De Munnick, voor de eersten maal had begonnen te maelen, soo heeft op woensdag den 22 augustus 1759 des middaegs ten half een uuren een fellen en verschrickelijcken donderslag die allen burgers deedt sidder[en] en beeven, sigselven in de voornoemde molen, boven bij 't kruys ingelaeten en sigselven tot nae beneden op de grondt begevende, heeft al waer hij passeerde, soo van gaende, staende als anderen houtwerck ten eenenmael verbrijzeldt, totdat hij nevens een klamp hoj (sonder brandt te veroorsaecken) nederdaelende, het molenaers paert soo van agteren aen 't fundament heeft getroffen, als dat het beest (nae twee snicke[n] gegeven te hebben) doot bleef, kunnende van buyten geen ongemack aen de molen werden bespeurt, als dat daer eenigen glaesen sijn

verbrijzeldt en de houten raemen ont-
ramponeert.

[in marge:] Alckmaer den 17 *september*, uyt den *Haerlemse Courant* donderdag
den 20 dito

Onder de seldsaemheden, welcke somtijds onder
de gewassen, als verwonderingwaerdig sig opdoen,
is met geen minder oog van verwondering als
seldtsaem aen te mercken, hetwelck alhier in
eenen thuyt, buyten de stadts Geesterpoort
aen den cingel geleegen, en aan *monsieur* Jan
Spaan, kruydenier alhier (op de Laat tusschen
de Schoutenstraet en Crebbesteeg) toebehoorende,
is gevonden.

Wanneer iemandt van sijn huysgesin eenigen af-
gevallenen appelen besig was van de grondt op te
raepen, en dus door 't bucken het oog vallende aan
de sijde van een aelbessenboom, welcke naest
een laag stamde appelboom staat, het hem
hem toescheen dat dien appel, welcke aldaer sig
in ges[eg]de aelbessenboom bevondt, meden een
afgevallene was, en daerom deselven meende daer
uyt en van de tack af te neemen, maer deselven
aengrijpende, ontdeckte dat hij met een steel
aen de tack vast sat, lang bevonden 1¾ duym.
Deese appel heeft de groote van een ordinaire
vuyst, is seer fris van couleur en sit aan een
der tacken van de aelbessenboom vastgegroyd,
welcke tack soowel als d'and'ren van dien boom
met bessen voorsien is. Dit soude wel eerder
konnen ontdeckt sijn geweest, wanneer eerder van
gesegde boom was gepluckt en niet was begreep[n]
om de bessen aen deesen en sommigen and'ren
boomen tot de naetijdt te bewaeren, of dat eerder
van de aldaer naestbij staende appelboom eenigen
vrugten waeren afgevallen.

Dit seldtsaeme en bijnae ongelooffelijck geval is
bereydt van een seer groot getal aenschouwers,
waeronder eenigen kundigen, met de uystersten
verwondering van naebij gesien, maer d'oorsaeck
(op goeden gronden steunende) nog van niemandt
vastgesteldt en is tot stercking van ons voorge-
segde daegelijcks in de voornoemde tuyn te sien.

[53]

Op donderdag den 4 *october*, sijnde de feestdag van
de *Heylige* Franciscus van Assisien, instelder en

1720

is de brouwerij van De
Drie Ruyten afgebrand
en daarna Het Lam
genaamd.

1712

sijn de wijsborden aan de
Waag gemaakt.

1707

is de brouwerij van De Nieuwe
Starrecroon gebouwd,
1686 Het Zwaard.

[Folio 1 / 77]

Aenhangzel
vervattende veelen aenmerckenswaardigen
gebeurtenissen
en
bijzonderheeden
van
tijdt tot tijdt
alhier voorgevallen
Vinde in een seecker boeckie in quarto (nog jegenwoordig
onder mijn berustende) voerende tot tietel
*Volcomene Beschrijving van 't
beleijdt der Latijnsche of
Groote Schoole binnen
Alckmaer*
op bevel en permissie van de edele magistraet in 't jaer
1659 tot Alckmaer gedrukt bij IJsbrandt van Houten,
dit naevolgende aengeteekent.

Ex Tabulario Gymnasii nostri, Lector, hoc habe:

[in marge:] * floruit Alcmariae circa annum 1513

*Tempore *Joannis Murellii Ruremondensis Rectoris Scho-
lae Alcmarianae, erant Alcmariae Sexcenti Scholastici exter-
ni.*

*Ego enim Ipse in Loco Septimo tunc docebam plures quam
Centum Auditores.*

*Sextanorum Praeceptor habebat eodem tempore sub se plures
quam Centum Viginti Quinque.*

*Praeceptor Quartae Classis instituebat Centum et Quin-
quaginta Adolescentes.*

Lector Tertii Loci docebat bene fidelitero Sexaginta Dis-

cupulos, vel paulo plures.

*Rector in Secundo Loco habebat tot electos Discipulos,
quot Salvator noster Apostolos.*

*Praeterea in Infimis Locis, scilicet Octavo et Nullo, erant fere
Ducenti Tinones, partim Intranei et partim Extranei.*

Per me, Guilielmum Zuermond.

1566 Den 4 july was daer een Jan Aertsz., mandenmaecker van Alckmaer, die aenving te preecken in 't openbaer, eerst buyten Hoorn bij het dorp Zwaag, over de regulieren ende terstondt daerna buyten Alckmaer ende daernae buyten Haarlem, alwaer wel 5000 menschen bijeen liepen, derwelcken herten en ooren al naar vremdigheydt jeuckten en kittelden ende die eerste reyse dat hij aen die van Amsterdam predickte, was den 13 july des jaers 1566 buyten de Haerlemmerpoort in 't veldt, omtrent den Rietvinck ende hij predickte, staende op een half vat, ende hadde een leuninghe van sparren rondsom ende daer stonden veelen met hellebaerden, zweerden en stocken om hem te bewaeren. *Opkomste der Nederlandschen Beroerten, folio 26.*

Den 14 july wierdt de eersten openbaere predicatie bij die van de hervormde godtsdienst buyten Hoorn gedaan door eenen mandenmaecker van Alckmaer, genaemt Jan Arentsz. *P. Bor, 2 boeck.*

[2 / 78]

1567 Het krijgsvolck van Bredero passeerende met vliegende vaendels voorbij Amsterdam, plunderende het cathuyserclooster ende daernae de abdije van Egmond Binnem, verbrandende de schoonen bibliotheek, roovende kelcken en allen kerkelijcken cieraeden. Deese abdije was van de ord're van Benedictus, daer de graeven van Hollandt meest begraeven liggen ende van hier trocken sij voorts door Noordt-Hollandt, daer sij de beelden stormden. *Opkomste der Nederlandsche Beroerten, folio 36.*
Oock pleegden sij met overgegeeven stoutigheydt ende beestelijcke ongeschicktheydt door gantsch Nederlandt anno 1566 in de maandt meest van augustus d'afgrijselijcksten beeldtstormerijen ende kerckschenderijen, daer men sijn leeven van gehoort heeft. De woorden 1 Machab. 3, vers 51 brengen effen het voorseyde jaer uyt:

SanCta tVa ConCVLCata sVnt et ContaMIInata

Dat is

V **H**IILICHe**D**en; **z**IIn **V**ertre**D**en

ge**L**ae**C**kt, gestae**C**kt; ter **I**IL gerae**C**kt.

Kreeten oock ondertusschen moordt ende brandt tegen

duc d'Alva ende tegen de x^{den} penninck, daer men nu den v^{den} penninck en meer betaeldt.

Sij beklaegde hen en schelden den koning voor een tyran, omdat sij gelesen hadden in 't privilegieboeck van 't Hof van Hollandt ende in de ouden rentenbrieven, dat hij 1554 door den ontfanger-generael vanwegen 't landt van Hollandt, meester Arendt Cobel, een ommeslag geoctroyeerd hadden over allen de morgentaelen, geestenlijck en wereldlijck, vrije ende onvrije, edel ende onedel, 1 stuyver over elck morgen, benefens de ordinaerissen imposte van wijn en bier, om hiermeden te betaelen de gemeenen landts los- en lijfrenten die als doen 's jaers beliepen de somma van 51699 libra 9 stuyvers van xl. grooten vlaems 't pondt.

Bij slot van reeckeninge is er 1555 den 31 maert te kort gekomen 17220 libra 2 stuyvers 3 denarii en men wist geen raedt om te betaelen. Alsoo men de gemeenten niet meer en mogt schatten, soo heeft men geligt losrenten, den penninck 12, om daermeden te lossen de lijfrenten, den penninck 6, en octroj daarvan versogt ende verkreegen van den Konincklijcke Majesteyt in datum 9 december 1556, van 't geen sijn geligt hadden op de beslooten steden van Holland en nog ligten souden, tot hunnen ontlastinge.

IMPOSTEN

1 aem Rijnschen wijn, Dortse ritsinge	24 grooten
1 pinsoen Franschen wijn	24 grooten
1 oxhoofdt Franschen wijn	18 grooten
1 boot Spaanschen of heeten wijnen van 3 aemen	36 grooten
1 tonne biers Delftsche mate, die groeter naer advenant	3 grooten
1 broute biers 41 stocks, stuck	2 grooten

Om deesen en diergelijcken belastingen was den koninck een tyran, maer sijn souden sijn onsen genaedigen heeren Staaten, beloofden vrijedom en ontlastinge van schattingen en imposten. *Ibid. fol. 44.*

[3 / 79]

Op dit voorverhaelden sinn speeldt dit volgende veersie:

*Den wreedden Bloedt Handt Duc d'Alv'
nam van Een Ton Bier, een Stuijver en een halv:
maer onsen Genaedigen Heeren Staten,
neemen Agt en twintig Stuijvers, van de Half Vaten.*

1570 Tot vertooning van Godts ongenaede over heel Nederlandt

vanweegens de gepleegden mishandeling der beelden en kercken, den heyligen toegeweijdt, heeft Godt op Alderheylicgendag eenen soo grooten storm ende watervloedt uyt den noordwesten doen oprijzen als er nojt bij menschen gedencken geleeden was, houdende 't onweer aen twee etmaelen. Dijcken, dammen en sluysen konden den stoot niet uytstaen. De Zijp liep weg met al wat'er opstondt ende de steden, alsof hun de wereld ontsoucke waere, saten als in een woesten zee. Ditselvd was in Waterlandt, Goijlandt, Vrieslandt, Groningerlandt, Emderlandt ende overal aen de zee kant. Men schat in alles niet minder dan 100.000 menschen vergaen te sijn. Van het verdroncken vee was geene reeckening te maecten, werdende deesen vloedt om sijn gedenckwaerdigheydt genaemt Alderheylicgenvloedt ofte anders de Tweede Sondvloedt ende werden dit jaarveersken uytgegeeven:

*Tristia proh! ser LV geb Vnt fata Nepotes
Terra ferè MeDio VI sa natate fraeto.*

Dat is

*ALL'erHe III'gen Noordt Westen VLoet
HeeL HoLLanDt sChIer In-sInCken Doet.
Ibidem, folio 73.*

[in marge:] * siet folio 1

- 1572 Alckmaer (eertijds seer befaemdt door de *schoolen bij Joannes Murmellius aldaer opgerigt, waeruyt onder and're voortreffelijcken mannen is voortgekomen Petrus Nannius, de eer van sijn vaderlandt, een volmaect redenaer en godtsgeleerde, professor in 't Buslidiaener Collegie tot Loven) heeft ten noorden van de stadt, digt bij derselver muuren, een clooster geleegeen gehadt, bewoont bij seer ijverige, godtvrugtige en geleerden broederen, die den regel opvolgden van den *Heylige* Franciscus van Assisien, welck clooster aen onsen vaderlijcke stadt nog een veel voortreffelijcker naem heeft naegelaeten, uytleevende ses ouden dapp'ren helden en standtvastigen bloedtgetuygen van het regtsinnigen geloof, uytgesonden tot een seer glorieuse strijdt, welckers hoofd- en leydtsman alsoock guardiaen was eene Daniel Arendonck, gebooren binnen Kamp-Veere, geen onvermaerde plaets in Zeelandt. Deesen man was geliefdt bij allen burgers en allen vroomen en regtzinnigen, sijnde een ijverige liefhebber van de catholycken godtsdienst, aensienlijck door sijn gestaedigen sorgen, vasten, waecken en bidden, waerdoor hij selfs in de kragt sijn'er jaeren seer mager en bleeck geworden was, van een seldtsaeme kennis en geleerdtheydt in de *heyligen* blaederen en schriften der oudtvaders etc., weshalven hoe grooter eer onsen Arendonck om deesen dingen

wierdt toegeleydt, hoe veel klijnder hij tragten te sijn bij sigselfs en minder te schijnen als sijn medenbroederen, welcken in deesen eerenstrijdt opvolgden Cornelius van Diest, overste van *Sint-Claren*clooster bij Alckmaer, gesprooten uyt een

[4 / 80]

eerlijcken familie en rijcken ouders, wiens aengesigt selfs in sijner afgaenden ouderdom ter oorsaeck van sijn gewisse nog jeugdig was. Sijn taal, alhoewel hij een der voornaemsten predikers van sijn tijdt was, scheen vol van de Goddelijcken Genaeden en besprengt met het sout des *Heyligen* Evangeliums, soodat den Geest des Heeren ten vollen in hem uytblonck, gelijk Joannes Nardenus, een seer aengenaem man, een medenamptgenoot was sijner bedieninge bij de nonnen. Soo was hij oock een medgezel in deesen strijdt en costermeester van de kerck der minnenbroeders. Deesen wierden oock vergeseldtschap door Louies van Arquennes uyt Walsch Brabant van geboorten, nog nauwelijcks twee jaeren geprofessiedt, een seer sedig jongeling, daerenboven nog van twee and'ren leeckenbroeders, Hadrianus Goudanus, seer neerstig wagter van het klooster, en Engelbregt ter Hoog, een seer sober en arbeydtsaem man.

Alckmaer alleen nog eenigen daegen blijvende wanckelen naedat de and'ren steeden van 't Noorder Quartier sig reets voor de prince van Oranje als gouverneur en de koning, maer tegen duc d' Alba verklaert hadden. Wanneer de minnenbroeders vol schrick en vrees wilden vertrecken, soo riepen de burgermeesters die tot sig, en spraecken haer een moedt in 't lijf, seggende sorg te sullen draegen dat sij aen lijf of goedt niet souden beschaedigt werden, meteen haer verseeckende dat sij genoegsaem van leeftogt souden voorsien worden.

Van gelijcken soo riepen sij Eilardus van Waterlandt, de coster der kerck (die nae Haerlem gevlugt was), met schoonen beloften terug.

Ondertusschen de vijanden (door den opengebroocken poort) ingelaeten sijnde, soo wierden de minnenbroeders (tragtende te vlugte) door de burgers wederhouden en niemandt wierdt in de stadt gevonden die deselven dorst ontfangen of verschuylen.

Arendonck en Cornelius, voor het altaer staende met veel sugtingen en benauwden gemoederen, worden van deesen rovers met groot geweldt gevat en met de gordels daer sij meden aengedaen waeren, weggesleept.

Waerop (de verd'ren broederen verstuyvende) soo werden Joannes Nardenus en Hadrianus, door verbaestheydt herwaerts en derwaerts lopende, oock aengerandt en in de gevanckenisse gesmeeten. Nae drie daegen wierden sij uyt het gevangenhuis gehaelt, op waegens geset en soo nae Enckhuijsen gevoerd onder 't geleiden van den hoofdman Foxus (een Fries van bekende

wreedtheydt) en, omdat hij manck ging Houten Been genaemdt, met meer and'ren van dat slag van volck. Deesen broeders, wanneer sij de stadt sogten uyt te geraecken, hadden haer psalm-, misboecken en breviarien getragt meden te nemen. Deesen uyt haer mouwen getoogen hebbende, slaan sij daermeden op de hoofden deeser mannen, eerwaerdig door greijsigheydt en ouderdom, en smijten die op een onwaardige wijze in derselver aengesigt. Bij geval was daer een bierkroeg op de weg daer de wagens stil hielden om den dorst te lessen, daer dit woesten volck altoos mede behebt is, en een beecker vol bloedt, 't geen van biest sterckelijck ter neus uyt liep, door deesen fielen opgevangen en uytgedroncken sijnde, soo brengen sij dat deesen broeders deesen woorden tegelijck uytende: 'herwaerts gij woesten wolven, werdt nu versaedigt met uw eygen bloedt, die soo dickwils nae het onsen gedorst heeft'. De waegens waeren nog nauwelijcks buyten Hoorn gekomen als wanneer sij een kondtschapper vooraf te paerdt nae Enckhuijsen afsenden, die daer opentlijck uytriep dat men nu ijndelijck

[5 / 81]

overwonnen hadt, het verraedt ontdeekt en de verraeders aenstondts te verwagten waeren. Op dit gerugt vliegt de meenigten te voorschijn, anderen vervoegen sig in de stoepens der huysen, sommigen vertoonen haer in de vensters, vraegende wat daer te doen was, totdat ijndelijck deesen mannen gebonde voortgevoert werdende, alles in rep en roer stondt.

In de stadt was seeck're Gerard van Berckenroden, een wreedt en onweetendt mensch, die den prins van Oranje veel vertrouwen, als die de priesterlijcke cap had op den thuyng hangen en (die uyt sijn vaderlandt gebannen) het opperbewindt in de stadt hadt. Deesen, Arendonck tot sig geroepen hebbende en ongeweydt broodt (een hostie die de regtsinnigen priesters in 't opofferen gebruycken) hebben doen tevoorscheijn brengen, werdt geseyd op deese wijze hem te hebben aengesproocken: 'Is dit U Godt die gij tot nog toe soo godtvrugtig hebt aengebedden? Is dit u Christus Jezus daer gij all u heyl van verwagt? Waerom vreesdt gij als verstomdt sijnde u gedagten en gevoelen te uyten?'

Het kloeckmoedige antwoordt van deese standtvastige campioen, siet dat omstandig in *P. Opmeer, Holl. Cathol. Mart., boeck 2de deel, 2de hoofdstuck, pag. 26.*

Den wreedtaerdt, deesen goddelijcken woorden gehoort hebbende, wierdt in een onstuymige raezernije vervoert en Arendonck met sijn medgezellen nae de galge laetende voeren, verklaerd hij die als wederspannigen en vijanden van 't vaderlandt om de aenstaende dag opgehangen te werden.

Deesen broeders daerop (gesaementlijck in de gevanckenisse sijnde opgeslooten) biegten malckanders sonden, in haer

gebeden dien nagt vierig hebbende uytgestort, setten sij onvermoeidt voort 't werck van haer saeligheydt.

Den volgende dag (sijnde het feest van *Sint-Jans* geboorten) den 24 juny, even nae der sonnenopgang, soo laet den oversten Hadrianus, den oppasser van het clooster, voor sig brengen, hem afvergende, of hij onder het voorstel van sijn lijfbehoudenis sijn medgesellen wilden opknoopen, waerop deesen grijsaert, eerwaerdig door ouderdom, sig dusdaenig liet hooren:

‘Sterven kan ick (seyde hij), maer beul te sijn dergeenen, die mij in het geloof hebben geoeffent, is mijn onmogelijk.’

Een weynig daernae, omtrent 5 uren, wierdt deesen aen een galg opgehangen, opgeregt voor 't stadthuys op de Breidenstraet. Voorts wierden de verderen minnenbroeders derwaerts gevoert, welckers oversten Daniel driemaal den 30ste psalm ‘Heere in U heb ick gehoopt’ etc. met luyder stemme hebbende opgeseydt (dat het duydelijck van den omstanders kon gehoort werden), beval sijn ziele aen sijn Schepper, weynig bekommerdt wegens 't lichaem, 't geen eenmael in heerlijkheydt sullende verrijsen, aenstondts door den strop verbroocken wierdt. Hiernae wierden de and'ren oock opgehangen naedat den Saeligmaecker Christus allen deesen sijnen bloedgetuygen en treffelijcken beleijders Sijnes Naams uytneemendt gesterckt hadt.

Nae den middag tegens den avondt wierden de lijcken deser *heyligen* martelaeren buyten de Noorderpoort (die nae Medenblick loopt) gevoerd op den oever eener rievier en een plaatsie, Mullem genaemt (daer de visschers haer ledigen netten pleegen te droogen), daer die eenigsindts bedeckt wierden door den dreck en slijck van de zee opgeworpen.

Maar wonderen vergezellen de glorie van dit waeragtig martelaerschap dat (naementlijck) ligten verscheenen sijn verscheyde nagten nae een op die plaatse bijsonder, wanneer met oploopen der zee deesen lijcken in het water gesien wierden, die naeder-

[6 / 82]

handt op een onbekende plaats begraeven sijn.

P. Opmeer, Holl. Cathol. Mart., b. 2de d., 2de hoofddeel, pag. 20 tot 28.

Den 28 juny heeft sig de stadt Alckmaer voor de prince van Oranje verklaert, afsweerende den hertoge van Alva.

P. Bor, 6 boeck.

- 1573 Den 24 augustus is binnen Alckmaer (als de stadt van don Frederick belegert was) gestorven Jan Arendtsz., mandenmaecker, die seer ieverig, heymelijck en openbaer, de hervormde godtsdienst op verscheyden plaetsen gepredickt hadt. *Ontstelde Leeuw, pag. 450.*

[in marge:] * siet de historie hiervan omstandiger in 't 1ste

* Gedurende de belegering van Alckmaer onderkroopen de burgers den 15 september een loopschans van den vijandt, aen de zuydtzijde van de stadt, vanwaer sij met goede buyt wederkeerden ende met eenen gevangen Spanjaardt met naeme Hieronimo de Arbieu, deesen op beloften en vasten toesegginge van 't leven, melden en openbaerden verscheyden saecken tot sonderlingen dienst van 't landt, gelijk het oock naemaels bleecke. Egter wierdt hem geen woordt gehouden, maer de galg tot loon gegeven, agtende dat het houden der beloften van hunnen lust en pleysier hing. *Opkomste der Nederlandsche Beroerten, folio 106.*

[in marge:] * siet folio 4

Den 3 december 's morgens omtrent 6 uren is * Eijlardus Waterlandt Willemsz. van Haerlem (langen jaeren de kerck tot Velsen hebbende, maer nu de kerckelijcken dienst hier tot Alckmaer waerneemende) beneevens David Leonardszoon, neeff van Conraad Olenius, eertijds een vermaerd landtmeeter in 's Graevenhaegen, medenwercker in den wijngaerd des Heeren, eerst Eijlardus, nog niet ten vollen het 44ste jaar sijns ouderdoms bereyckt hebbende, en daernae David, op de steenen brug, vanwaer langs de Langenstraet men de Grooten Kerck beschouwdt, aen een galg (daertoe expres opgerigt) door order van Cabeljauw (anders genaemt Jacob Mullem), een Vlaming van geboorten, en 't bevel voerende over de stadt en 't guarnizoen, een man van een wreeden aert en bitter van gemoedt tegen de regtsinnigen, en Willem Sonnenberg, desselfs luytendantt, op de klagten der predikanten opgehangen. Tegens den avondt (de lijcken deezer *heyligen* martelaeren van de galg gelaeten sijnde) werden langs de Breestraet nae het kerckhof op een wagen gevoerd en daer door de stadtslijckbesorger eerst van haer klederen beroofd en daer bloot gelaeten totdat sij eyndelijck in een cuyl werden gesmeeten nae het oosten in een graesige weyde, de jongens haer naecktheydt staande uyt te jouwen en haer half begraven lichaemen met dreck en vuyligheydt ophoopende. Maer de naecktheydt haerer leden, of de geringheydt van het graf heeft deesen martelaeren geenig leedt toegebracht, dewijl haeren zielen omhangen met de mantel der gerechtigheydt, gelooff en waerheydt, onder het grootaltaer roepen, seggende: 'Hoe lange o Heere! en wreect gij ons bloedt niet van de inwoonderen der aerden. *P. Opmeer, Nederl. Cathol. Mart., b. 2de deel, 13 hoofd., pag. 207.*

1575 Den 22 january was het een stercken windt en uyermaaten geweldigen storm, soodat er veel dijcken in de Nederlanden doorbraecken, onder and'ren in Noordt-Hollandt brack den Huijgen-dijck in en de Galgdijck, soodat Geestmeerambagt van

't binnenwater onderliep en allen die molens (op één nae) waeyden om en daer geschieden groote schaeden aen huysen. De zeedijcken

[7 / 83]

hielden 't nog tegen, maer wierden seer beschaedigt. *P. Bor, 8ste boeck, fol. 87.*

Den 11 april is tot Alckmaer een kerckvergaedering van Noordt-Hollandtsen predicanten gehouden, daervan de leer en kerckord're wierdt gehandelt en eenigen geschillen tusschen predicanten ter nedergeleydt. *P. Bor, 8 b., fol. 109.*

Den 15 december was eene geweldige grooten storm in Hollant en de dijcken in 't Noorder Quartier wierden soo gebroocken, dat men meynden, geheel Noordt-Hollandt ingevloeydt soude hebben, dog Godt voorsag het dat de windt in 't kort ten noordtoosten liep. *P. Bor, 8 b., fol. 131.*

- 1576 Den 3 january was er weder een grooten storm in Hollandt, waerdoor de Schooreldijck, van Krabbendam af tot den slaeper toe, soo afgespoelt was dat tot sommigen plaetsen niet een hondt daerover mogt gaen. Den ouden Vrieschen Zeedijck en veelen and'ren dijcken waeren oock geheel aen stucken, soodat, indien deesen storm nog maer een half uur geduurt had, geheel Noordt-Hollandt genoegsaem verlooren hadt geweest. Dan Godt voorsag het genaedelijck. *P. Bor, 8 b., fol. 131.*
- 1577 Den 11 november 's avondts nae vijf uren sag men in de Nederlanden een schrickelijcke staertsterre, in den 15de graad des Steenbocks. De roede was gevaerlijck om aen te sien en stondt bijnae den geheelen winter. In 't beginsel had een vuurige roode couleur, daernae bleecker. Sijn staert streckten van den westen ten oosten en buygden sijn zijde nae het zuyden maanswijse wat hol nae den zuyden. *Bor, 11 b.; Meteren, 7 b., fol. 143.*
- 1580 Den 6 april is door allen de Nederlanden een merckelijcken aerdtbevinge gevoeldt, soodat de aerde hem verhief en schudde en hier en daer eenigen steenen van kercken en toorens wierden afgesmeeten, 't welck in Nederlandt noyt veel is gevoelt geweest. *P. Bor, 14 b.; E. van Meteren, 10 b., fol. 185.*
- 1589 Den 25 july is de Buurkercke tot Egmond Binnen gevallen in een heeten sonnenscheijn weer, soodat men niet bemercken kon waer dat de windt vandaen quam. *Chronyck van Egmond, pag. 127.*
- 1596 Den 3 en 4 maert is de noordtse toorn tot Egmond Binnen gevallen, blijvende alleen een stuck aen de westzijde staen. In 't vallen van deesen tooren is een gedenckwaerdige saeck gebeurt, want onder deselven was een arme vrouw woonende, die nog onbeschaedigt onder de ruinen der steenhopen wierdt gevonden en opgehaelt, tot grooten verwondering van ontallijck veel aenschouwers. *Chron. van Egmond, pag. 128.*
- 1597 Den 12 may was tot Egmond Binnen een grooten brandt,

soodat 10 huysen geheel in de assche sijn gelegd. *Chron. van Egmond, pag. 128.*

Den 2 july overleedt den oversten Dirck Sonoj op't casteel ten Dijck in Groeningerlandt, oudt sijnde 68 jaeren. *P. Bor, 2 b., fol. 102; Velius, 4 b., pag. 269.*

Den 15 augustus waeyden met een vollen maan en springvloedt een grouwelijcken noordwesten storm, die soo hoog zee maeckten dat het een voet hoger was als Alderheyligenvloedt in den jaere 1570, waardoor op eenigen plaetsen de dijcken scheurden en op eenigen plaetsen 't water daer boven overliep. *J. van den Sande, 2 b.*

[8 / 84]

Anno 1607

- 1607 In september en de volgende maandt is er in Nederlandt een staertsterre gesien, haer vertoonende in 't westen den staert nae 't oosten, begon omtrent ter middernagt op te komen, scheen klaer, maer nam terstondt af, besonder aen den staert van dag tot dag verduysterende, en bleef eyndelijck geheel weg. *Meteren, 28 boeck.*
- 1608 Den 9 february reedt men met paerden en sleeden van Harlingen op Amsterdam over 't ijs en soo fellen vorst en soo grooten kouden als in eenigen jaeren niet vernoomen is geweest. *P. Wins., 20 boeck.*
- 1610 Den 22 en 23 january is het zeewater door een noordwesten windt soo hoog opgelopen, dat het t' Amsterdam over de Warmoesstraet heen liep, soodat allen de kelders buytendijcks daer vol waeter raeckten. In de Sint-Anthoniesdijck brack oock een gat, veel roeden lang, en't water quam veel hoger als 't op Alderheyligen gedaan hadt. *Beschrijving van Amsterdam, 6 boeck.* Den 7 july is bij slotvonnis van de burgermeesters en vroedschap der stadt Alckmaer Cornelis van Hille, predikant van de hervormde godtsdienst, van sijn dienst afgeset en de stadt ontseydt. *J. Triglandi, Kerckenlijcke Historie, fol. 514.*
- 1611 Den 26 juny, nae een grooten droogten, was geheel Nederlandt door oock een grooten stormwindt die niet lang en duurden, en was op eenigen plaetsen 's morgens, op anderen op den middag. De grootsten eyckenboomen waeyden met wortel en all uyt de grondt, veel huysen storten in en deede een groote schaede, maer ging haest over. *E. van Meteren 30 boeck.*
- 1618 In de maandt november heeft sig vertoondt een ongewoone sterre of comeet met een lange haeragtige staert, streckende haer spitsen nae 't westen, weesende eerst vuurig van couleur en veranderde daernae in verscheyden couleuren, en 't laesten in witten. Sij heeft haer geopenbaert in 't teycken van Libra, stondt tot Cersmis toe, en was in den aensien schrickelijck en bij veelen van een teycken van de droevige onlusten in Duijtslandt opgekomen.

- P.Bor, 6 deel; Carions 2 boeck, Hist. Verhael, pag. 14.*
- 1624 Den 13 october op zondag was in de Vereenigden Nederlanden een geweldigen swaeren storm met een stijven zuydenwindt, soodat veelen boomen uyt de aerden gevoert en veel schepen omgeworpen wierden en geschieden alom grooten schaeden. *Wassenaer, 8 deel, pag. 9.*
- 1625 Den 7 en 8 maert liep de windt ten noorden en die verhief haer 's avondts tegen de springvloedt van den nieuwen maan, dat het water in de Zuijderzee en binnen Amsterdam soo hoog liep als op Alderheyligenvloedt in 't jaer 1570, tot op 1½ duym geteekent aen den Damsluys, alwaer met dit gedigt de hoogten en het jaer geteyckent is:

*Het Iaer en PeIL, hIer aengeWeesen Is;
Hoe op NoVeMber De Zee gereesen Is.*

- 's Nagts stontd het water op het midden van den Dam en aen de drumpels van de huysen op den Niuwendijck en Warmoesstraet, de sluysen liepen over, de paalen keerden geen buyten leggende scheepen, mits sij binnen quamen. Tusschen Muijden en den Berg liep veel dijcks weg, bij Bunschoten niet weynig. In Texel sijn meden veel plaetsen ingelooopen, de stadt Harlinge stontd in noodt om gantsch weg te geraecken en bij menschengeheugen wist niemandt van hoger vloedt. *L. van Santen, pag. 53, Beschrijving van Amsterdam, 6 boeck.*
- 1627 Den 7 december ontstontd er soo heftigen windt in de Seventien Nederlandtschen Landschappen dat allen plaetsen, aen de waten geleegen, daarvan schaeden leeden. Tot Rotterdam liep het waeter soo hoog als in 57 jaer niet gestaan hadt, in't landt van

[9 / 85]

- der Goes liepen seeven polders in, in Colijnspolder drie plaetsen, de Kauwensteijnse Dijck was in groot gevaer. Omtrent Bergen op den Zoom was de schaede over de 50.000 gulden aen de wercken geschat, dog alsoo de windt zuydtwest was, hadden de Hollandtsen kusten 't minsten gevaer. *Wassenaer. L. van Santen, pag. 59.*
- 1634 35, 36, en 37 was hier in Hollandt een noyt gehoorden tulpenhandel waervan in geen historien eenig exempel te vinden is, steijgerende de prijzen daarvan tot soo een ongelooffelijcken hooge waerden dat deselven verre het goudt quamen te overtreffen, soodat een tulpenbol, het aer ongelijck, veel meer quam te kosten als wel een aer goudt. Tot bewijs hiervan (onder veelen exemplen aengeteekent in een boeckie, voerende tot titel *Drie Saemenspraecken tusschen Waermondts en Gaergoedt, over de Op- en Ondergang van Flora*, tot Haerlem bij Joannis Marshoorn 1734 in octavo gedrukt) staet:

van eenige tulpaenen, verkogt aen den meest
 biedende, op den 5 february 1637, op de zaal
 van de Niuwen Schutters Doelen in 't
 bijweesen van de *edele* heeren weesmees-
 teren ende voogden, gekomen van
 Wouter Bartelmiessen Winckel,
 in sijn leven casteleyn van
 d'Ouden Schutters Doele
 tot Alckmaer.
 In den eers-
 ten.

	Geplant op aeren	Guldens
Veranderde Butterman	563	263
Schipio	82	400
Parragon van Delft of Molswijck	354	605
Bruyne Purper	320	2025
Viceroy	410	3000
Monassier	510	830
Vroegen Bleijenburger	443	1300
Gouda	187	1330
Julius Caesar	82	650
Tulpa Kos	477	300
Botterman	400	405
Schaepensteyn	246	375
Bellaert	399	1520
Parragon van Delft of Molswijck	294	650
Admiraal Liefkens	59	1051
Viceroy	658	4203
Monassier	542	920
Vroegen Bleijenburger	171	900
Gouda	244	1500
Tulpa Kos	485	305
Butterman (schoon)	246	250
Wit Purper Jeroen	148	475
Parragon van Delft ofte Molswijck	123	500
Anvers Vestus	52	510
Sjery Catelijn van besten soort	619	2610
Admiraal van der Eijck	446	1620
Grebber	95	615
Gouda	136	1165
Tulpa Kos	117	205
Parragon Schilder	106	1615
Le Roj	306	510
Sjery (naebij)	129	755
Fama	158	700
Dito	130	605
Sjery Cateleijn afset	206	1280
Somerschoon	368	1010
Admiraal van der Eijck	214	1045

	Geplant op aeren	Guldens
Parragon Catelijn	100	450
Gouda	125	1015
Admirael Cateleijn	181	225
Gevlamde Jacot	100	94
Wit Purper van Buscher	134	110
Dito	315	245
Dito	481	295
Parragon Liefjes	348	730
Dito	300	705
Dito	200	500
Troyaen	470	720
Dito	252	500
Dito	165	400
Jan Gerritsz.	263	210
Swijmende Jan Gerritsz.	925	210
Dito	80	51
Bruyne blauwe Purper van Kouper	790	220
Landtmeter	277	365
Dito	71	175
Parragon de Man	148	260
Bruyne Lack van der Meer	365	215
Admirael van der Eijck	92	710
Fama	104	440
Brabanson Bol	524	975
Grebber	523	1485
Brabanson	542	1010
Dito	346	835
Schaepensteijn	95	235
Gouda	160	1165
Dito	82	765
Dito	63	635

Deesen naevolgenden perceelen
sijn bij aren verkogt, ende
te leveren, als de bollen
agt daegen uyt der aer-
den sijn geweest.

Grooten geplumieerden	1000	280
Le grandes	-----	780
Violette gevlamde Rotgansen	-----	805
Anversen	-----	930
Dito	-----	905
Lanoys	-----	500
Zaeybloemen van Casteleijn	-----	1000

Lack van Rhijn	-----	160
Zaeybloemen van de gemeenen soort	-----	495
Niuwburgers	-----	430
Dito	500	235
Jan Sijmonsz.	1000	140
Dito	500	70
Macx	1000	300
Dito	-----	300
Rectors	-----	310
Violetten gevlamde Rotgansen	-----	725
Dito	500	375
Laeten Blijenburgers	1000	570
Ducke Winckel	-----	210
Petters	-----	730
Uytroep	-----	705
Dito	-----	725
Petters	-----	705
Tournay Casteleijn	-----	705
----- Rijckers	-----	345
Gevlamde Bransons de Nonvijl	500	130
Senecoers	1000	105
Anvers	-----	900
Oudenaerders	-----	530
Dito	-----	510

[11 / 87]

Deesen bovengemelden bloemen of tulpaens sijn verkogt ten profijten van de kinderen van Wouter Bartelmiessen voorszeyd, bedraegt de somma van f. 68533 -----

Nog te vooren mondeling verkogt een Admirael van Enckhuijsen, met een kleyn afsettie van deselve t'saemen voor 5200 -----

Twee Brabansons voor 3800 -----

Nog aen verscheyden planten en pondtgoedt 12467 -----

Somma in 't geheel 90.000

Siet meerder seldtsaemen en ongelooffelijcken gevallen ten opsigte van de voorszeyde handel in 't voornoemden boeck.

Is de dwaesheydt ten opsigte van de tulpenhandel in de voorszeyde jaaren tot soo hogen top gesteijgert, niet minder is die der hiacinthen in den jaeren 1733 en daeromtrent geweest, gelijk in 't voorgemelde boeckie tot een eeuwigen gedagtenis voor onsen naekoomelingen aldus vinde aengeteekent:

Lijste
van eenigen
hyacinthen

die (soo de heedendaegsen bloemisten voorgeeven) als de voornaemsten geagt sijn en tegenwoordig (in 't jaer 1733) en 1734 soo uyt de handt als publieck dus verkogt sijn, waeronder verscheyden (soo sij seggen) verre nog onder de waerden.

N.B.

Die publieck verkogt sijn is boven ieder gulden nog een stuyver per rantsoen.

B. Passé non plus ultra met sijn aenwas van jongen ruym	f. 1600 - 0
Dito met sijn 8 jongen dog 150 gulden daerboven nog opgehouden	1850 - 0
Gloria Mundi (een jong)	650 - 0
Dito	600 - 0
Dito	550 - 0
Dito	500 - 0
R. Tempel Salomons	430 - 0
Dito	430 - 0
Prael Cieraedt	300 - 0
W. Staaten Generael	210 - 0
Dito	181 - 0
Passe non plus Ultra	165 - 0
Struysvogel	161 - 0
Dito	151 - 0
Miroir	141 - 0
B. Overwinnaer	130 - 0
W. Rose Blanche Violette	110 - 0
Dito	105 - 0
Koning Salomon	105 - 0
Passe non plus Ultra	100 - 0
Koning Sesostris	100 - 0
----- Salomon	90 - 0
Gekroondt Salomons Juweel	82 - 0
Dito	81 - 0
Koning Salomon	81 - 0
R. Vredenrijck	80 - 0
W. Koning Salomon	80 - 0
Passe non plus Ultra	77 - 0
Prins van Vrieslandt	71 - 0
R. Graenaedt	66 - 0
Vredenrijck	63 - 0
W. Koning Salomon	80 - 0
Roy de Peru	62 - 0
R. Graenaet	60 - 0
B. Grand Violet	61 - 0

[12 / 88]

W. Roy de Peru	60 - 0
----------------	--------

Prins van Vrieslandt	60 - 0
Vredenrijck	60 - 0
B. Zegenprael	60 - 0
W. Granaet	60 - 0
Imperator Romanus	60 - 0
Passe non plus Ultra	58 - 0
R. Graenaet	54 - 0
Roose Sans Parelje	52 - 0
W. Pirimidale Incarnaet	50 - 0
Waeckende Leeuw	50 - 0
Gekroonde Salomons Juweel	49 - 0
B. Grand Violet	48 - 0
Overwinnaer	46 - 0
W. Roy de Peru	45 - 0
Prins Frederick van Baden Durlach	43 - 0
B. Triumph van Overveen	44 - 0
W. Salomons Kroon	44 - 0
Prins Frederick van Baden Durlach	43 - 0
Gekroondt Juweel van Haerlem	35 - 0
Admiraal Pen	37 - 0
Vredenform	35 - 0
Brisetoet	30 - 5
Gekroondt Juweel van Haerlem	35 - 0
La Beaute de Hollande	31 - 0
Vreedden faam	30 - 0
R. Vreeddenrijck	36 - 5
W. Salomons Kroon	37 - 0
Brisetoet	30 - 0
B. Grand Violet	35 - 5
Roosenkrans van Hugaerdt	20 - 0
Roy de Congo	28 - 0
W. Juweel van Haerlem	26 - 0
Passe non plus Ultra	21 - 10
Dito	26 - 0
Gekroondt Salomons Juweel	27 - 0
Dito	25 - 5
Dito	24 - 0
Chamelion	20 - 10
Gekroondt Salomons Juweel	21 - 0
Roosenkrans	25 - 10
Dito	18 - 0
Kroon der Wijsen	17 - 10
----- Mooren	14 - 0
Agaet Royael	11 - 0
Gekroondt Salomons Juweel	14 - 0
Dito	11 - 10
Robijn	12 - 0
Rose la Rejne	18 - 5
B. Marvelje de Munde	10 - 15
Dito	10 - 10

La Pluchelle de Hollande	10 - 5
W. Gekroondt Juweel van Haerlem	10 - 0
Dito	11 - 10
Dito	12 - 0
Carolus Magnus	16 - 10
Salomons Croon	18 - 10
Gekroondt Salomons Juweel	14 - 10
----- Juweel van Haerlem	14 - 0
B.Triumph Gresdelijn	11 - 0
Dito	10 - 0
Roos	10 - 0
W. Chamelion	16 - 0
Turcksen Keyser	15 - 0
Starren Croon	11 - 10
Koningin Athalia (zayeling)	16 - 5
Graeff van Zolms	14 - 10
B. Mervelje de Munde	11 - 15
Dito	10 - 10

[13 / 89]

W. Graeff van Zolms	15 - 0
Starren Croon	14 - 5
B. Pronck Juweel van Flora	15 - 0
Dito	14 - 0
W. Starren Croon	14 - 0
B. Pronck Juweel van Flora	14 - 10
W. Graeff van Zolms	15 - 10
B. Morvelje de Munde	13 - 0
Dito	13 - 5
Infante la Reyne	12 - 0
Morvelje de Munde	11 - 0
Dito	12 - 0
Infante la Reyne	12 - 0
W. Graeff van Zolms	15 - 0
R. Carolijn	14 - 5
W. Croon der Wijsen	12 - 5
B. -----van Brabant	10 - 5

Nog verkogt

1729

Witte non plus ultra (moer)	230 - 0
Dito jong: 6 aeren geplant	108 - 0

Nog verkoopt men tegenwoordig nieuwen hyacinthen voor een ducaton, jae voor een pistool 't aer, dus bij de waerde van 't goudt niet te vergelijcken.

1637 Den 25 december op cersdag quam het zeewater met

een buyige noordwestenlijcke windt soo hardt ende haestig de Noordt-Hollandtsen zeegaeten indringen, dat men des morgens met schuyten t' Amsterdam over verscheyden straeten heen voer. *Beschrijving van Amsterdam, 6 boeck.*

- 1640 Tusschen den 6 en 7 january ontstont in Texel een seer schrickelijck onweer, waerdoor 5 schepen bleven, veel menschen verdroncken, meenigten van huysen en boomen wierden beschaedigt. De stercken dwarrelwinden bragten wonderlijcken vreemdigheden voort: tot Egmond op Zee bevont men 3 pincken in malckanderen geset, voor Rotterdam sloeg oock een oorlogschip om, daerbij de veertig man verongeluckten. *L. van Zanten, pag. 29.*
In maert was een grooten en in deesen landen ongewoonlijcken aerdtbevinge door gantsch Nederlandt, dewelcken bij veelen voor een teycken van grooten voorstaenden veranderingen gehouden wierdt. *J. van den Sande.*
- 1642 In january sijn door de grooten stormwindt wel dertig schepen in Texel gebleven, daeronder 3 à 4 mallegumsvaerders, waermeden oock veel menschen verongeluckten; omtrent 500 dooden wierden aen den oevers der zee gevonden. *L. van Santen, pag. 29.*
- 1649 Tusschen den 6 en 7 january was een ongehoorden en groussaemen stormwindt in de Nederlanden, soodat meest allen de huysen en daecken beschaedigt wierden. De verstandigen hielden het voor een aerdtbevinge. *Beschrijvinge van Amsterdam, 6 boeck.*
- 1651 Den 5 maert was er in Hollandt en elders een geweldigen watervloedt, die wel 3 duymen hoger vloeyden als d'Alderheyligenvloedt van 't jaar 1570. Hierdoor braecken twee gaeten in de Anthonies zeedijck buyten Amsterdam; oock is de Amstel-, Diemermeer ondergeraeckt. *L. van Santen, pag. 68.*
- 1652 Den 8 april heeft men een grooten verduystering in de son gesien, dog op de eene plaetse veel verschrickelijcker als op d'ander. In Schotlandt heeft deselven op 't aldervreessenlijcksten sig verthoont, in voege daerover geen kleyne onsteltennisse onder de gemeente is ontstaen, maer in Hol-

[14 / 90]

landt, was 't niet soo gevaerlijck als men gemeent hadde, soodat veelen wijsen daerdoor dapper sijn bedroogen geworden. *P. de Lange, Ned. Hist. 2 boeck.*

Den 7 augustus heeft men in Hollandt allen woensdaegen weeckenlijcken bedendaegen beginnen te houden bij ongeleegentheydt van oorlog met de Engelschen. *Onpartijdig Chronyckie, pag. 107.*

Van den 28 december deeses jaers tot den 10 january des

- volgende jaers is in Nederlandt een staertsterre gesien, maer alderklaerst in Ongerem, Moravien, Oostenrijck, Polen, Moscovien en Vranckrijck. *Ibidem, pag. 108.*
- 1653 In dees tijdt sijn in Hollandt de weeckenlijcken bedendaegen (eenigen tijdt herwaerts gehouden) verandert in een bedendag van vijf weecken tot vijf weecken, beginnende den 8 october. *Ibidem, pag. 110.*
Tusschen den 9 en 10 november sijn door westnoordtweste windt 11 oorlogschepen op de Hollandtschen kust voor Petten gebleeven en soo (soo men agt) sijn omtrent 1400 menschen door deesen storm verongeluckt. *L. van Zanten, pag. 36.*
- 1654 Den 3 july wierdt in de Vereenigden Nederlanden een dancken bedendag gehouden en daarmede quamen de maendelijcken bedendaegen te eyndigen. *Holl. Merc., 5de d., pag. 97.*
- 1657 Den 17 october begon in Nederlandt een stijven oostenwindt te waeyen, daermee de Zuiderzee en and'ren binnenwateren soo droog liepen, dat men van Ens nae Vrieslandt konden gaan. De oude stadt Stavoren, de kerck, het Huijs te Britten en and'ren overgolfden oudtheeden laegen boven water en 't begost oock soo sterck te vriesen dat men in Vrieslandt den 20 over 't ijs reedt. *P. de Lange, Nederl. Hist., 5 boeck.*
Den 6 december wierdt in Den Hage opentlijck verkogt de heerlijkheydt van Schagen, met allen de heerlijcken goederen, gerechtigheeden en tienden daeronder behoorenden, voor de somma van 263000 guldens, daer koper van is geworden de heer Georgus Cats. *Holl. Merc., 8ste d.*
en naemaels weder verkogt aen de graeff van Warfuzé voor 170000 guldens.
- 1660 Tusschen den 18 en 19 december waeyden een grooten storm uyt den zuydtwesten die alom (bijsonder in Hollandt) grooten schaeden heeft gedaen soo aen huysen, kercken, schepen en boomen. *Beschr. van Amstd., 6 b.*
- 1661 Den 6 february en eenigen naevolgenden daegen is in de Nederlanden alsmeden in and'ren landen aen den hemel gesien een ongewoonlijcke sterre met een staert, opkomenden 's morgens ten 4 uren. Sij staet in den krop van den Arendt, omtrent 3 graeden beneden den Grooten Arendt wel soo noordelijck, 's morgens ten 5 uren in 't oostzuydtoosten omtrent 30 graeden in Capricornus, en hoog boven den horizontd 13 graeden 50 minuten, en was de borst van de Zwaan oostnoordtoost van den Arendt 34 graeden, 10 minuten. *K. H. Gietermaeckers beschrijving van deese sterre.*
- 1662 Den 28 february rees een ijsselijcken storm uyt den zuyden, die sig wendende tot de westen, 24 uren lang duurden, met sulck een kragt als waere het een aerdtbevinge geweest. Verscheyden steden in Hollandt hadden ongelooffelijcke schaede. Tot Dordrecht klom het water soo hoog dat inbreuck van een sluys gevreesdt wierdt, waerdoor Dordrecht jammerlijck benauwdt souden sijn geweest. Eenigen mannen, die met schuyten nae buyten waeren gesteecken om van 't landt vrouwen

en kinderen te bergen, alsoo seecker niuw bedijckt werck oock ondergelopen was, sijn verdroncken. Tot Rotterdam swol

[15 / 91]

de Maas soo hoog als men in 60 jaeren niet hadd' gesien; veel packhuysen liepen onder. Vlissingen, dat de kragt der zee soo veel eeuwenlang gewoon is, moest gevoelen dat, alsoo de windt regt op haer aenlag, de zeedeuren van de poorten van 't hooft aen stucken waeren geslaegen en een stuck geschuts, bij de 6000 pondt swaer, (door een golf) 8 voeten agterwaerts van sijn plaets wierdt gesien. De ijseren keten van de haven is door 't water aen stucken geslaegen soodat de schepen, binnen leggende, vlot raecten. Aen den oever van Hollandt bleven verscheyden schepen. In Texel stranden en bleven sommigen rijckgelaeden koopvaerders. Seecker karosse van 's Graevenhage nae Schevelinge rijdende, wierd met een draeywindt boven uytgenoomen, soodat de paerden met de wielen heen liepen. De karosse wierdt omgeslaegen en de menschen, die daerin waeren, seer gequetst. Diergelijcken onheylen geschieden in and'ren gewesten van de wereldt die wij, als buyten ons oogmerck, niet sullen ophaelen. *P. de Lange, Nederl. Hist., 8 boeck.*

1663 Den 19 october hebben de Staeten van Hollandt en Westfrieslant den olie- en traanimpost in haer landtschap afgesteldt. *Holl. Merc., 14de b.*

1664 Den 29 april 's avondts tusschen 8 en 9 uren is er van den hemel gevallen een schrickelijck vuur of brandend licht, opkomende uyt den zuydtoosten en heeft sig verthoont meest over allen de steden en dorpen van Hollandt. Daerop volgden dien somer een swaeren pest. *Beschr. van Amstd., 6 b.*

1665 Den 1 april heeft men in Hollandt eerst het passagiegeldt moeten betaelen. Dat is voor de reysende man een geregtigde vierden part van sijn vracht tot verligtinge van de gemeenen landts lasten. *Holl. Merc., 16de d.*

Den 26 november sag men langs de stranden van gantsch Nederlandt een moerzee als ten tijde Cromwels, dat is een opheffing der zeebaaren tot hoog in de lugt gelijk men 't Rooden Meer met de Israëlitien schildert, alles met een stillen lugt en sonder windt als een gewis voorttecken van onweer en onheyl. *P. de Lange, Nederl. Hist.*

Den 4, 5 en 6 december was een swaeren stormwindt, blixem en hoog water soo groot dat men niet en weet dat sedert 't jaer 800 nae Christi geboorten de landen is overgekomen. De schaeden was in Engenlandt, Vranckrijck en Schotlandt seer groot. Wij sullen alleen een kort verhael doen van 't geenen in ~~in~~ Hollandt en Zee-landt geschiede:

De Klundertdijck bij Willemstadt brack in. 't Niuwen bedijckte landt aen de Kil liep onder. Tot Rotterdam voer men met schuyties op de marckt tot aen 't beeldt van Erasmus; de dijcken aen den

Maas liepen over. Te Schiedam wierden de buysen op den dijck en te landen ingeset. Ter Heij, te Schevelingen en Catwijck spoelde verscheyden huysen weg. De slaeper, een zeedijck, brack op drie plaetsen door en alsoo overvloeyden 't landt rondtsom Haerlem. Amsterdam kreeg kelders en packhuysen vol. Den dijck bij Durgerdam doorbreeckende, liep geheel Waterlandt onder met verscheyden uytgemaalen meeren. 't Eylandt Marcken wierdt overloopen van de zee. De dijck bij Vollenhooven en den dijck bij Groningen braken in. Veelen zluysen kreegen een wackeren neep. 't Eylandt Wieringen is middendoor gescheurdt, het water tusschen beyden een mast diep sijnde. Den dijck op 't Texel bij 't Schildt raecte in en de schans op De Helder wierdt geheel verniuwt, 17 huysen spoelden weg, daeronder de herberg De Roden Leeuw. En de zee brack tusschen Huijsduijnen in, wegneemenden de grooten zantdijck, invoegen de geheelen Helder in gevaer was om van de zee ingeswolgen te sullen werden. Den blixem sloeg toe de Oude Kerckstooren te Delft in brandt, dog wierdt geblust, sloeg oock 2 of 3 huysen te Valckenburg en 7 huysen te Westzaenen raecten door dit onweder mede in de assche. *Holl. Merc., 16de b.*

- 1667 Den 26 november hebben de Staten van Hollandt en Westfrieslant (naedat alvorens daerop gehoort hadden de Zuydt-Hollandtschen kerckvergaedering) beraemt dat geen personen

[16 / 92]

tot het *heylig* predickampt soudent gevordert werden, voordat sij bereyckt hadden den ouderdom van 25 jaeren, ter oorsaeck dat de behoorlijcke ervaerendtheydt, seedige geschicktheydt en and'ren bequaemheeden selden in een persoon voor den bequame ouderdom werdt gevonden. *P. de Lange, Nederl. Hist., 12de b.*

- 1668 Den 5 december hebben de Staten van Hollandt en Westfrieslant beraemt dat niemandt in de stemmenden steden, oock niet in Den Hage, tot het predickampt sal mogen beroepen werden, voordat hij heeft den vollen ouderdom van 30 jaeren en in de steden die geen sitting in de Staatsvergaedering hebben den vollen ouderdom van 27 jaeren, welverstaanden dat die ouderdom moeten hebben, eer dezelve plaetse open of ledig sou komen te vallen. *P. de Lange, Nederl. Hist., 12de b.*

Buytengemeenen duurten
in de maandt julius
tot Amsterdam
1662

Buytengemeenen goedtkoopte
in de maandt julius
tot Amsterdam
1669

1 last Pruijsse rogge 260 ggl[*].
-- --- tarwe 315 à 320 ggl.
-- --- boeckweydt 39 l. vlaems
Roggenbroodt à 12 lb. f 0 - 19 - 8

1 last Pruijsse rogge 50 à 54 ggl.
-- ---- tarwe 100 ggl.
-- ---- boeckweydt 14 à 15 l. vlaems
Roggenbroodt à 12 lb. f 0 - 7 - 4

't Is aenmerckenswaerdig dat	100 lb. Vriesse kaas	f 5 - 0 - 0
dit jaer in de maandt junius	--- Stolckse kaas	f 7 - 0 - 0
geen rogge binnen Amsterdam	¼ Groninger boter	f 10 - 0 - 0
te bekoomen was.	¼ Hollandtsen dito	f 20 - 0 - 0
[in ander handschrift:]	¼ Leijdtsen dito	f 24 - 0 - 0
1709 2 roggebrood		
van 12 lb. 18 lb.		

[*Noot: ggl.= goudgulden]

1687 Is de vlas-, gaeren- en linnenmarckt aen 't eynde van de Bree-
 straet agter 't stadthuys gebouwt, sijnde een seer lang gebouw,
 hebbende vijf van steen opgemetselden poorten of ingangen
 op een reij, in ieder van welcken hangen twee houten traelien
 deuren, pronckende boven de middelsten ingang met het wapen
 van de stadt Alckmaer, waeronder 't jaar van de stigting 1687
 en boven ieder der vier and'ren ingangen het wapen der vier (als
 toen) regeerenden heeren burgermeesteren, in hardsteen
 uytgehouden als naementlijk:

Hendrick Brandt	Pieter Adriaen Schagen
Adriaen Schagen	Sijmen Seevenhuijsen

[/ 93]

Memorie
 van
 extraordinairie exactien
 gereeckent voor een duysent gulden
 capitael

Is bij resolutie van haer edele grootmogenden de heeren
 Staaten van Hollandt en Westfrieslantd gereguleerd en
 gearresteerd een enckelde 200ste penning geevensgeldt,
 bedraegende vijf gulden van 't duysent en is tot den 11
 december 1681 incluyt op deesen onderstaende tijdt ende
 maenier geheeven als naementlijk:

1664	Geevensgeldt bij leeninge
Een enckelde 200 ^{ste} penning	f 5 - 0 - 0
1665	
Een dito	f 5 - 0 - 0
1667	
Een dubbelde dito	f 10 - 0 - 0
item ½ verponding	
1668	
Een dubbelde dito	f 10 - 0 - 0
1669	
Een enckelde dito	f 5 - 0 - 0

1672			
Een dito	<i>f</i>	5 - 0 - 0	
item ½ verponding			
Vier dubbelde dito			<i>f</i> 20 - 0 - 0
1673			
Sesmael omgeslaegen	<i>f</i>	30 - 0 - 0	
1674			
Sesmael omgeslaegen			<i>f</i> 30 - 0 - 0
item ½ verponding			
Een dubbelde dito	<i>f</i>	10 - 0 - 0	
1675			
Een dubbelde dito			<i>f</i> 10 - 0 - 0
een dubbelde dito	<i>f</i>	10 - 0 - 0	
1676			
Een dubbelde dito	<i>f</i>	10 - 0 - 0	
1677			
Een dubbelde dito	<i>f</i>	10 - 0 - 0	
Een enkelde dito	<i>f</i>	5 - 0 - 0	
Een dito	<i>f</i>	5 - 0 - 0	
1678			
Een dito	<i>f</i>	5 - 0 - 0	
Een dito	<i>f</i>	5 - 0 - 0	
1679			
Een dito	<i>f</i>	5 - 0 - 0	
1680			
Een dito	<i>f</i>	5 - 0 - 0	
1681			
Een halve dito	<u><i>f</i></u>	<u>2 - 10 - 0</u>	
dus in 16 jaer 2 [xxx] ½ mael-	<i>f</i>	142 - 10 - 0	
12 mael bij capitaele leeninge			<u><i>f</i> 60 - 0 - 0</u>
bedraegt met malckander in de 16 jaer van			
ieder 1000 gulden	<i>f</i>	202 - 10 - 0	

[/ 94]

Stadspoorten

Vrieschen gebouwdt binnenpoort 1528 den 24 april buytenpoort 1617		Schermer gebouwdt 1661	
Rincket Oostzijde Jonckh: Gerard van Egmond van der Niuw- burg, vrijheer van Pet-	Westzijde Joan Baart	Rincket Zuydtzijde Jonckh. Gerard 1712 van Egmond van der Niuwburg, vrijheer	Noordzijde Jacob van Oudenstijn

ten en Nolmerban		van Petten en Nolmerban, den Eng, etc.	
Pieter Sijms	Mr. Nicolaes Vrijburg	Pieter Sijms	Mr. Nicolaes Vrijburg
Boompoort 1581 verbeterd 1699 De binnenzijde vernieuwt 1743		Waterpoort uyt de grondt vernieuwt 1716	
Steenen asch magazijn aen 't water gebouwt 1751		Oostzijde Adriaen Sevenhuijsen Gerrit Bijwaert	Westzijde Jacob van Oudensteijn Jonckh. IJsbrandt Jacob van
Vladderack			
Rincket	1725	Rincket Boven	
Zuydtzijde Hendrick Paij	Noordtzijde Jonckh. Jan van Egmond van der Niuwburg, vrijheer van Petten en Nolmerban	den buyten ingang van de poort Jan Warmenhuijsen vijf jaer oudt de tijdt hieronderaen geschreven heeft d'eerste steen aen mijn gebouwt dies sal sijn naam nae 't graft nog leven Den 27 april	
Joan Schagen	Abraham de Vos		
Geesterpoort gebouwdt 1589		Kennemerpoort gebouwdt 1632	
De binnenzijde vernieuwdt [ander handschrift:] 1747			
Rincket		Rincket	
Oostzijde Jacob van Oudenstijn	1720	Westzijde Joan Schagen	Oostzijde Mr. Johan Baert burgenmr. en raedt
	Adriaan		Westzijde Jonckh. Gerardt van Egmond van der Nijenburg, vrijheer van Petten, etc. burgenmr. en raedt
Gerrit Bijwaert	Jonckh.: Johan van Egmond van der Nijenburg, vrijheer van Petten en Nolmerban, den Eng en in Thémart, etc.	Mr. Nicolaes Vrijburg burgenmr. en raedt	Mr. Jacob van Oudensteijn burgenmr. en raedt
	Niuwlander poort gebouwdt vernieuwdt		

[17 / 95]

Anno 1714

- 1714 Den 27 maert is de eersten steen geleydt van de meelmolen, genaemt De Wolf, op 't bolwerck bij de zoudtkeeten, nae dat de ouden ~~tot de grondt toe was afgebrandt~~ door een swaeren storm in de maandt van december was tegen de grondt geslaegen, sijn dit de eersten steenen molen die hier geset is.
- 1719 Den 12 december hebben wij alhier een seer swaer tempeest uyt den zuydtzuydtwesten gehad.
- 1720 Sijn de drie eersten kalckovens alhier gestigt door eenen Kempe de Vries, geboortig uyt Vrieslandt, buyten de Boompoort aen de westzijde van de Schermer- of Alckmaerdervaert in 't landt van Overdie, even voorbij de galg.
- 1730 Den 3 december (sijnde d'eersten sondag van den advent) is in de niuw gebouwde kerck in de *Sint*-Jacobstraet, het eerste Heylig Sacrificie aen Godt Almachtig opgedraegen door den eerwaerde heer Joannes Christophorus Suurhuijs, pastoor van die kerck en gemeenten, is de eersten steen geleydt 1728.

[in marge:] siet omstandigen [...] deel pagina 27

Werdende nog jaerlijcks bij dijkgraeff en dijkse regenten van Dregterlandt ten diensten van den zeedijck tenminsten 2500 lasten kaysteen, niet ligter dan 150 *libra* ieder en niet swaerder dan 2500 *libra*, tot seven gulden 't last aengenoomen om tot Hoorn en Enckhuijsen op de wal te leveren.

- 1733 Tusschen Cersmis en niuwjaer is de oliemoolen, toebehoorende de heer Willem Winder Jansz., oudt-burgermeester ende raedt in de vroedschap, mitsgaeders ontfanger der gemeenen landts middelen, staende op 't Seglis, even over 't laesten bruggetie, in de vroegen morgenstondt, met de packhuysen daervoor staenden, met een stercken zuydtwesten windt tot de grondt toe afgebrandt en is de molenwerf, geleege agter de packhuysen die langs het Seglis gebout sijn, nog in weesen.
- 1734 Is voor den eersten mael de verponding van de huysen bij resolutie van haer *edele* grootmogenden de heeren Staeten van Hollandt en Westfrieslandt gereguleerd en gearresteert tegens de 12de *penning* van de jaerlijcksen huurpenningen van ieder capitaal, ingevolgen dit niuw uytgeschreeven quöier, bij den ingeseten betaeldt.
- 1735 Den 19 january waeyden het een vrees'lijcken storm uyt den noordtwesten, soodat niet alleen hier en hier omstreecks groote schaeden aen geevels, daecken en schoorsteen is geschiedt, en verscheyden swaeren boomen met de wortels uyt de grondt sijn

[in marge:] *volgens [d]en verclaering tusschen[de] 70 en 80 door de lootsen

[g]egeeven.

geruckt, maer oock een considerabel getal schepen *, soo in Texel als hier op onsen stranden, sijn verongeluckt en een meenigten menschen ongelukkig sijn verdroncken.

173. Heeft de eerwaerde pater Hermannus van Overbeeck, missionaris der order van de E.E.P. P. minnenbroeders, in de Schouten-straet het houten verwulft in deselven kerck door een Italiaensch meester, genaemt Dominicus, woonagtig tot Como, niet ver van Milaenen, fray laeten bepleysteren en cierlijk doen stuckadooren, sijnde de twee knielende engelen, leggende met geboogen hoofden en t'saemengevouwen handen boven op het altaar, door die eygen meester, en terselvertijdt mede gemaect en aldaer geplaest.
- 17.. Is de pelmoolen (genaemt De Salomon) buyten de Boompoort op 't Seglis, tusschen de verbrande olie- en zaagmoolen, naedat hij reets eenigen jaeren stil hadden gestaan, tot de grondt toe afgebroocken en een vlack en gelijk erff daervan gemaect en tot een moesthuyn geapliceert.
- 1740 Deesen somer was het soo een laet en agterlijck gewas dat een boer van mijn, woonende op den Eenigenburg, genaemt Gerrit Joncker, agt daegen nae Sint-Jacob, sijn eersten hojgewas heeft laeten maeyen en is nog de eersten geweest die in dat district gemaeydt heeft.

[18 / 96]

- 1745 Is het niuwen orgel in de minnenbroederskerck gemae[ct], pronckende op sijn top met een roosenboom, belaeden me[t] roosen, waervan twee engelen aen wederzijden sittende met d'eene handt de roosen plucken en tegelijck met de bazuyn,

[in marge:] *Maria Roosenboom

die sij in d' and're handt hebben, de lof van de *gever van dit overheerlijck werck uytbazuynen. Onderaen siet men twee engeltie[s], houdende ieder in sijn handt een opengeslaegen musieckboeck, vol not[.] en met d'and're handt t'saemen een schildt houdende, waerop deesen woorden te leesen staen (Soli Deo). Voorts pronckt 't hec[k] aen wederzijde van 't orgel, met al'erhanden musicaelen instrumenten en is op het hoogfeest van Paeschen t'eerst daerop gespeelt, geevende dit onderstaende jaerschrift 't selven duydelijck te kennen:

*SURgente DoMIno IësU gLorIosé
EXsUrreXI et ego. ALLeLUIa.*

werdende die missie, als toen bedient door den eerwaerde pat[er] Joannes Vos, missionaris der voorszeyde order.

- 1746 Den 17 december is bij de heeren Staaten van Hollandt en Westvrieslandt aen eenigen districten van Dregterlandt en eenigen and'ren districten in Westfrieslandt, wegens de sterck grasseerende sterften van 't rundtvee en de daeruyt spruyten- de kleynen en seer geringen huuren van de landerijen (als blijcken-

[in marge:] *siet pagina 31 en 32

de is bij mijn *aenteeckeningen) vergunt ende verleent, een gene- raele remissie van de ordinaire verponding over de bovengemelde districten voor de jaere 1746, 1747 en 1748 en, nae 't expireeren van de voorszeyde remissiejaeren, nog vervolgens een remissie va[n] ses jaeren van een gedeelten van de ordinaire verponding, ieder district bijsonder, als blijktt bij de resolutie door haer edele grootmogenden daeromtrent genoomen in dato als boven en waer- van een extract onder mijn is berustende.

- 1746 Den 9 october in de vroegen morgenstondt sijn buyten de Boompoort het baan- en teerhuys, staende op 't westendt van de oosterbaanen (toebehoorenden aen Jan Wijmber tot Amsterdam) door 't overkoocken van de teerketel, met all' 't geen daerin was, tot de grondt toe afgebrandt.
- 1747 Deesen somer sijn de afgebranden baanen, met drie woon- huysen aen 't Padt, weder opniuw uyt de grondt opgebouwt en de eersten steen geleydt door Dirck Poppisz. Joncker, oudt 4 jaar, soon van de meesterknegt Poppe Joncker.
- 1748 Is de geboortendag van de jongen erfprins alhier met 't luyden der klokken, 't lossen van 't canon van de wallen, 't afsteecken van alderhanden vuurwercken, 't illumineeren van allen de toorens, mits- gaeders van allen de publiecken gebouwen en allen de burgerhuysen van de meesten tot de minsten (geen soo gering uytgesondert) en allen bedenckelijcken solemniteyten en vreugdenbedrijven, met groot gejuych geviert.
- Den 25 july (sijnde de feestdag van den *Heylige* Jacobus apostel) hebben wij hier op den middag een seer swaeren son-eclips gehadt tot sooverre als dat daer menschen sijn gevonden, die getuygt hebben de sterren aen 't firmament te hebben gesien. Egter is deselven op verre nae soo schrickelijck niet geweest als daer wel van

[in marge:] * siet die gelijcke pagina 14

geprognoseerd was,* soodat veelen wijsen haer uytreesking daeromtrent qualijck hadden gemaect.

Deesen naesomer is Sijn Doorlugtige Hoogheydt onsen erf- stadthouder onder 't lossen van 't canon, 't luyden van allen de klokken, 't wayen van vlaggen van kercken en toorens en scheepen, 't paradeeren der burgerije en verscheyden frayen opgeregen eerenpoorten, omtrent 's middaegs ten 2 uren alhier gearriveert en, voor 't stadthuys afgestapt sijnde en aldaer door de regeering gerecipieert sijnde, en door deselven op de Princen- zaal geleydt sijnde, alwaer een pragtig collation bereydt stondt,

waervan een weynig genuttigt hebbende, nae omtrent een half

[19 / 97]

uur vertoevens en ondertusschen verschen paerden voorgespanne te hebben, geëscorteerd sijnde door een gedeelten van't guarnisoen deeser stadt, heeft sijn reys over Hoorn nae Enckhuijsen (om soo verder nae Vrieslandt over te steecken) voor'tgeset.

- 1749 Den 5 july hebben de Staten van Hollandt en Westfrieslandt de gemeenen landts middelen, die altoorens bij publiecke verpagtinge wierden ingevordert, dog sedert den 26 juny 1748 afgeschafft waeren, gearresteert om bij middel van collecten deselven in te vorderen.

Den 8 december in de vroegen morgenstondt sijn buyten de Niuwlanderpoort drie baanhuysen, staenden op 't westendt van de buytenbaanen, twee daervan toebehoorenden aen Aldert Florisz. Lijnslaeger en de derde aen sijn broeders soon, met all' 't geen daerin was tot de grondt toe afgebrandt, sijnde d'oorzaeck van deesen schrickelijken brandt altoos onbekent gebleeven.

- 1750 Deesen somer sijn de afgebranden baanen, met één woon- en twee baanhuysen, weder opniuw uyt de grondt opgebouwt en de eersten steen geleydt door Jan en Aldert Lijnslaeger, oudt 14 jaaren.

Ditselven jaer is de cingel, gaende van de Kennemer- nae de Niuwlanderpoort, eenigen voeten verbreedt en met een niuwe schoyin[g] in 't water van d'eenen tot d'and'ren poort voorsien en langs deselven met jongen ipenboomen beplant.

173. Dit jaer is de papiermolen, staende aen de oostzijde van de Schermer- of Alckmaerdervaert, schuyn over de kalckovens aen de westdijck van de Schermer, tot de grondt toe afgebroocken naedat het lopende werck van binnen, sedert 't jaer 17.., reets daer was uytgenoomen.

- 1748 Ingevolge en vermogens haer *edele grootmogenden* successieven, resolutien en opgevolgde publicatien van 26 july en 8 november 1748, mitsgaeders 22 april 1749, is bij een sommatiebillet eenen provisioneele tauxatie over een ieders huyshoudende familie en anderen persoonen, die sonder dienstbaer te sijn bij and'ren inwoonen, gelegd nae mate van een ieders consumptie en train en wijders nae proportie van derselver bestaen, vermoge en inkomste respectieve tot remplacement van het important

[in marge:] * uuyt 1ste ... pagina 33

gemis van 's landts finantien, door het * afschaffen van de pagten der gemeenen landts middelen, ingaanden en aenvang neemende met 1^e july 1748 en continueerende tot het eynde des jaers 1749.

Is oock teffens ditselven middel volgens resolutie van burger-

meesteren en vroedtschappen der stadt Alckmaer sub dato 23 november 1748 en 7 juny 1749, wegens het gemis der stadtexcijnsen door de ses laesten maenden des jaers 1748 gearresteert.

1754 Op vrijdag den 14 juny is Haer Koninglijcke Hoogheid mevrouw prinses gouvernante, neevens de erfprins en de prinses

[in marge:] * siet pagina 31

Carolina, met deselve * eer en statie als weleer haer doorlugtige gemael in 't jaer 1748, alhier gearriveert en op 't pleyn van de Grooten Kerck afgestapt sijnde, en aldaer door de leeden van de reegeving, neffens de dames, die allen op het pragtigst uytgedost waeren, en in twee rijen geschaert stonden, gerecipieert sijnde en in de kerck tot op 't choor begeleyt sijnde, is aldaer onder een fray vocael en instrumentael musieck, waeronder sig ons overheerlijck orgel liet hooren, op een pragtig collation geregaleert geworden waervan een weynig gebruyckt en, dit heerlijck gebouw met veel oplettendtheydt beschouwdt hebbende, de reijtuynen ondertusschen van versen paerden voorsien sijnde, nae omtrent een half uur vertoeft te hebben, en met deselven staatsie tot aen de koetsen weder uytgeleyt sijnde, heeft dit vorstelijck geselschap haer reys over Hoor nae Enckhuijsen (om soo

[20 / 98]

verder nae Vrieslandt over te steeken) voortgeset. Haer Koninglijcke Hoogheydt, considereerende 't merckelijck verlies, 't geen een gemeen burger en ambagtsman in sijn affair en handtwercken, bij sulcken geleegentheydt door versuym van tijdt tot merckenlijcke schaede en naedeel van sijn huyshouden komt te leijden, heeft sig bij haer retour met de vorstelijcke familie (op woensdag den 17 july) van die schuldtplichtige eer gelieven te ontrecken en buyten onsen wallen om, langs de cingel om, tot aen de thuyn van de heer en meester Jacob Jozias Vrijburg van de Capelle, burgermeester en raadt in de vroedtschap deese[r] stadt, geleen in den Houten buyten de Geesterpoort, alwaer een prachtig ontbijt was vervaerdigt, en aldaer door sijn edele heere[n] de anderen leeden van de regeering, over haer gelukkig retour aen de koetsen gecongratuleert sijnde, en alderhanden verve[rsch]i[g] aengepresenteert sijnde, waervan een weynig genuttigt hebbende en ondertusschen verschen paerden voorgespannen sijnde, heeft, nae een weynig vertoevens, door ons guarnizoen (bestaende in een compagnie cavallerey) tot aen Noordtdorp geëscorteert sijnde, onder 't lossen van 't canon van onsen wallen, de reys nae Den Haag voortgeset.

In dit jaer is de brug op den Paerdenmarckt om nae den Vest te gaen, verniuwt.

1755 Op saturday den 1 november 's morgens omtrent half twaalf

uuren(sijnde de feestdag van Allenheyligen), bij seer stil en aengenaem weer, hebben wij ~~xxx~~ hier seer subiet en onverwagt een stercken waterbeving gehad waerdoor 't water in een moment tijds considerabel opswol en seldtsaemen bewegingen aen de vaartuygen wierden bemerckt, soodat eenigen als op 't water scheenen te danssen, and'ren van haer touwen waeraen sij vast laegen, wierden losgeruckt en veel dingen onder uyt de grondt van het waeter in diepen modder wierden opgeworpen. Werdende deesen beving in het water alleen maer bemerckt en is deesen beving (op deselven tijdt) niet alleen hier en door gantsch Hollandt, maer oock in Engenlandt, Spanjen en wel bijzonder Portugael bespeurt, sijnde de koninglijke residentie, hof- en hoofdstadt Lissabon, op dieselven tijdt door een buytengemeene swaere en onverwagte aerdtbeving in weynig minuten tijds bijkans t'eenenmael omgekeert en in een puynhoop verandert, dreygende tegelijck de buytengemeene waterbeving, die 't water in de Taag seer schielijck en op dieselven tijdt tot een noojt gehoorde hoogten deeden opstijgeren, dat weynigen nog in te swelgen 't geen de aerdtbeving hadt overgelaeten.

[los papierfragment, in verschillenden handschriften:]

1760

In 't begin van dit voorjaar is de vesting,
streckende van de Nieuwlander- tot aan de
Kennemerpoort, op deselve manier als
de voorige (siet *pagina*) seer sierlijk opgemaakt.

Nadat op zondag den 8 juny de laaste *Heylige* Sacrafietie van de
misse in *eerwaarde* heeren minderbroederskerk, genaamt De Gulde

[in marge:] op zondag den 27 july de eerste goddelijke dienst daarin ver-
rigt.

[in marge:] de eerste dienst 27 julij

Kroon, in Schoutestraat verrigt was, so heeft men op maandag
daaraan volgende een begin gemaakt met deselve een endeweeghs
te vernieuwen, sijnde de houte vloer die bijna onbruikbaar ten
eenemaal vernieuwt en de gevel voor aan straat tot de grondt
toe afgebrooke en vernieuwt sijnde.

In de maandt july is de houte wipbrug daar men uyt *Sint-Anna*-
straat meede op Luttik Oudorp gaat en bekendt bij naam van brug,
ten eenemaal vernieuwt

[verso:]

[in marge:] julij den 23

Op woensdag den 23 deeser is alhier aan 't toorentje van het stads-
huys opgehangen een brievenkas om al de ongefrankeerde brieven
daarin te kunne steeken, wordende deselve tweemaal daags geleeft,
's morgens ten half 12 uren en 's namiddaags ten 4 uren, sijnde
seer gemakkelijk also 't generaale postcomptoir toentertijt
was op 't Dronkeoort.

s morgens ten half 12 namidd half vier uren

1772 is het getal *der* inwoonderen
met de voorsteden bevonden 8000

[los papierfragment:]

1652

is de roomse nieuwgebouwde kerk
tot Sijdwind geruineerd